SALA DE LECTURĂ

Luceafărul

SALA DE LECTURĂ

Săptămânal de literatură. Nr. 34 (377), serie nouă. Miercuri 30 septembrie 1998. Preț: 2.000 lei

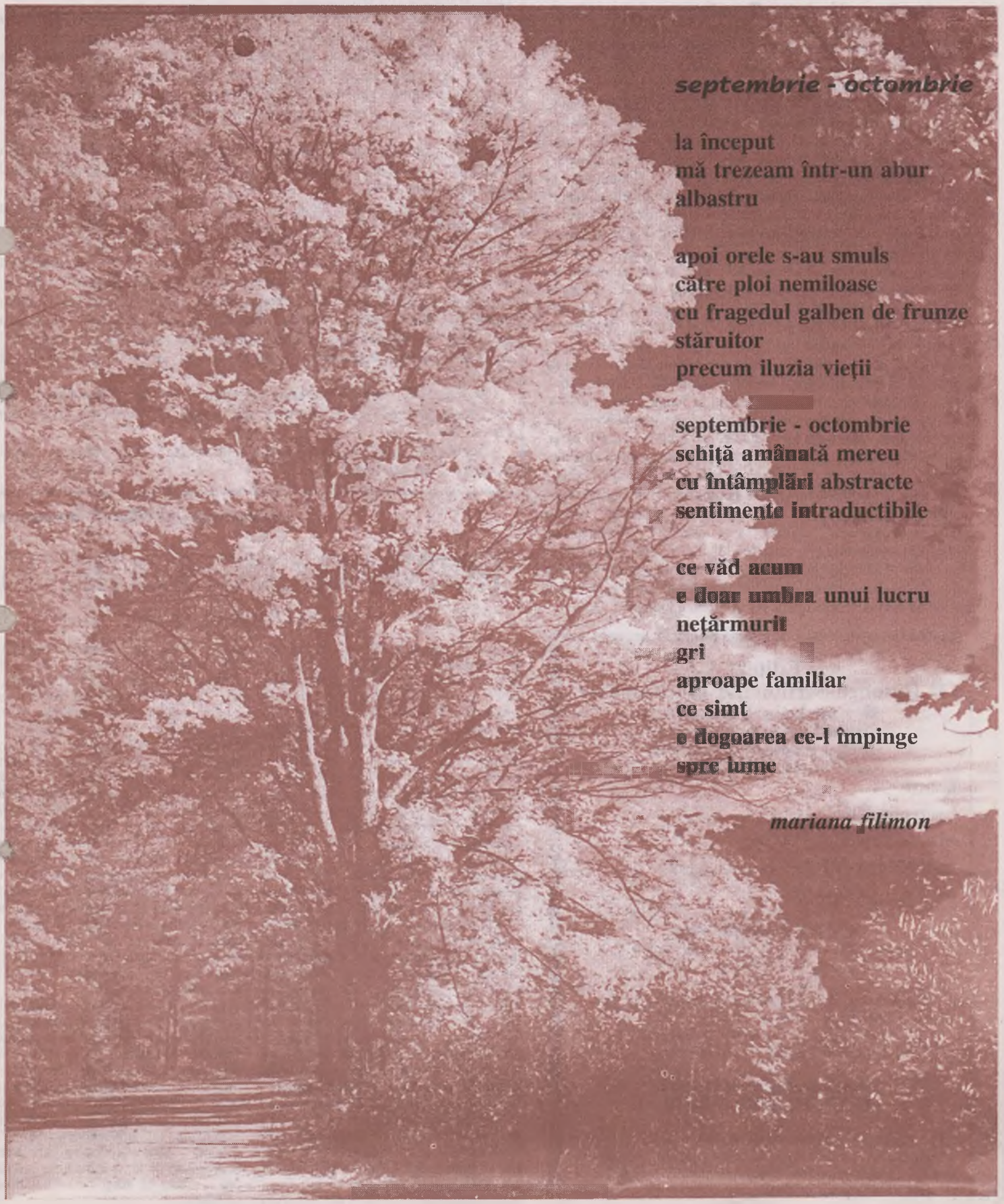

septembrie - octombrie

la început
mă trezeam într-un abur
albastru

apoi orele s-au smuls
către ploi nemiloase
cu fragedul galben de frunze
stăruitor
precum iluzia vieții

septembrie - octombrie
schiță amânată mereu
cu întâmplări abstracte
sentimente intraductibile

ce văd acum
e doar umbra unui lucru
nețărmurit
gri
aproape familiar
ce simt
e dogoarea ce-l împinge
spre lume

mariana filimon

BASTARDA PROGENITURĂ(II)

Cum ne exprimam și-n numărul trecut, tot la această rubrică, cei care se grăbesc să nege valoarea literaturii postbelice se avântă - voluptoși! - în execuții spectaculoase, pentru a da o lecție de înaltă ținută morală și artistică. Henri Zalis, competitorul de serviciu, are o curgere năbădăioasă și o limpezime de cristal, la concurență cu apa de munte; în lacuri răscolite. *„Cine deschide marele roman al lui John Dos Passos, **Manhattan Transfer** (eu o fac din când în când, în traducerea absolut superbă a francezului Maurice Edgar Coindreau) nu se sustrage senzației de senzualitate în vizualitate, divers funcțională, prodigios debordantă a peisajului". * Senzația de senzualitate, în combinație cu peisajul debordant, sau cu ce se mai poate înțelege din această alcătuire savantă de sintagme conferă scrisului zalisian o viziune insolită greu de găsit la alți comentatori. Stilul e omul, nu, așa că nici Zalis nu putea face excepție, continuându-și demersul, într-o generozitate fără egal. * „Umanitatea se exprimă discret-pictural, elaborația are elan și un finisaj mereu personificate, muzicalul scenelor merge pereche, parcă vizionar salvate de efemeritate, cu democrația scoasă la lumină prin chiar impresia că eroii creează istorie, ei, cei doi bărbați sosiți la maternitate să afle ce se întâmplă cu nevestele lor (înlăuntrul situației, și cumva uzurpând restul, neamțul-emigrant prescrie celuilalt un tratament de sănătate tot ciocnind pentru noi satisfacții) vor primi veste că sunt tați...". * Parfumul năucitor al cuvintelor dă reala vocație a celui care-l concurează, în acest demers, chiar și pe Dinu Săraru, la fel de dezinvolt în scrierile fără o logică prestabilită. Delirul verbal, înainte de toate! * „Oxigenul eliberat la fiecare frază de John Dos Passos nu suprimă obligația de a desființa bălăriile, nu prin stârpirea chimică, nici discuție, doar tatonând încet, gnoseologic, lianele, falsele reverberații, întunericul alienant, în fine ca într-un șir de incursiuni prin mirosuri și praznice, costumații și vorbiri, amestecând geniul verbal cu turbulențele vulgului desacralizat". *După astfel de „incursiuni printre mirosuri și praznice", e firesc să te aștepți la „turbulențele vulgului desacralizat", fiindcă Henri Zalis, proprietar desăvârșit al limbilor juxtapuse, se simte oxigenat în bălăriile sale, acelea care-i atribuie fotoliul de lider al unor scrieri cum puține se mai descoperă prin presa noastră literară.

Editori:
■ **Uniunea Scriitorilor din România**
■ **Fundația Luceafărul**
Cu sprijinul Fundației Soros pentru o Societate Deschisă și al Ministerului Culturii

Redacția:
Laurențiu Ulici (*director*)
Marius Tupan (*redactor-șef*)
Ioan Es. Pop (*secretar general de redacție*)
Ion Cucu (*fotoreporter*)

Redacția și administrația:
Calea Victoriei nr. 133. București, sector 1,
telefon 659.67.60,
fax 312.96.93
Cont în lei: Banca Comercială Română, filiala sector 1, Calea Victoriei nr. 155.
Număr de cont: 451030121163
Cont în valută: 472161601590

Tehnoredactare computerizată:
FUNDAȚIA LUCEAFĂRUL

Tipar: SEMNE '94
Abonamentele se pot face la toate oficiile poștale din țară. Revista noastră este înscrisă în Catalogul publicațiilor la poziția 2048.

CE-I TOAMNA?

de HORIA GÂRBEA

Ce-i toamna? Un sentiment? O emoție? Ei, aș! Poeții încep să tușească din reflex, deși tuberculoza fu eradicată în epoca de aur și reapăru în cea de bronz postdecembrist, dar nu la poeți. Prozatorii, ca să nu mai iasă din casă la cumpărături trimiși de neveste, se fac că au de scris, inspirați de fumul nostalgiei. Criticii purced la vânătoare, că se deschide sezonul la iepure, fazan și mistreț (tot porc, rezon).

Doar autorii, ca și criticii dramatici, în loc să se ocupe, ca fiecare, de gogoșari și castraveți, încep să bată teatrele. Începe și acolo sezonul.

Pentru cei numiți, inima invocată de poet se acoperă cu o cortină de pluș. Pornesc la treabă teatrele, cu invidii secrete și dușmănii pe față, cu conferințe de presă sau adunări generale UNITER (septembriști), cu admiteri la UATC ticluite din vreme și taxe de concurs mai costisitoare de zece ori decât la inginerie.

Pentru teatre, putrezirea frunzei e o înflorire în sine. Încep premierele cu mierea și veninul lor, cu mondenități firești și piuitul snob al celularelor. Se joacă iar în București.

Se pregătesc, ziceam, mărturile: a 832-a versiune cu „Titanic vals" sau doar a 453 -a „Stea fără nume". Regizorii scot de la naftalină redingotele purtate de înaintașii lor și le schimbă, grijulii, nasturii. Ce au? Sunt ca n[illegible]

Bătrânele doamne ale teatrelor se gătesc cu jupoanele pe care le-au purtat în noaptea nunții și trec, cu mașoane de lutru cu tot, la post-modernism, cuvânt ce le frisonează, ca o adiere, ovarele intrate în muzeul de aur al montajelor literar-artistice. În fond, Strehler e mort, nici Ciulei nu se simte prea bine, nemaifiind tânăr, dar imaginile din spectacolele lor rămân vii în scenă și să sperăm că spectatorii vechi le-au uitat, iar cei tineri nu le-au văzut încă!

Și mai cântăm puțin, să nu adoarmă publicul, în fond „Crizantema de aur" sau ultima premieră de la teatrul X pot fi ușor de confundat. Tot toamnă înseamnă.

Acoperă-mi inima cu ceva! Cu limba de catifea a unui critic sau mai bine cu pielea zbârcită, jupuită a sa.

DIMINUAREA REZERVAȚIEI (II)

de MARIUS TUPAN

Ca și alte domenii, nu la fel de competitive, cel literar a stat mereu sub influențe și divergențe, căci orice culturnic refuzat de har se ambiționează totuși să facă pactul cu eternitatea, fără a realiza în ce postură se află. Urcat în ierarhii, uită ce menire (nu misiune!) are și propagă arta după o logică personală, ca să nu-i spunem altfel. Proiectele speciale și strategiile culturale îi sunt străine, uneori obositoare, fiindcă tânjește doar să se familiarizeze cu lumea, vizitând-o la ea acasă (!), ignorând călăuzele spirituale, numeroase și competente, într-o țară numită România. După el, potopul! Ne-am iluzionat zadarnic după **schimbare**.

Constituind o rezervație restrânsă, traducătorii pentru români caută alte îndeletniciri, fiindcă nu sunt stimulați și onorați cum se cuvine. Numărul studenților interesați de limba lui Eminescu scade vertiginos și, în curând, vom avea tot mai puține punți de legătură cu Occidentul: în spațiul pe care-l comentăm. Cursurile de vară se desfășoară anevoios, iar economiile făcute în acest sens frizează ridicolul. Lipsa de instrumente întru valorificarea și impunerea literaturii române în străinătate e deja o plagă, greu de vindecat în timp. Ungurii au trei istorii în spațiul italian, pe când noi ne-am fixat în anii '40, printr-o scriere a lui Bazil Munteanu. E adevărat că publicul occidental e tot mai puțin interesat de arta Estului, dar, se pare, i-am oferi îndeosebi cărți convenționale și mediocre. Până mai ieri se traduceau operele celor din fruntea Uniunii Scriitorilor sau ale celor din nomenclatura roșie, care, după cum se știe, nu erau cei mai inspirați creatori. Pătrunderea individuală e dificilă fiindcă nu toți au deținut geniu relațiilor, cum a fost detectat la Marin Sorescu. Ne-au dezavantajat structurile puterii, dar și coloniile de roman stabiliți în străinătate au avut o influență nefastă asupra celor care s-au interesat de capodoperele noastre. Țările civilizate au un institut special pentru propagarea artei și culturii în afara hotarelor. Or, din câte se știe, noi nu vizăm astfel de strategii naționale, căci e mai ușor să găsești scuze și inaderențe pentru a trăi în continue lamentații.

În aceste circumstanțe, seminarul de la Neptun, organizat de Uniunea Scriitorilor, a devenit o manifestare serioasă, binevenită, care a tras multe semnale de alarmă. Între atâtea expediții turistice ce au, în final, mai ales menirea de a fi cunoscute (iarăși!) frumusețile patriei și propensiunile gastronomice, întâlnirea cu traducătorii din afara granițelor țării a fost una care trebuie repetată an de an, pentru a ne înscrie și noi - măcar în acest fel - în altitudini europene.

INTELECTUALII CONTRA NAȚIUNII?

de CAIUS TRAIAN DRAGOMIR

De o nouă definiție este nevoie mai ales atunci când abundă definițiile - pe terenul aproape gol selecția existentului este ușoară; dificilă va fi mereu operarea desfunctiilor în interiorul abundenței. Economia - iată, pentru a lua o altă cale decât aceea a banalelor și inutilelor analize de școală - nu este altceva decât gestionarea invenției. Acolo unde elementul tehnologic este epuizat, din economie nu rămâne decât lupta pentru supraviețuire - în sens biologic. Existența națională este coerența unui popor - coerență realizată pe structurile exprimării creative. Intelectualitatea face ca națiunea să existe; itelectul aderent la o limbă și la un teritoriu este (cu o parafrază asupra unei sintagme gaulliste) axul existenței umane în forme naționale. O națiune poate fi separată de politică și chiar de istorie; ea nu poate fi separată de intelectualitatea ei, pentru că atunci dispare însuși conceptul prin care se pune problema.

Există națiuni servite exemplar - și cât se poate de evident - de către intelectualii lor; Grecia clasică a fost trădată de foarte mulți dintre greci în favoarea unor puteri străine, dar pentru spiritul grec doar existența greacă ridica omul mai presus de barbarie. În lumea modernă, țara favorizată într-un sens cu adevărat absolut de propria intelectualitate este, probabil, Anglia. Intelectualul, creatorul de cultură sau personalitatea civilizatorie - va purta în el o dimensiune universalistă și se va orienta în actele sale după un astfel de reper. Nu există cultură în afara credinței în omul universal. Diferențele dintre modalitățile în care cultura este produsă și trăită vin din apartenența la credința că universalitatea generează particularitățile, eventual naționale sau, invers, generalul în cultură nu se constituie decât prin elementul etnic, prin națiune. Convergența presupune însă existența unui factor entelechic, așa încât este enorm mai greu de acceptat decât divergența formelor și stilurilor culturii. Oricum însă, națiunea este, în raport cu intelectul național, ceea ce este în genetică fenotipul față de genotip, ceea ce este organismul față de mesajul genetic încorporat în nucleii celulelor sale. Intelectualul nu trebuie să servească națiunea - deși o poate face. El o creează. Greșeala noastră apare atunci când identificăm națiunea doar cu unul sau altul dintre creatorii ei. Franța nu este doar Hugo, sau Rimbaud, sau Céline, sau Sartre - ea este toți aceștia și foarte mulți alții. România nu este doar Eminescu, Caragiale, sau Arghezi, sau Vulcănescu, sau Preda. România este până și scriitorul polent comunist - inclusiv prin faptul nostru de a-l nega; Franța nu poate să elimine din identitatea sa, arta și lirteratura Vichy-ului, pe care le poate însă foarte bine condamna. Lucrurile au însă, aici, o complexitate metafizică, nefiind, indiscutabil, reductibile la simpla schemă politică.

Immanuel Kant - precum anterior Leibniz - este o personalitate universalistă. Fichte și Hegel sunt filosofi germani; Schopenhauer, Nietzsche și, fără îndoială, Marx (dacă este cazul să îl includem într-o asemenea serie - pledează pentru aceasta modul receptării lui în gândirea ultimelor două secole și împotrivă tendințele nefilosofice chiar din textele sale) sunt filosofi antigermani, sau oricum antinaționali. Arthur Schopenhauer vorbește despre identitatea națională ca despre o soluție falsă a absenței personalității; propriei sale națiuni marele filozof îi stabilește mai curând efectele. Friederich Nietzsche se exprimă în mod explicit împotriva germanismului, fapt pe care, în baza suferinței psihice a acestui original și excepțional gânditor, un specialist l-ar putea interpreta în sensul unei banale inversiuni afective. Karl Marx face adesea comparația între poporul englez și cel german cu rezultate mereu defavorabile ultimului. Astăzi, ideea și existența germană sunt inextricabil legate de participarea tuturor acestor oameni - dintre care doi cu adevărat - de geniu la cultură și la istorie.

Franța a fost nu rareori idealizată de marii ei oameni de cultură, dar probabil, spiritul francez fericit să se privească în oglindă care - în chip secundar, prin raportare la scopurile sale centrale - i-o creează Marcel Proust nu poate fi la fel de satisfăcut de oglindirile în operele lui Andre Gide sau Louis Ferdinand Céline. Franța nu este însă mai puțin lumea lui Gide sau Céline decât cea a lui Chateaubriand, Lamartine și - pe un alt versant al glorificării - a lui Marcel Proust.

Asemenea lucruri trebuie socotite firești și ele nu așază scriitorul, creatorul, omul de cultură ce se pronunță critic în afara națiunii eventual abia atunci națiunea în cauză ajunge să dobândească întregul ansamblu al valorilor, caracterelor și defectelor cu care se va identifica cel mai bine și mai autentic. Emil Cioran, criticând românismul, nu l-a subminat tocmai întrucât el era Emil Cioran -, ci l-a deschis unei mai noi și mai profunde analize de sine. Și totuși, apare întrebarea: de ce omul de cultură recurge nu rareori la cee ce ar putea să pară agresiune la adresa propriei națiuni?

Cultura - ori, eventual, o ramură a sa, ori creația spirituală a unei personalități - se poate găsi într-o dificilă încercare, într-o gravă criză a opțiunii și perspectivei. Nemulțumită de sine, persoana se poate comporta proiectiv, transferând insatisfacția asupra națiunii sale. Așa cum nu pot fi acceptate drepturi colective, nu pot fi luate în considerație nici răspunderile colective, meritele colective, viciile colective. Intelectualul, blamând o națiune, sau idealizând-o și glorificând-o nu caracterizează o realitate etnică; el exprimă trăsăturile dinamice ale unor comportamente, între care există similitudini.

România, ca și Ungaria, la scară europeană sau mondială sunt culturi minoritare; Ungaria se pricepe de minune să valorifice cultura sa minoritară, în timp ce România caută să își impună cultura ca un mănunchi de valori din rândul celor cu statutul sau vocația apartenenței la majoritați. Așa se întâmplă că o țară reușește enorm mai bine decât cealaltă în lume. Germania oferă în chip evident potențialul unei culturi majoritare, care însă a debutat modest. Germanii au imitat muzica italiană, pentru a face apoi din Germania prima țară a muzicii. Filozofii francezi, imitați în Prusia, au aruncat acolo germeni care au făcut ca țara cea mai elevată a filosofiei moderne să fie Germania. Apoi, știința și tehnica engleză, transformate pe tărâm german, au dovedit o fabuloasă eficiență. Abordarea modestă a existenței este dovada marii potențialități, cultura. Înaintea civilizației stă politica (și o determină), înaintea politicii stă cultura - dar înaintea culturii, dacă aceasta există, se află adevărul.

MARGINALII LA PROZA CU NEVROZA (III)

de ȘERBAN LANESCU

Abia începută, lectura textului republicat de A.Pleșu în ***Dilema*** s-a împiedicat curând într-o afirmație la care și rămăsesem descumpănit cu două săptămâni în urmă. Așadar, pentru a înnoda firul discuției, iată mai întâi citatul cu pricina: «***Înainte fronturile erau bine definite: de o parte puterea totalitară, de cealaltă intelectualul rezistent.***» Înainte însemnând, bine'nțeles, perioada comunistă. Or, când grăiește/scrie A. Pleșu (despre care cineva spunea ceva, cumva, de amestecul rafinamentului bizantin cu predispoziția histrionică) dacă nu ești atent la nuanțe și accente, imediat poți să pici de papagal. Sau de fazan. Adică, auzind/citind aserțiunea de mai sus, în primul rând, nu este prezumțios, cred, refuzul de a accepta că A. Pleșu ignoră toată discuția despre existența unei *zone cenușii* între cele două fronturi, tocmai *zona* unde, după '89, retrospectiv și-au căutat refugiu moral cei mai mulți dintre intelectuali. Pritocit(ă) în publicistica românească până dincolo de plictiseală, la exasperare, subiectul/tema nu poate fi ignorat(ă). Bun. Mai departe însă, dacă și fiindcă A. Pleșu nu o ignoră pomenita discuție, căci nu ar avea cum, iar textul citat, omițând-o, ar nega prin urmare existența *zonei cenușii*, atunci receptorului i se impune alegerea între (**a**) - preluarea (*înghițirea*) enunțului *tale quale* (capcana pentru papagali), sau (**b**) - interpretarea în cheie ironic-polemică (la mișto cum s-ar zice pălăvrăgind la o bere). Dilema (**a**) / (**b**) - a cărei propunere aici este riscată prin nepotrivirea cu spiritul postmodernist, ostil discriminărilor tranșante - se va *stinge* însă de îndată când, citind în continuare, ceva mai la vale în text **rezistența** devine **rezistență cu ghilimele**. O „rezistență" care era - spune A. P. privind în urmă parcă nostalgic - trăită de intelectual cu voluptate. Și iarăși trebuie făcută proba cu materialul clientului (cum zic chelnerii «*Servim ciorbă de burtă cu materialul clientului!*»), proba cu citatul în care este înșurubată în mintea eventualului ascultător/cititor o insidioasă falsificare. Să citim dară cu luare aminte.

«*Am descoperit, mai întîi* - deci după '89 - *că, deși universul totalitar fusese marea noastră neșansă, drama noastră istorică, noi reușiserăm să ne adaptăm, era pentru noi un chip al destinului și un fapt de viață. Destinul nostru, viața noastră cotidiană. Cu alte cuvinte, ne identificam cu ceea ce trăiam, așa cum te identifici cu durerea ta de dinți* - vai, ce frumos! -, *cu insomnia ta, cu instinctul tău de supraviețuire.*» Și scurtând din lipsă de spațiu, acum «*amintirile rele se amestecă tandru, cu un soi de conștiință eroică* - aproape erotică! - *și cu satisfacția de a le fi depășit. În plus* - reactualizarea bancului cu ce bine era pe vremea lui Stalin -, *ele sînt substanța și fundalul tinereții noastre. (...) Apoi „rezistența", mai mult sau mai puțin eficace, mai mult sau mai puțin iluzorie, era, în sine, o voluptate. Pe scurt, se putea trăi și te puteai amăgi cu gîndul că ai o viață grea dar interesantă.*»

minimax

La o asemenea zicere (numai bună de dat pe *sticlă* într-o emisiune a postului Antena1), în primul rând - deși zău că e greu! -, în primul rând trebuie reprimată pornirea de a înjura ca la ușa cortului. Căci, neîndoielnic, a fost și **așa**. Tabloul idilic din citatul de mai sus surprinde și ilustrează într-adevăr „**rezistența**" intelectuală din anii comunismului. Cel puțin în România și probabil că nu numai. Într-adevăr, aciuat prin tot felul de cotloane onorabile, cu existența cât de cât asigurată (unii descurcându-se chiar biniiiișor), intelectualul putea să „reziste" părându-i-se chiar că are o viață interesantă, fie afundându-se în ecuații diferențiale și relaxându-se cu vodcă, fie studiind înmulțirea viermilor inelari sau obiceiurile de nuntă ale indienilor precolumbieni ș.a.m.d., căci lista e prea lungă. Ba, încă, „rezistența" putea fi împinsă până la a spune chiar bancuri, mai mult sau mai puțin politice, pe holuri, la o țigară, în pauza ședințelor de partid. *Precum vânzătorul de la aprozar care putea să cârtească după ce se asigurase punându-și în vitrină lozinca sfântă, sau, lă noi, portretul To'arășului.* Ce vremuri! Farmecul discret al „rezistenței"! Că doar, la cinematecă și mai târziu pe video, intelectualul putea să vadă și filme bune. Iar atunci, dacă a fost **și așa** ca în tabloul cu măestrie schițat de dl. Pleșu, de ce să-ți vină a înjura?! Sau - formulat decent - de ce învinuirea de falsificare? Deși simplu de dat, răspunsul la asemenea întrebări nu mai încape, rămânând pentru săptămâna viitoare.

«**Unele nevroze răsăritene**», republicat căci a apărut întâi în ***Frankfurter Algemeine Zeitung***.

AVENTURA ÎNTOARCERII

de RADU CERNĂTESCU

Mai mult decât oricare altă ulterioară apariție, cartea de debut implică neapărat o speologie spirituală, o plonjare prin tine însuți capabilă să-ți declanșeze resursele umane cele mai profunde. Debutul devine astfel, ar trebui să devină, un prag ontologic, o dureroasă și secretă imolare a efemerei multiplicități (*Eul*) în unica și fundamentala dimensiune interioară, *Sinele*, temelia pe care se sprijină toate zidirile noastre exterioare. Această sinucidere sacrificială, această primă decapitare a sufletului de trup și a trupului de lume poate fi o șansă sau poate fi numai un risc. Pentru spiritele cele mai deșteptate (în sensul deșteptării platoniciene - *égersis*), ea va fi semnul că regăsirea de sine nu mai este o căutare, ci o iminență. Pentru cei orbiți de orbirea acestei lumi de perdiție aflată la momentul concluziilor apocaliptice, prima carte nu va fi decât autodenunțul propriilor sincope și căderi interioare, disperat numite *Weltanschauung* de rătăciții din jur.

În catehismul bunului discipol, Constantin Noica propunea întârzierea debutului până la 40 de ani, tocmai în ideea de a face din întâia carte salariul spiritual al unei eroice penitențe, experiența penitenței fiind condiția existențială a adevăratei opere de artă. De abia de aici încolo, de pe această rodnică a(l)titudine interioară poate începe, cum spunea Novalis, "tainicul drum spre interior".

Un debut întârziat până la un alt fructuos *mezzo del camin* propune și impune Ana Ștefănescu în volumul de versuri **Rana perfectă**, Editura Marineasa, 1998. În fața acestui debut, dilema criticii *generaționiste*, cea care colectivizează forțat autorii în generații mai mult sau mai puțin distincte ideologic, s-ar putea evita încadrând autoarea în ceea ce critica anglo-saxonă numește Generația X. E locul unde sunt expediați sumar toți inclasabilii și inadaptabilii spiritului de grup. Într-adevăr, în cazul de față, chiar dacă în perioada studenției bucureștene poeta frecventa cenaclul Universitas, după autorelegarea reșițeană ea refuză constant spiritul gregar și agresiv al rebeliunii și nihilismului nouăzecist (*nihil sine nobis*).

Luând deci poezia pe cont propriu și exersând-o lucid ca pe punctul cel mai vulnerabil al ființării, Ana Ștefănescu redescoperă și mărturisește poezia autocunoașterii obiective cu mijloacele impresionabilității celei mai subiective. Uitată de unii, blamată de alții, funcția gnoseologică a poeziei ajută poeta să perceapă aventura întoarcerii către sine și identic ca pe o perpetuă întoarcere la inocență, la certitudinile liniștitoare și resemnate ale memoriei: "îmi amintesc/

grădinile de nori sub fierăstraie/ pe tine cum m-ai mângâiat cu ultima ta frunză/ Și te-am ținut în brațe/ până a doua zi...// din prispă mama cu sare pe vătrai/ le-a izgonit de tot pe paparude.../ a răsărit soarele de nicăieri/ umflat cât țestul" (p. 12).

De după (aproape) fiecare vers reamintirea, în sensul și cu conotațiile *anamnesis*-ului platonic, soarbe poeta precum "lanțul gura aceleiași fântâni" (p.25). O (re)edificare prin reamintire, iată curbura afectivă a unui spațiu poetic în care prezentului, acest accident al nemuririi, i se substituie un trecut perpetuu, singura existență palpabilă și inalterabilă a ființării. Într-un mod aproape inevitabil, continua exersare a acestui *prezent afectiv*, de reîntoarcere la copilăria risipitoare, trece și prin grota arhiștiutei parabole platoniciene. Grota vizionară devenind Și aici ocheanul întors spre înlăuntru cu care distingi mai bine adevărata ființare de înșelătoarea existență: "noi vom vorbi mult și nu ne vom vedea/ oamenii intră și ies din stâncă// într-o grotă mică ne facem fotografii/ la început câte doi/ apoi unul singur// din locul în care stau văd tot mai puțin/ dar nu e adevărat/ mă-ntind în iarbă/ mai departe/tot acolo/ atârnă/ rufele despre care mințeam/ că sunt moarte" (p. 35).

Aparatul fotografic sau fotografia, "ochiul meu de călătorie", sau oglinda sunt tot atâtea izomorfisme ale grotei vizionare și tot atâtea motive de glisare dinspre prezent înspre trecut, înspre acel loc privilegiat de contemplare a esenței existenței. Continua interiorizare a gândirii (*ennoésis*) are ca efect inevitabil transformarea amintirilor în obiecte temporale ce pot fi ușor manipulate și redimensionate de infidela acuitate cognitivă care este gândirea poetică. Și "mă bucur Doamne/ nici unul din noi n-a inventat o memorie exactă" (p.7).

Prin anamneză, poeta reinventează o grădină a timpului în care amintirile compun surprinzătoare și mereu vii aranjamente florale, spre îmbătarea simțurilor autoarei. E acea grădină a timpului (în ebr., Gan Iadan) ce se află și fonetic consimilă *Grădinii Paradisului* (Gan Eden). Spre acest *centru* se orientează întreg spațiul poetic al Anei Ștefănescu, un spațiu ordonat după o abscisă a timpului răsturnată, semnalând ca în celebra bandă a lui Möbius că devenirea și multiplicitatea se rezumă la o eternă întoarcere a identicului. Adeseori, această contorsionare de ordinul interiorității irumpe spre exterior, afectând nu doar metafora, ci uneori chiar topica frazei: "a câta oară trec pragul/ și înainte rememorez ?" (p.43), "port (...) un copil/ care descrește de la o lună la alta" (p.59), "umbrele/ au intrat în lucruri miezul - în nuci" (p.60) etc.

Asumată și experimentată, această obsesie a "descreșterii" timpului conduce poeta la conturarea unei inedite autobiografii: **Biografia mea de ocazie** (p.68), o biografie pe care "...ar fi scris-o cel mai bine daniil harms". Unica ingerință textualistă (și câtă diferență între autoare și congeneri) disimulează și esențializează aici o întreagă gândire poetică. în **Caietul albastru,** un poem în proză al acestui uitat avangardist rus din anii '30, un personaj ilustrează cum prin rememorare ființa se consumă treptat până la negarea identității, până la Marele Nimic, cum ar spune Heidegger. Și ce este fundamentul originar al lumii (*Urgrund*, spune Böhme în spiritul gnosticilor valentinieni, decât Nimicul eter absolutul fără esențe, *Ungrund*?

Posibilitatea exersării propriei aneantizări prin epuizarea memoriei colective, iată mobilul poeziei Anei Ștefănescu: "cum e să fii înainte de a te naște/ să bați deodată cu o inimă care nu este a ta/ să măsori cu o mișcare timpul/ înaintea zilei dintâi// o misterioasă lumină să îți întindă/ oasele subțiri/ carnea neatinsă// ce culoare să aibă/ apa ochilor nedeprinși cu privirea/ să salte în ei sentimente neînvățate/ trăite apoi/ cu uimitoare precizie și neștiință// cum e să doară amintirea/ aceea ce nu ai fost și nu vei fi ?" (p. 19).

Apropierea de pragul ființial, de "acea/ de neînțeles lumină a verbului" (p.61) în care viața se confundă cu moartea, poeta o face cu teamă, chiar cu "spaima/ care ne satură de trei ori pe fiecare" (p.51), E semn că "teama revelează" (Heidegger), dar și un semn că acest exercițiu de rememorare a sinelui se cere dus până la capăt, până la atât de căutata "rădăcină a luminii". Parcursul gnoseologic se întrerupe deocamdată acolo unde "cerul e (încă) zid" (p.36) sau "e doar o prăpastie răsturnată/ sub alte ceruri" (p.26).

Jurnal al unei călătorii de întoarcere la Unic Și Identic, la *divina esențialitate* (Fer. Augustin) ce încă persistă înlăuntrul omului modern, **Rana perfectă** depășește în altitudini spirituale fiziologia poetizată azi de marea majoritate a debutanților noștri. Trădând formația filosofică a autoarei, poezia Anei Ștefănescu se conturează ca o veghe pură la izvorul nesecat al gândului. Și nu este oare *gândul* numele cu care moartea ne cunoaște pe toți în ultima clipă? Vegherea ei solitară se alătură, păstrând unele proporții, insomniilor noetice ale altor spirite analitice din poezia feminină românească, precum Ileana Mălăncioiu sau Grete Tartler.

Și nu la urmă, un gând de admirație pentru grădinarii acestui pom ispititor, plin de rod bogat, care este Seria de poezie a Editurii Marineasa...

APUNAKE ÎN ȚARA MINUNILOR

de IOAN STANOMIR

Prin apariția volumului lui Grigore Cugler, **Apunake și alte fenomene** (Cogito, Oradea 1996, editor Mircea Popa), literatura română recuperează un autor și o operă. Mai mult decât o simplă ambiție de arheologie literară, reeditarea textelor lui Cugler relevă existența unei ingeniozități stilistice și a unei imagerii burlești, ale căror ecouri pot fi decelate în dezvoltarea literară postbelică.

Grigore Cugler (1903-1972) aparține avangardei literare interbelice; însă traiectul său literar și existențial a fost marcat de un complex al absenței. O absență prezentă mai întâi în ipostaza diplomației, diplomație ce l-a purtat în perioada interbelică printr-o serie de capitale europene. Exilul de după 1948 a reconfigurat absența din peisajul literar românesc, scriitorul alegând drept loc de refugiu capitala Perului, Lima. Retractilitatea congenitală a artistului și accidentele biografice l-au exclus pe Cugler din spațiul istoriei literare românești. Singurele informații despre existența departe de țară a acestui avangardist român se regăsesc în notele memorialistice ale lui Ștefan Baciu, inserate la sfârșitul volumului de față. Alături de un Gherasim Luca sau Gellu Naum, Cugler a fost până la capăt „prizonierul" propriului său univers, rămânând, indiferent de meridianul geografic, locuitor al planetei Apunake. Dialogul dintre scriitor și Ștefan Baciu trădează aceeași inapetență pentru istorie - exilul lingvistic fiind reflexul acestei dificultăți de a se situa în real.

Biograficul este contaminat de ficțiune și Grigore Cugler sfârșește prin a fi Apunake; voga apunakismului de care amintește Ștefan Baciu (amestec de frondă juvenilă și insurgență verbală) nu e decât reflexul estompării granițelor dintre real și livresc, estompare resimțită de însuși Cugler, ce-și joacă permanent personajul, la fel cum Alfred Jarry devenise actor al propriei opere.

S-a vorbit, în cazul lui Cugler, de urmuzianism și în mare măsură textele sale reflectă o tentație parodică apropiindu-l de precursorul avangardei. În aceeași măsură însă, prin fragmentele poetice prezente în volum, Cugler aparține unei linii expresive ce-și are punctul de pornire în experimentele lui Tristan Tzara și este recognoscibilă în manifestările unui Geo Dumitrescu sau Constant Tonegaru.

Insurgența împotriva limbajului comun reprezintă una dintre mizele fundamentale ale scrisului lui Cugler. Construcțiile verbale clișeizate, locurile comune sunt expuse, destructurate, iar farmecul scriiturii derivă din modificarea echilibrului semantic tradițional. Între denotație și conotație raportul nu mai este previzibil; ceea ce pare la o primă vedere înrădăcinat ca sens este pus sub semnul întrebării. Noțiunile încetează să mai fie simple abstracțiuni, intrând în domeniul animatului: „Sub un plop falnic, o mulțime de bărbați și femei se jucau cu o Bulă Papală, închisă într-un mutism absolut, pe care și-o aruncau unii altora." (pag. 38). Sintaxa impecabilă susține o lume al cărei material verbal nu mai reflectă dominația unei ordini prestabilite. Incomprehensiunea își are originea în regândirea raporturilor semantice clasice - omonimia și polisemia fac imposibilă restaurarea unei unități a sensului. Expresiile figurate sunt luate *ad literam*: „în ceea ce privește gusturile lor, am cunoscut de aproape femei care aveau gustul berei, altele aveau gusturi de trandafiri, unele de miel tânăr, altele aveau un gust de friptură modernă (în sens figurat)." (pag. 39).

Capacitatea lui Cugler de a forța limitele limbii comune este dovedită și prin existența unei arte verbale *sui generis:* cuvintele se leagă în compuși al căror referent obiectual este imposibil de identificat. Cuvintele *portmanteau* sunt create

după o logică amintind de procedeele lui Lewis Carroll: „Geamantanul viu este gata și se va numi *geamanporc*, *geamanlup*, *geamancal*, *geamanțap* sau *geamancuc*, după animalul din pielea căruia a fost lucrat." (pag. 56). Geneza noilor cuvinte oglindește interderminarea ontologică de sorginte urmuziană.

Efortul de a mina locurile comune ale limbajului culminează cu emergența unui idiolect propriu scriitorului, una dintre numeroase limbi imaginare cu care „experimentaliștii" au populat istoria literaturii: de la inovațiile lui Christian Morgenstern până la limbile leopardă a lui Virgil Teodorescu și spargă a Ninei Cassian: „Plerontofagii azgubilatici sunt ermostria clopusului nostru. Oricare sesuină frapnică lartează fospecul pecreului tedat." (pag. 44).

Chiar atunci când scriitorul se resemnează să opereze cu cuvintele obișnuite, principiul ordonator este unul inedit - în **Drumul dragostei,** inițiala tuturor cuvintelor din text este „d". Parodierea idilei este dublată de o deschidere către absurdul ionescian: „- Domnule, declară dânsa, dârdâi de durere. Dorințele divine depășesc demnitatea. - Domnișoară, Dumnezeu dădu dobitoacelor două dorinți: dorința dragostei ... - Destul, destul declară duduia. Devin damnată, divaghez. Dumneata domini duhul, devii deosebit de dulce. Decide-te, devino domnul, domnitorul!" (pag. 80).

Vocația parodică a scriitorului este prezentă și în tratamentul liric al unor forme poetice desuete - respectul rimei și al ritmului din **Decan al Majestății** și **Amidon crucișătorul** nu pot ascunde vivacitatea ludică cu care Cugler subminează ordinea poetică tradițională. Ca și Tristan Tzara ori Mircea Cărtărescu, scriitorul optează pentru un discurs liric încărcat de referințe polemice și asocieri șocante: „Un rinocer și-a scos măseaua și-a tranformat-o-n Carmencită/Iar eu suspin și-mi tremur fesul sub fumul alb din cafenea. / Iubita mi-a murit azi noapte, făcând o pată pe saltea." (pag. 37).

Proza dând titlul volumului este un experiment ludic, ce propune traiectoria „inițiatică" a unui erou *sui generis*, Apunake. Toposul călătoriei din romanele didactice și povestirile filosofice este plasat într-un context marcat de prezența unor ființe ambigue și întâmplări stranii. Urmuziană e facilitatea cu care Cugler aliază familiarul și absurdul debutului clasic al narațiunii și succede o etalare a imageriei suprarealiste: „Lumea se plimba mâncând felii de capete de mort cu unt. Deodată clopotele prinseră să intoneze romanța «Secretul junei», iar din limbile lor începură să iasă, la fiecare legănare, stoluri de cuci, aruncând în văzduh cele două note ale cântecului lor (...)." (pag. 35). Această poetică a exploziei picturale se traduce la nivelul textului prin obstinația cu care Cugler asociază termeni aparțințnd unor sfere semantice aparent ireconciliabile. Mai mult decât absurd, este vorba de o sfidare programatică a logicii animând cotidianul diurn.

Pretextul călătoriei lui Apunake este viitoarea naștere a Individului Mostră, fiul său și al soției sale Kematta. Aluziile mitologice sunt ușor de descifrat, iar voiajul precedând apariția pe lume a fiului ales are un scop înalt: „Vom colinda lumea întreagă. Din toate colțurile, vom culege sămânța binelui, vom aduna bunătatea de la cei ce nu știu ce să facă cu ea și vom da naștere, adică tu vei da naștere, că de aceea ești femeie, fiului nostru, menit să domnească peste tot pământul." (pag. 43).

Universul în care se desfășoară periplul lui Apunake este o lume de dincolo de oglindă, un teritoriu indeterminat în care fantasmele și reperele lumii noastre sunt remodelate printr-o logică a absurdului, contemplate fiind uneori de o privire deloc inocentă. Textul lui Cugler, dincolo de rețeaua de imagini și ineditul verbal, poate fi întrevăzut ca o replică la cartea lui Swift - Gulliver Apunake parcurge o serie de etape în care pastișa modernității e recognoscibilă.

Semnificativă pentru polisemia limbajului lui Cugler este și legenda lui Biju, cel ce a descoperit Hrana. Lupta lui Biju cu monstrul Mama Petre pentru eliberarea din groapa Pământului e un ecou parodic al miturilor fondatoare de religii. Mâncarea revelată de Biju mulțimii devine simbolul unificator: „Mâncați și deveniți superiori. Omenirea întreagă așteaptă de la voi ceea ce nimeni înaintea voastră n-a numit mâncare. (...). Mâncând, veți moșteni pământul, până când tot el vă va mânca pe voi." (pag. 50).

O etapă echivalând cu swiftiana Laputa este Bastonbachul, „Orașul surpriză". (pag. 52). Așezat pe o placă turnantă, orașul se definește printr-o dezvoltare intelectuală savantă: „Principala ocupație a locuitorilor din Bastonbach este crearea de materii nule pe care le expediază apoi în străinătate sub formă de globule sedative sau de marule fanerogame." (pag. 53). Imaginea acestui echivoc univers este Decanul Majestății care, într-un dialog cu Apunake și Kematta: „Dădu drumul unui val de cuvinte, spuse cu un glas ca de femeie, din care nici Apunake nici Kematta nu înțeleseseră nimic." (pag. 56).

Rătăcindu-se de aleasa inimii sale, Apunake își continuă explorarea în această lume întoarsă pe dos, descoperind Askaridowsk, locul unde „se pregăteau atunci alegeri și propaganda politică era în toi." (pag. 59). Cetatea e pradă unei agitații burlești și proiectele politice se intersectează în haosul general: „Expuse programul său de luptă în ordinea: 1) Ardeni, 2) Ardeal, 3) Ardezie." (pag. 60). Mesajul e circumscris violenței absurde: „S-au luat întinse măsuri pentru stârpirea florei și faunei din întreaga țară." (pag. 61).

Întâlnirea în pădure cu Sportul (un bătrân cu „aerul unui rac care umbla pe cleștele din față, ținând corpul vertical", (pag. 63) îi dezvăluie lui Apunake utilitatea activităților fizice. Majoritatea ființelor din imensa sală hemisferică se ciocnesc într-o ușă, împingându-se cu violență: „și deprinde să nu cedeze niciodată altuia locul, decât dacă sunt constrânși de forța brută și, chiar atunci mai bine să cadă decât să se retragă" (pag. 64), îi explică Sportul lui Apunake. Viitorul individ, masă substituibilă fără dificultăți, e o chintesență de calități animalice: „Tenacitatea de la bivol, ambiția de la berbec, încăpățânarea de la măgar, insensibilitatea și furia de la taur." (pag. 64). Parabola devine transparentă.

Transformat de Sport într-o sferă de cauciuc, Apunake e un veritabil „campion antroposferic" (pag. 68). Cavalcada eroului are drept destinație marea, acolo unde „o femeie năștea, într-o barcă cu rame. Era Kematta." (pag. 69). Copilul născut se definește printr-o expansiune nelimitată - de dimensiuni impresionante (106 metri), el apare ca o zeitate monstruoasă. Adevărat Pantagruel, cum sesizează Mircea Popa, făptura (+) „lasă să cadă asupra asistenței o lavă puturoasă și verzuie." (pag. 71). Geneza antrenează o catastrofă în care Kematta și Apunake dispar la rândul lor.

Oscilând între parodie și parabolă, textul lui Grigore Cugler (1934) anticipează o direcție în proza modernă. Aparent contemporan cu Sadoveanu sau Cezar Petrescu, autorul aparține unei vârste diferite a literaturii Anticipând absurdul, pe Ionesco sau Gombrowicz, Cugler reintră în literatura română.

mariana filimon

O pradă

Faldul verii ce vine
încă te mai poate răni

lumina din paltin
desenează conștiincios
amănuntele vieții

o strigare
mai mult decât îndoiala
ce nu-ți dă răgaz

în pielea aurie a zilei
ochi de iguană
înfipți

făptura ta
o pradă tot mai ușoară

Bolta cu trandafiri

Singură mi-o cultiv
într-o grădină a nopții
cu frunzele ude până la suferință
cu spini

mireasma e o pură ficțiune
de care mă agăț
în zilele impare
fără lumină fără așteptări
fără necugetată căldură

pe mâini mi se scurge
un fel de zăpadă
crispată
un alt fel de a surprinde
încetineala din lucruri

esențele se zbat să iasă la suprafață

până vine Poetul
înghițitorul de nori
și stinge totul cu vorbele lui

un trup

Dincolo de mareea
ușor somnambulă
e Marea Moartă

o mare în care trupul meu
se scaldă adesea
trupul meu
de mine străin
fără să-mi poarte gândurile
tainele
cutele unei dureri

trupul meu depărtându-se
de ființa mea
împovărat cu alte uimiri

un trup pe care
niciodată nu l-am iubit

Mărul

mărul respiră stins
lângă lampă și file

cu un cuțit neascuțit
(cuțit de femeie singură)
îl tai în felii

seva răcoroasă
are gustul soarelui vechi

semințele scapără
pe pagina oarbă
ochi mărunți și neștiutori

noaptea lor cafenie mă tulbură

Un strat violet

Nu se aud decât greierii
cu hărnicia lor obositoare
un strat violet acoperă
ce a mai rămas
din compoziția cu case și maluri

aș vrea să pot scrie
să mă pot scrie
pe mine
femeia de acum
ocolită de norme cu amprente
indescifrabile

fereastra prin care
privesc lumea
e doar o mică vietate înfometată

Brainstorming

Neputința de a spune
lucrurilor pe nume

nu poți face mereu din durere
o cingătoare în culori pastelate
nu poți farda cu albastru
zborul pescărușilor
chiar dacă el zborul
îți dă iluzia perfecțiunii

sunt zile și nopți
pe care le aduni în neștire
cu ochii goliți
cu mâinile obosite de atâta
inutilă mișcare

idei ce se dușmănesc între ele
prelungesc arșița zilei

Un bărbat abstract

Un bărbat abstract
poate fi un bărbat de hârtie
îl memorezi
îi desenezi inițialele
cu un creion visător

îi compui uneori portretul
din fire de iarbă
amestecate

un bărbat abstract
poate fi o răzvrătire frumoasă

un bărbat abstract
este limita

ÎNTRE DOCUMENTE (II)

de ALEXANDRU GEORGE

În nenumărate ocazii am subliniat dificultăţile pe care le întâmpină (şi le va întâmpina cu atât mai vârtos peste câţiva ani) acela care doreşte să investigheze epoca de imediat după instaurarea Terorii în România şi care ţine cam după moartea lui Stalin, deci vreo opt ani, pentru a suferi o relaxare treptată, abia întreruptă de reacţia autorităţilor noastre comuniste imediat după evenimentele din Ungaria, când, fără nici un motiv, doar de teamă exagerată şi pentru a-şi arăta zelul în ochii stăpânilor de la Kremlin, au declanşat o represiune care a afectat şi mersul literaturii române pe care-l dirijau. (De aceea am salutat apariţia cărţii lui Pericle Martinescu **7 ani cât**, pentru că circumscrie o epocă mai just determinantă decât aşa-zisul „obsedant deceniu", o formulă calpă, care a fost acceptată şi este manipulată acum cu scopuri interesate. În anii de care vorbeam s-au întâmplat multe lucruri de care, fără a mă transforma în istoriograf al epocii (pentru că ultimul lucru care mi-ar trece prin cap ar fi să clasific şi să analizez tot acel gunoi literar!) m-am ocupat şi eu, oferind măcar unele informaţii şi încercând unele distincţii. Ele priveau în cea mai mare măsură şi critica, o disciplină care s-a văzut practic vorbind anulată şi înlocuită cu ordine de sus, dar şi cu falsă gălăgie (sau simplă rumoare de subsol), fără efecte de „originalitate", căci erau simple debitări în subdivizionar ale unor cazuri de sus.

Şi totuşi, s-ar putea alcătui o vastă bibliografie a „criticii" româneşti în primii şapte sau paisprezece ani de comunism; cercetătorul naiv ar parcurge nişte titluri, ar înregistra nişte afirmaţii, ar identifica nişte polemici. Iar istoriograful literar ar stabili nişte analogii, prelungiri de preocupări din trecut, arte multe „idei" noi şi aşa mai departe. Ce valoare ar avea toate acestea, dacă nu cunoşti dedesubturile epocii, dacă cele mai banale evenimente literare nu se lasă explicate prin mersul firesc al acestei literaturi? De pildă, la un moment dat, dispare un scriitor destul de activ, Al. Jar, apoi altul care făcuse o adevărată vâlvă, Petru Dumitriu;de ce nu se mai vorbeşte de ei, de ce au încetat să mai fie publicaţi, discutaţi şi mai ales lăudaţi?

Nimeni nu ar putea explica dacă nu s-ar şti că Al. Jar a căzut victimă unei excluderi edictate chiar de Gheorghiu-Dej, pentru că l-a criticat pe acesta într-o şedinţă de partid, iar celălalt s-a exclus singur până la moarte (a sa ori a comunismului) pentru că a fugit din ţară. În fine, de ce una dintre cele mai interesante figuri de litere ale trecutului românesc şi o personalitate de maxim relief în lumea marxismului, C.D. Gherea, a dispărut ori a fost pomenit doar reprobativ şi critic de toată lumea, pentru că acelaşi omnipotent Dej l-a declarat deviaţionist şi trădător al socialismului la un congres al P.M.R.

Ce au toate acestea a face cu literatura? Cum poate fi reconstituită epoca şi descoperit justul raport dintre personalităţile creatoare, dacă nu te referi la **politic** şi la conducerea arbitrară a unei formaţii teroriste care a intervenit permanent în toată existenţa literaturii, timp de mai bine de patruzeci de ani, după cum îi dictau interesele... Încât nu poţi rămâne decât mirat atunci când auzi pe unii osândind pe cei care încearcă a descoperi adevărul dincolo de unele etichete de suprafaţă, sub cuvânt că vom ajunge în poziţia simetrică faţă de ceea ce înşişi comuniştii au făcut: observăm, analizăm, osândim, ca şi aceştia, pentru motive politice pe unul şi pe altul. Numai că aici se întreţine o grosolană confuzie: nimeni nu a cerut excluderea scriitorilor compromişi pentru că s-au făcut complici ai unui regim criminal, dar cota lor a fost mult influenţată de oportunista lor adeziune. Nu în numele politicului şi în spirit politic trebuie dezvăluit ce s-a întâmplat (şi cine au fost nu doar profitorii, ci şi victimele) ci în numele adevărului. Căci comunismul a fost un regim al minciunii şi încercarea de a stabili cât de cât un adevăr (cât privea valoarea scriitorilor, tocmai acesta era rolul criticii) trebuia anihilată, deviată, falsificată. Afară de aceasta, căderea comunismului şi redobândirea libertăţii de opinie, corespunde unui schimb de generaţii; este firesc să asistăm la apariţia criticii pentru care nu doar deformările (ştiute sau presupuse) ale criticii mai vechi, dar şi acţiunile ei pozitive sunt de pus în cauză. O astfel de mare şi gravă acţiune nu e în primul rând politică, deşi profită de răsturnările pe care le-a produs o mare revoluţie politică.

Apoi, să nu se uite că şi în trecut unele pagini de critică literară puteau avea o conotaţie politică, sau erau justificate de câte un mare eveniment istoric,o parte din revizuirile lui E. Lovinescu intrând în această ultimă categorie. Dar dacă am lua unul dintre cele mai scandaloase manifestări ale spiritului critic în trecutul cultural românesc, eseul lui N. Davidescu, **Caragiale, cel din urmă ocupant fanariot** (1935), am putea descoperi sensul politic al acţiunii autorului, trecut în anii aceia în tabăra naţionalistă şi articulând obiecţii împotriva marelui scriitor şi din acest punct de vedere. Numai că deosebirea între o astfel de critică excesivă şi o manifestare similară din comunism (Poezia putrefacţiei sau putrefacţia poeziei de Sorin Toma este de cu totul un alt ordin. Primul text a apărut în regim liberal, în regim de libertate a opiniilor, dar şi a dreptului de a greşi, pe când cea de a doua a fost o sentinţă de excludere a unui alt mare scriitor, mascată, sub forma unui articol de critică literară. Articolul lui N. Davidescu şi-a primit numaidecât replica din partea unor critici de seamă (Şerban Cioculescu, Pompiliu Constantinescu, Felix Aderca, dacă nu se înşeală memoria) care au respins şi anihilat încercarea de a-l scoate pe Caragiale din spaţiul „spiritualităţii româneşti"(cum începuse să se spună încă de pe atunci). Articolul din **Scânteia** a fost transformat în literă de lege, a fost considerat un text oficial, citit în şcoli şi adoptat ca o dogmă infailibilă pentru toţi amatorii, criticii sau cercetătorii literari. Sunt de comparat cele două situaţii? Poate că da, dar numai pentru a dezvălui marea deosebire dintre ele.

Şi totuşi atât articolul din **Scânteia** al lui Sorin Toma cât şi alte manifestări critice mult mai mărunte, semnate de câte un publicist, azi uitat, sunt indiscutabil **documente.** Cum le vom citi însă? Dacă nu o vom face cum trebuie (şi eroarea e permanent posibilă într-un regim al minciunii) nu ne vom putea apropia nici măcar de adevăr, sau vom rătăci în cele mai penibile confuzii, cum a făcut M. Niţescu cartea sa despre „proletcultism"", de care am mai pomenit. Aceasta este o eroare dacă nu prin interpretările greşite prin folosirea inadecvată a unui termen chiar în titlu. Căci în realitate proletcult a fost un termen care n-a avut circulaşie la noi, în epocă, fusese radical criticat în URSS încă din 1920; el apăruse în 1917 ca o încercare excesivă, rău privită de Lenin însuşi, de a promova o nouă artă, proletară, cu eliminarea celei burgheze, osândită în bloc. La noi, a început să se vorbească de proletcultism doar mult după consolidarea comunismului şi dându-i-se un sens peiorativ, ca şi cum erorile de început ale programului cultural comunist ar fi fost opera în exclusivitate a unor zeloşi care, nesocotind politica oficială, au sărit peste cal. Şi termenul şi deturnarea lui şi condamnarea sunt la noi rezultatul unei acţiuni frauduloase, de scuze pentru nişte acţiuni repede depăşite.

Şi totuşi chiar şi Mioara Cremene, scriitoarea cu activitate în anii aceia, spune că termenul proletcultist a fost „folosit, cred, nu de noi în mod special, ci de nişte critici care se manifestau în România, cum erau Moraru, Novicov şi alţii, care ne dădeau **linia** fiind preluat din limba rusă." (**Moartea unui poet - Despre proletcultism înainte şi după Congresul al XX-lea al PCUS**; loc., cit.). Or, proletcultul dispăruse din 1931, şi dispariţia lui nu are nici o legătură cu pomenitul congres care s-a ţinut în 1956. În realitate, termenul s-a aplicat retroactiv, spre surprinderea celor care ştiau cum stătuseră lucrurile, căci doar le trăiseră în deplină maturitate a minţii. (Ţin minte că unul dintre aceştia, Vladimir Colin, s-a exprimat împotriva utilizării foarte improprii a termenului, într-un text al său din **Viaţa Românească** prin anii 70, când începuse să se generalizeze. Ca şi „obsedantul deceniu" cariera lui se vede că e departe de a se fi încheiat.

Eu semnalez eroarea pe baza modestei mele experienţe, doar pentru că mă avertizează pe mine şi pe oricine vrea să mă asculte că „amintirile" multor evocări mişună cele mai păgubitoare deficienţe de memorie şi de aplicaţii greşite ale termenilor. Ele sunt luate în serios sau chiar şi aşa sunt nişte „documente", nu ale adevărului, ci ale faptului că până în ceasul de faţă figuranţii şi personajele de prim plan ale literaturii şi vieţii literare în timpul terorii vor să treacă ele însele drept victime inocente ale idealismului, sincerităţii şi unei juvenilităţi care scuză totul.

P.S. Pentru a arăta ce valoare poate să aibă câte o mărturie asupra unei epoci pe care totuşi mulţi au cunoscut-o,mă voi referi tot la Mioara Cremene care, în suspomenitul interviu, spune: „Dincolo de această noţiune (prolectultism) care s-a vehiculat - şi de altele, precum de pildă, Noua Economie Politică, adică NEP-ul apărut în URSS, care a funcţionat şi la noi cam din anii 45-46 până prin 49 - da, dincolo de aceste denumiri preluate aproape direct din limba rusă, se poate afirma că, într-adevăr, această generaţie a fost «proletcultistă»". Or NEP-ul nu a fost cu totul altceva, o politică oficială, promovată chiar de Lenin pe la începutul anilor 20, de revenire la normalitate, la capitalism, pentru a redresa cât de cât economia în care Revoluţia şi Războiul Civil produseseră haos. Ulterior s-a strâns din nou şurubul şi programul comunist a fost aplicat implacabil. La noi, în 45-46, comuniştii nu se aflau la putere în aşa măsură încât să aplice discreţionar o politică economică sau de alt gen, ei au căutat să menajeze „populaţia, să nu o sperie cu măsuri radicale. Iar în 1949, se aflau în altă situaţie: deţineau toată puterea şi de un an bun de zile declanşaseră teroarea. Un NEP, în traducere exactă: Noua politică economică, sau mai bine zis un „dezgheţ" s-a înregistrat la noi treptat până la **Tezele din iulie**, dar acest termen, preluat integral din ruseşte, nu poate fi aplicat la cultură, el are o conotaţie integral economică.

L

adrian ţion

EGOLATRIA DE PIAŢĂ

„Toţi se gândesc la viaţa lor,
La dispariţia lor" (Bacovia)

Te-am dibuit din prima clipă că eşti la strâmtoare. Ne cunoaştem doar de câteva luni, dar, din ziua în care ţi-am deschis poarta hodorogită de la intrare, mi-am dat seama că lipsurile prin care treci sunt mult mai mari decât laşi să se întrevadă. Pot spune că am avut din start senzaţia precisă că te stăpânesc, că te domin. Atât pe tine, un maimuţoi cu ifose, cât şi pe soţia ta, o frumuseţe blondă, cu o faţă pătrată, dar arzând de dorinţa de a-şi lua zborul din perimetrul familial. Ochiul meu nu greşeşte. Următoarele vizite n-au făcut decât să aducă amănuntele.

Am înţeles din anunţul dat în ziar că vreţi să daţi casa pentru un apartament în bloc cu trei camere, o garsonieră şi diferenţa stabilită. M-am angajat să caut apartamentul şi garsoniera. Aveam tot interesul să închei repede afacerea. De unde era să ştiu că voi da peste nişte pretenţioşi ieşiţi din comun sau chiar mai rău. Poziţia casei mă tentează cel mai mult. E de la sine înţeles că va trebui să investesc ceva ca s-o pun pe picioare. Aşa cum arată acum e un gunoi. Probabil voi deschide aici încă o consignaţie sau am să-mi fac un depozit. Vadul comercial e bun. În consecinţă, am discutat şi răsucit pe toate feţele datele problemei. Până la urmă am căzut de acord asupra preţului şi a condiţiilor în care să se facă schimbul. Eram sigur de reuşită. La mine intuiţia merge mână în mână cu calculul matematic. Altfel n-aş investi. Voi repara acoperişul şubrezit, instalaţiile învechite, voi face o poartă ca lumea. Pe toate le-am prevăzut după primul raid, dintr-o ochire. La fel am procedat şi cu cealaltă casă, cumpărată de la cei doi bătrâni faliţi, şi acum sclipeşte de curăţenie şi-mi aduce profit.

La a doua vizită mi-ai spus, pierit, că ai nevoie de un avans. Ţi-am sugerat pe un ton neutru:

- Am ceva mărunţiş în maşină. Pot să vă dau pe loc o sută de mii. E bine?

După graba cu care ai acceptat, mi-am dat seama că nu mai aveai bani pentru pâinea de a doua zi. Soţia ta a încuviinţat ridicându-şi explicativ îngrijitele sprâncene şi înfigându-şi, stânjenită, incisivii în buza de jos. Mi-am dat seama numaidecât că mă lasă să ghicesc şi o notă de senzualitate mascată în îngrijorarea ei. Simţeam că îmi dă voie să mă erijez în profitorul acestei situaţii şi eram sigur că, în adâncul sufletului, începea să mă admire.

Am ieşit după bani. Efectul cuvântului „mărunţiş" asupra grijilor voastre a fost total. Îmi imaginam comentariile în absenţa mea. Voi nu v-aţi întâlnit cu aşa o sumă de multă vreme. M-am întors de la maşină şi-am pus banii pe masă. În închipuirea ta eram călăul deghizat în binefăcător? N-am să ştiu niciodată cum mă priveşti. Poate mă ţii la distanţă de cei doi termeni prea duri şi eu nu sunt decât „cel care cumpără casa". Băiatul, cred că are zece ani, căruia îi ziceţi Dodi, m-a întrebat cât „bagă" Opelul meu. Am înţeles că m-a urmărit pe fereastră să vadă ce maşină am. Copiii sunt delicioşi. Întotdeauna i-am iubit. Aşa se întâmplă, iubeşti ce nu ai. I-am promis să-l plimb odată cu maşina. A sărit chiuind de bucurie, după care s-a retras în camera alăturată foarte încântat, deşi ai avut grijă să-i sancţionezi entuziasmul cu un „termină" cât se poate de dur. Apoi te-ai răsucit spre mine. Urma o altă sancţiune. M-ai avertizat cu seriozitatea celui cinstit până în măduva oaselor:

- Domnule Moşoiu, dacă vă răzgândiţi, să ştiţi că n-am de unde să vă înapoiez banii.

În loc să-ţi răspund că nu mă răzgândesc, am plusat fericit că pot să fac pe nebunul:

- Nu-i nimic, am articulat indiferent de parcă aş fi zis „nu-mi pasă". Cred că m-ai privit ca pe un mărinimos excentric sau ca pe un nabab din poveşti, rătăcit din întâmplare prin casa ta. Simt că începe să-mi placă acest rol. E în măsură să mă propulseze, să mă fortifice. Înainte de a avea bani n-am cunoscut un sentiment similar. Tranziţia a lucrat în favoarea mea. M-am cocoţat repede deasupra. Am demarat puternic de la început, în forţă. E drept, fratele meu din Germania mi-a azvârlit trambulina de lansare. Şi m-am înălţat spectaculos. Nici mie nu-mi venea să cred că se poate urca aşa de repede. Acum totul e limpede. Pentru mine nu mai există drum de întoarcere la ce a fost. Las unor pârliţi ca tine plăcerea de a discuta politică sau de a crede în principii morale. Eşti depăşit. Şi când mai văd câtă pasiune pui în ceea ce zici, mă apucă greaţa. E adevărat, mă inhibi de fiecare dată când te lansezi în comentarii savante despre recesiune, monstrul ăsta fioros care te scoate afară din casă şi care vă înspăimântă pe toţi. Aiurea! Ce monstru? Mie îmi e prieten, aliat. Pe spinarea lui mă caţăr abil. Discursul tău se spulberă în vânt. Eu înaintez sigur de izbândă cu mediocritatea mea, cu nesimţirea mea, dacă vrei, cu stomacul meu tot mai avid să digere. Urc nu pentru că aş avea cine ştie ce merite, dar ştiu să profit de situaţie. Poate şi tu ai şti, dar n-a avut cine să te împingă de la spate. Mi-e milă de tine când văd cum te străduieşti să păstrezi o aparenţă de standard civilizat vieţii familiei tale, dar legea supravieţuirii e dură, n-am ce-ţi face. Eu am avut şi noroc. Trebuie şi aşa ceva.

La a treia vizită mi-ai cerut alţi bani. Ţi i-am dat. Mi-ai oferit o cafea şi am abordat problemele stresante ale prezentului. Mereu aceleaşi. Mi-am dat seama că mă transform treptat într-un fel de întreţinător al familiei tale. Din două salarii amărâte de profesori navetişti nu se mai poate trăi, dar n-aveţi ce face. Jumătate din leafă merge numai pe abonamente şi pe femeia care îngrijeşte de fetiţă. Băiatul, mai mărişor, începe să se descurce, dar câte le trebuie! Copiii s-au ataşat repede de mine. Ca şi animalele, ei simt când cineva îi iubeşte cu adevărat. Îmi dau seama de asta după felul în care-mi zâmbesc când apar, după cum mă solicită să mă joc cu ei. Săptămânile trecute le-am promis să le fac un avion din lemn cu elice. Le-am cioplit elicea prin curte. Ce bucuroşi erau! Cred că eşti un tată prea aspru. Tu nu te joci cu ei? Numai îi cârpeşti. Vei rămâne singur de îndată ce le vor creşte aripile. Te dispreţuiesc de pe acum, nu vreau să-mi imaginez ce va fi mai târziu. Să am eu aşa copii reuşiţi, sănătoşi, plini de viaţă...

Aproape zilnic îţi comunic la telefon noile apartamente disponibile. A devenit o tradiţie ca la sfârşit de săptămână să trec pe la tine să vedem care rămâne în discuţie dintre cele propuse. Alegi. Mereu nu-ţi convine ceva. E dreptul tău. Faci pe scorţosul. Ba că n-are aia, ba că n-are ailaltă. M-am săturat de sclifoselile tale şi-mi vine uneori să las totul baltă. Banii înaintaţi până acum mă avantajează însă pe mai departe. Mă tot deauna cu:

- Domnule Moşoiu, eu vreau asta şi asta...

Parcă încep să se înmulţească pretenţiile şi s-ar putea ca până la urmă să nu vă convină nici două apartamente cu trei camere pentru casa asta în paragină. Nu cumva să fiu tras pe sfoară, mai ales că n-am făcut nici o hârtie, nici un act. M-a frământat câtva timp această idee. Ar fi culmea să fiu înşelat de un nătăfleţ ca tine! Ar râde şi curvele. Cu figura ta de inocent întârziat ar fi nedrept să mă gândesc că mă poţi atrage într-o capcană. Dar inocenţii sunt cei mai periculoşi. Când mă stăpâneşte acest gând, mă irită maimuţăreala ta care începe cu „Domnule Moşoiu..." Ai în jur de patruzeci de ani, eu vreo şapte mai puţin, probabil, dar ascendentul pe care îl simt asupra ta m-a îmboldit să te tutuiesc. Am făcut-o de câteva ori, dar am simţit că te deranjează. Ţi-am lăsat plăcerea să rămânem distanţi, adică să ne respectăm formal. Ultima insulă de salvare a onorabilităţii dintr-un ocean în care te scufunzi. Mi-e silă de atâta spoială.

O privesc uneori pe soţia ta, căreia îi zi Amalia, o bomboană de femeie. Stă între noi, resemnată, şi tace. Nu se vede pe ea că a dus la bun sfârşit două sarcini. Desluşesc pe chipul ei intenţia de a exprima dezamăgirile unei vieţi irosite în fidelitate inutilă şi sacrificiu pentru copii. Are vreo treizeci şi patru de ani, dar după atitudinea ei rezervată se ascunde un dinamism feroce, în orice caz o psihologie plină de surprize. Nu m-aş feri să le cunosc.

Cât despre tine, nu ştiu ce să mai cred. Numai după ditirambicele tale discursuri n-am dibuit fiara ce aştepta la pândă. Nu mi-aş fi putut închipui că mă pot înşela în aşa hal. Poate n-ai ajuns niciodată aici, dar te-ai lăsat antrenat în joc din cauza situaţiei ivite. În această lume a profitorilor de tot felul ai fi rămas singurul şi ultimul inocent. Aşa te-am văzut de prima dată: un inocent ajuns la ananghie. Cât am putut să mă înşel! Prin dezlipirea firmei de „Inocent" de pe fruntea ta mă întreb: oare mai există această specie pe lume?

Într-o sâmbătă am găsit o atmosferă ceva mai destinsă. Mi-am propus să trec pe la tine pentru că îmi rămăsese seara liberă. M-ai întâmpinat cu un zâmbet strâmb. Era un semn că începi să-ţi dai în vileag resentimentele. M-ai poftit să iau loc pe un fotoliu, ca de obicei. Ne-am depănat noutăţile. După program, cu metodă. Ai strâmbat din nas la ultimele oferte ca de obicei şi trebuia să-ţi spun că mă aşteptam la asta. Enervarea de pe faţă a trecut în tonul răstit al vocii:

- Dar n-aţi văzut nici unul din apartamentele propuse!

- Pentru că nu-mi convine nici unul, ai făcut tu foarte senin.

- În cazul ăsta înseamnă că vă bateți joc de mine. Eu umblu, mă zbat să găsesc ceva convenabil și dumneavoastră nici nu vă deplasați să vedeți ce-am găsit.

Împins de un resort invizibil, Dodi și-a băgat tocmai la timp capul pe ușă ca să-mi alunge iritarea și discuția să nu degenereze în ceartă. S-a repezit spre mine cu fața numai zâmbet:

- Nenea Moșoiu, când mă duceți cu mașina? Mi-ați promis.

- Tocmai de aceea am venit, am improvizat brusc, înveselit de bucuria lui de a mă revedea. Dar tatăl tău îmi face greutăți.

- Astea n-au nici o legătură cu plimbarea voastră și până la urmă cred că ne vom înțelege, m-ai asigurat privindu-mă o clipă în ochi.

Era clar că o asemenea acțiune nu se va sfârși în acea sâmbătă, așa că am lăsat-o și eu mai moale.

- Atunci mergem? a reluat Dodi, sesizând descreșirea frunților.

- Pe cai! am accentuat eu făcând imediat gestul de a mă ridica din fotoliu.

Atmosfera destinsă din casă se datora faptului că fetița era la bunici și Dodi n-avea cu cine se hârjoni. Nu se auzea acea fojgăială continuă specifică prichindeilor zglobii ce-și târăsc pașii peste tot, prin toate ungherele odată și care face deliciul oricărui cămin. Mi s-a părut că și Amalia a fost atrasă de propunerea mea pentru că mi-a dezvăluit imediat planul vostru, încercând o combinație.

- Voiam să mergem la film. Așa de rar rămânem fără aia mică încât de fiecare dată trebuie să profităm într-un fel.

- Îl duceți și pe Dodi? am întrebat.

- Și pe dumneata, dacă vrei. E o comedie spumoasă, de succes, a adăugat îmbietor.

Am refuzat invitația ca să văd ce va zice. Atunci te-ai amestecat grosolan în intimitățile mele. Asta m-a deranjat.

- Vă plâng copiii acasă?

Am oroare de formula asta a familiștilor care se cred îndreptățiți să disprețuiască timpul liber al burlacilor. Știați amândoi că nu sunt căsătorit, că trăiesc într-o garsonieră și am fost nevoit să recunosc că de un număr de ani mă mulțumesc să mă uit la televizor, când apuc.

- Chiar de-aia! ai izbăsuit din nou. Când nu ne mai bărbierim, când nu mai bem un pahar de vin ca lumea, când nu mai vrem să ieșim la un spectacol, înseamnă că am îmbătrânit de tot.

Săracul de tine! Ce milă îmi inspirai! Am văzut, cu altă ocazie, și ce vin bei. N-am zis nimic, preferând să mă plasezi în rândul bătrânilor de optzeci de ani în cazul în care îmi menținem refuzul.

Dar Dodi m-a scos din încurcătură și de această dată:

- Nenea Moșoiu, duceți-ne măcar până la cinematograf.

Cu asta am fost imediat de acord. Acceptul meu a adus o ușurare și pe chipul Amaliei.

Teama că nu vom găsi bilete ne-a urnit din casă cu o oră și jumătate mai repede, deși eu am râs ca de o glumă bună. Cu televiziunea asta prin cablu, eram convins că toată lumea se uită, ca mine, la televizor și sălile de cinema sunt pustii. Am și citit despre asta prin presă. Așa că nu te-am ascultat și am descins la un local unde îmi place să intru pentru că mă simt bine, patronul îmi e prieten și sunt cunoscut de tot personalul. Sala fiind aproape pustie, vreo trei chelneri au început să roiască în jurul nostru de la intrare. Pentru că localul se numește „Laleaua neagră", am comandat numai băutură neagră. Dodi a râs și după ce s-a prefăcut mirat a știut că va primi o sticlă de „Cola". Eu am ciocnit cu voi din vinul de un roșu intens, cel mai scump pe care îl aveau băieții. Amalia a fost foarte încântată de calitatea vinului, încât numai că nu ți-a spus „ăsta-i vin, nu ce bei tu". Nu avea astâmpăr pe scaun și când am privit-o pentru o clipă curios și pătrunzător mi-a atins ca din greșeală genunchiul cu piciorul pe sub masă. Am simțit pe fața ei intensitatea trăirii acestei atingeri cu toate că nu eram sigur de premeditarea gestului. Oricum, așteptam un semn din partea ei, dar nu aveam de unde să știu dacă n-a fost o pură întâmplare. Când am plătit consumația ai holbat niște ochi de care m-am speriat.

A fost o surpriză pentru mine să constat că, într-adevăr, casa era închisă cu tăbliță „Nu mai sunt bilete" atârnată deasupra ghișeului. O turmă agitată de bișnițari străjuia intrarea. Am dedus că nici tu nu prea te-ai prea zorit pe la cinema în ultimul timp pentru că nu cunoșteai prețurile: 500 de lei pe un bilet ți s-a părut enorm. Dar arămiii care se învârteau pe loc le vindeau la 1500. Ai înmărmurit când ai aflat.

- Ce facem? m-ai întrebat pierdut, de parcă eu făcusem invitația. 1500 nu dau pe un bilet. Mai bine să ieșim.

Pe trotuar, aceeași atmosferă. O femeie grasă și buhăită la față, cu o țigară în colțul gurii, cerea chiar 2000. Perechile de tineri dichisiți, parfumați, grăbiți, scoteau banii firesc fără să se tocmească. Ai holbat din nou ochii la repetarea acestei scene până când a apărut patrula de poliție. Un tinerel din patrulă s-a oprit să-și aprindă țigara chiar de la grăsana cu față buhăită. Ți-a făcut impresia că se cunosc și că-și vorbesc complice. L-ai agățat pe polițist de mânecă atunci când acesta a trecut pe lângă tine.

- Știți că persoana de la care v-ați aprins țigara vinde biletele la supraprețe?

- Nu, a răspuns cu un aer nevinovat polițistul, luat prin surprindere.

- În cazul acesta vă informez eu că femeia aceea cere 2000 de lei pe un bilet de 500. E posibil așa ceva în țara asta?

- Domnule dragă, asta nu ne interesează pe noi. Eventual pe cei mai mari...

S-a retras evident incomodat de intervenția ta. Simțeam că vei răbufni ca un caraghios, clocoteai de mânie, dar nu mă așteptam să mă faci de minune. Tocmai salutam pe un colaborator al firmei, când ai izbucnit:

- Trăiască corupția din România!

A fost triumful tău din acea seară. Cel mai lamentabil triumf din câte mi-au fost date să văd. M-a umplut de silă. Al meu urma să vină mai târziu.

V-ați fi întors acasă dacă n-aș fi acționat rapid. Am luat, pe neobservate, patru bilete, dintr-un colț mai ferit, de la un alt șmecher.

- Să jucăm până la capăt dacă am intrat în joc, nu? mi-am motivat copilărește gestul repezit și am privit-o în ochi pe Amalia.

M-a răsplătit cu o privire recunoscătoare. Desigur, nu i-ar fi surâs să se întoarcă la seara monotonă pe care i-ai fi oferit-o acasă.

După primele cinci minute de proiecție, pe ecran au apărut, într-o revărsare preogresivă, sânii dezgoliți, imenși, ai unei cântărețe la modă. Dădeai semne de nelinește din cauza copilului. Conștiința ta de pedagog rigid nu-ți mai dădea astâmpăr pe scaun. Te răsuceai spre mine îngrijorat de fiecare dată când se legănau clopotele uriașe. La a patra scenă prea decoltată pentru un puști de zece ani n-ai mai rezistat și te-ai ridicat de pe scaun, trăgându-l după tine pe Dodi. Ați dispărut în întunericul sălii. Câteva clipe mai târziu am simțit răsuflarea caldă a Amaliei, încărcată de emoție, în urechea mea. Explicația dată ieșirii voastre, cu buzele înfocate atingându-mi lobul urechii uimite, a fost primul moment de vrajă pe care voia să-l reverse peste mine feminitatea ei învolburată. Am făcut legătura cu degetul din restaurant. Am aflat că nu vă veți întoarce în sală și că ne vom întâlni din nou după film. Până atunci urma să te plimbi cu

A doua zi m-am gândit dacă nu cumva sunt victima unei înțelegeri tacite între voi. Și ți-am ghicit imediat sclipicioasa privire ațintită mefistofelic asupra noastră. Consimțeai ca un nevoiaș perfid să înstrăinezi ce ai mai drag? M-am întrebat: poate să fie un intelectual subțire, rasat, de calibrul tău, atât de meschin încât să-mi pună pe tavă propria nevastă pentru un interes atât de infam? Dar se vede că ceea ce mie mi se părea infam, pentru tine era vital. Depinde din ce unghi privești. Pe Amalia n-o condamn. Femeile sunt în permanentă criză de afecțiune. E suficient să ieși în întâmpinarea lor. Și apoi să profiți. Premeditat sau nu, după secvența de la cinematograf am început s-o doresc. Dacă a fost un plan, trebuie să recunosc că a fost foarte bine pus la punct. Inocent prefăcut! Cât te urăsc pe tine și pe toți bugetarii sinecuriști care așteptați să vă pice mălăiața în gură și să vă păstrați tot ce-ați moștenit fără nici un efort!

parodii

Gabriel Stănescu

(**Luceafărul**, nr. 29/1998)

Raport asupra generației mele

Generația mea optzecistă
A trăit din greu
Sub generația șaizecistă
Care ne cenzura mereu
Când publicam în niscaiva revistă.

Acum generația mea iese
Spre tipar, cu grație,
Mulțumită unor decese
Din cealaltă generație.
Toți sunt buni de pix
și de gură,
Dar nu mai scriu
ca altădată, bătăios,
Fiindcă mi-au spus:
La ce folos
Dacă nu-i cenzură?
Eu, sincer să fiu,
mă întristez...
Atât am avut de spus
și semnez.

Lucian Perța

Dodi pe străzi. Am surâs situației ivite și drept răspuns ea s-a lipit afectuos de brațul meu paralizat și și-a îndesat genunchiul într-al meu. I-am mângâiat inhibat pulpa cabrată, dar când a vrut să-și retragă piciorul i l-am reținut cu o mișcare hotărâtă în aceeași poziție delicioasă pentru simțurile noastre trezite la viață. Am stat așa înlănțuiți până la sfârșitul filmului, ca doi liceeni excitați de răsuflarea întretăiată a celuilalt. Nu m-am gândit la consecințe, nu mi-am făcut mustrări de cuget. E drept că nu-mi place să iau nevestele altora, nu-mi stă în obicei, dar dacă ea mi se oferă...

A doua zi m-am gândit dacă nu cumva sunt victima unei înțelegeri tacite între voi. Și ți-am ghicit imediat sclipicioasa privire ațintită mefistofelic asupra noastră. Consimțeai ca un nevoiaș perfid să înstrăinezi ce ai mai drag? M-am întrebat: poate să fie un intelectual subțire, rasat, de calibrul tău, atât de meschin încât să-mi pună pe tavă propria nevastă pentru un interes atât de infam? Dar se vede că ceea ce mie mi se părea infam, pentru tine era vital. Depinde din ce unghi privești. Pe Amalia n-o condamn. Femeile sunt în permanentă criză de afecțiune. E suficient să ieși în întâmpinarea lor. Și apoi să profiți. Premeditat sau nu, după secvența de la cinematograf am început s-o doresc. Dacă a fost un plan, trebuie să recunosc că a fost foarte bine pus la punct. Inocent prefăcut! Cât te urăsc pe tine și pe toți bugetarii sinecuriști care așteptați să vă pice mălăiața în gură și să vă păstrați tot ce-ați moștenit fără nici un efort! Văd că nu vă dați în lături de la nici un tertip. Voi sunteți adevăratele canalii, pentru că nu jucați cinstit! Eu cât m-am luptat ca să ajung aici!

Confirmarea presupunerilor mele a venit chiar de la Amalia. Într-o zi, mi-a strecurat confidențial, într-un moment când nu erai în cameră:

- Până la urmă nu cred că vom vinde casa. Suntem prea legați de ea.

- Ce înseamnă asta? am tresărit contrariat.

A căutat să alunge efectul șocului printr-un zâmbet îndemânatic.

- Noi suntem ca arabul din povestea aia cu El-Zorab. Vrem bani, dar am vrea să păstrăm și avutul. E moștenirea lui.

- Nu se poate, e prea târziu să dați înapoi. Credeți că vă bateți joc de mine, că mă duceți cu vorba?

Mi-a făcut semn să nu suflu un cuvințel din discuția noastră, iar dacă nu erai acasă ar fi fost în stare să-mi sară în brațe să mă îmbuneze. Clocoteam de mânie când ai apărut din nou în cameră cu mutra ta nevinovată. Era cât pe aici să dau în vileag jocul Amaliei, să vă arăt că nu mă las dus de nas. Ce-și închipuia mâța asta a ta, că o îmbrățișare le rezolvă pe toate, că m-a dat gata? Ce-or avea în cap femeile astea? Îți dădusem deja, până la acea dată, șase sute de mii ca să o scoți la capăt cumva. E drept că n-am întocmit nici o hârtie, totul pe încredere. Cu încrederea asta m-am ars. Nu mai pot avea încredere în nimeni. M-am stăpânit cât am putut ca să nu dau pe față dezvăluirea Amaliei, dar știam cu cine am de a face. Prin urmare, am fixat un termen pentru găsirea apartamentului în care să vă mutați. Ai căzut de acord ca un copil docil. Îmi spuneam în gând: uite cum arată doi escroci rafinați care și-au pus în gând să mă jecmănească. M-ați umplut de scârbă amândoi. Aș fi terminat de îndată cu voi, dacă nu mă sâcâiau cele șase sute de mii scoase atât de elegant din buzunar. Trebuia să urgentez tranzacția, dar tocmai atunci a venit nenorocirea.

Pentru că nu mai aveam spațiu suficient de depozitare, am rugat un prieten, de la o altă firmă, să-mi țină la el cincizeci de congelatoare cumpărate de la Chișinău până vor avea loc la mine. Le-am dus la el, n-am întocmit nici un act, ca și cu tine, și când să le cer înapoi n-a mai recunoscut nimic. Cei șase sute de mii dați ție erau nimic pe lângă pierderea asta. Eram disperat. A trebuit să-mi achit niște datorii mai vechi și la scurt timp am constatat că nu mai aveam banii necesari să cumpăr casa. De fapt, asta nu mai conta. Important era s-o scot la liman. Dădusem în bară cu prietenul, nu puteam să accept că la fel se va întâmpla și cu tine. Înregistrasem primele rateuri din cariera mea de privatizat. Mizasem pe vânzarea congelatoarelor și pe alte afaceri, iar acum mă vedeam pentru prima oară înghesuit, falit, obligat să-mi vând mașina sau garsoniera, ba chiar mai rău. Am traversat o perioadă neagră. Nu vreau să mi-o amintesc. Am rărit-o cu vizitele pe la tine, vorbeam mai mult la telefon. L-am acționat în judecată pe prietenul cu congelatoarele și într-o lună le-am recuperat cumva. Mai rămânea să mă răfuiesc cu tine. Dar cum? Nu te aveam cu nimic la mână. Faptul că nu mai dădeai telefon săptămânal îmi spunea că v-ați dat seama că nu mai puteți stoarce alți bani de la mine. Și totul ar fi murit așa, considerându-vă teribil de descurcăreți pentru aceste vremuri, dacă inflația nu creștea. Timpul a lucrat din nou în favoarea mea.

Nici nu mă mai gândeam la cele șase sute de mii aruncate unor amărâți, când a apărut la firmă Amalia. Era mai atrăgătoare ca altădată, și parcă pregătită să treacă Rubiconul interior. Am condus-o la „Laleaua neagră" pentru a-i aminti de trecut. Și în plus, e un local intim, dichisit pe măsura frumuseții ei. Voiam să reeditez un succes? Mi-a spus că ați găsit în sfârșit un apartament convenabil unde v-ar surâde până la urmă să vă mutați. Mi-a mărturisit, sincer îngrozită de sumbra perspectivă, că n-o mai puteți lungi așa, că prețurile cresc și copiii încep să simtă din nou lipsurile. M-a informat și că s-a decis să acționeze ea de acum înainte, pentru că tărăgănezi prea mult lucrurile. Mi-a confirmat astfel primele impresii despre tine. Dar cum rămânea cu restul? Vorbea despre tine cu simpatie și un anumit respect, dar a știut și să pună punctul pe „i". A zis cu o admirație neprefăcută că ești un idealist până în măduva oaselor. Probabil cu această finețe și sensibilitate ai cucerit-o la douăzeci de ani, pentru că erai ceva deosebit de ceea ce a cunoscut până la tine, dar acum părea sătulă de idealiști. La o parte cu ei! Timpul mi-a făcut loc mie. Acum eu urc pe scenă. Ca să nu ne complacem în discuții sterile, am îndrăznit s-o întreb ce a însemnat scena de la cinema.

- Familia-i familie, mi-a răspuns grav, foarte sigură pe ea, după care a adăugat scuzându-se cu un zâmbet care i-a luminat toată fața: Așa am simțit. Aia-i altceva.

Întotdeauna am tânjit după luciditatea femeilor, dar când ea a făcut această separare a puterilor din forul ei interior, trebuie să recunosc că m-a inhibat. Bănuielile că mi-ați fi întins amândoi o cursă rămâneau pe planul doi. Tu viclean, în stare să profiți de cineva? Părea un nonsens. Acum se anunța triumfător voluntarismul ei. Eram dispus să văd cum se manifesta.

- Iată-ne în Olanda! a exclamat radioasă când ni s-a adus vinul negru. Ce repede am ajuns!

Atunci mi-am dat seama că-i făcută pentru altă lume, nu pentru ce-i poți tu oferi. Se arăta a fi o adevărată femeie de lume, spirituală, fermecătoare.

În clipa următoare s-a aplecat spre mine să mă întrebe cu multă căldură în glas:

- De unde ai știut că îmi place vinul negru?

- Mi-am dat seama de cum te-am văzut că știi să apreciezi o băutură selectă. Altceva însă n-am înțeles: de ce m-ați lăsat să cred că nu vreți să vindeți?

A râs cu poftă tocmai pentru că mă vedea serios și preocupat de această problemă. Apoi a aruncat în joacă:

- Am cochetat cu ideea.

- În afaceri nu se cochetează, i-am retezat-o sec. O casă nu e o femeie.

- Dar eu nu sunt o casă, s-a apărat ea copilărește descoperindu-și cu atâta farmec vulnerabilitatea. Vreau doar să vând o casă pe care n-o mai putem întreține.

M-a privit insistent în ochi și pentru că n-a văzut acolo nici o inițiativă din partea mea, a continuat s-o facă pe voluntara. Era clar că totul fusese luat pe cont propriu, strict personal. Dar se pare că ceva a găsit în ochii mei, pentru că a continuat:

- Data viitoare vreau să-ți văd bârlogul de burlac.

- Putem merge acum, am spus într-o doară, convins că nu voi fi luat în seamă.

- Nu e prea repede? a reflectat îmbujorată și în clipa imediat următoare mi-am dat seama că acceptă.

- Nu credeam că vinul negru poate să facă obraji atât de roșii.

Nu sunt un bărbat bine, dar mă îmbrac cu gust, sunt curat întotdeauna, tipul proaspăt și disponibil care coboară, elegant, dintr-o mașină nu mai puțin elegantă. Mănânc bine, beau băuturi fine, mă respect. Dacă știi să fii și atent cu o femeie, pentru un bărbat e suficient. Nu-mi trebuie gloria deșartă a intelectualilor. Pot face față unei discuții cu pretenții și mi-e de ajuns. Și femeile cele mai sofisticate se mulțumesc cu standardul bunăstării. Restul sunt fumuri sau literatură.

Mă surprinde atâta echilibru din partea unei femei. Cu toate că de atunci trece aproape regulat prin garsoniera mea, pot spune că ți-a rămas fidelă. Ce paradox grosolan! Și totuși e așa cum spun. Mai întâi dă un telefon și eu dispar de la firmă. Începem cu vinul nostru sau cu Garrone sau cu ce o fi și ne întindem în lungi și voluptoase plăceri. Însă nu atât de lungi încât ea nu se termine. Ea pleacă. Viața ei e acolo, lângă tine, lângă copii. Mă întreb de unde poate dărui atâta afecțiune, pentru că știu că nu te neglijează nici pe tine, nici pe copii. Se spune că amanții ocupă în inima femeilor căsătorite un loc privilegiat, familia e pe planul doi. Analizând-o mai bine pe Amalia, pot să spun că nu e câtuși de puțin adevărat. Am avut senzația că după ce se va fi culcat cu mine, mă voi putea considera singurul câștigător. Apoi, văzând că nu e așa, am sperat că se va îndrăgosti de mine. M-am înșelat. Ea a rămas aceeași, adică a ta. Dacă aș putea să ți-o spun!

Între timp v-ați mutat în apartamentul de bloc, iar eu urmează să-mi iau în stăpânire noua proprietate. Nu mă grăbesc, aștept să mai fac niște bani ca să pun lucrurile la punct. În privința Amaliei, lucrurile sunt clare. Ea nu va renunța la tine, deși la început nu eram chiar sigur, și nici la familie. Știe ce vrea și face bine. Eu am fost un capriciu de-ale ei. Atât. N-aș fi vrut să-ți stric familia. Ești un norocos. Eu n-am cunoscut o astfel de femeie. Sigur că te invidiez, dar n-o s-o știi niciodată. Nu credeam că vom ajunge să ne măsurăm așa. Simt că o pierd încet pe Amalia și-mi va fi greu, pentru că am început să mă obișnuiesc cu ea. Tocmai de aceea trebuie să sugrum această relație până se mai poate.

Fac această revizuire finală pentru că săptămâna asta nu și-a găsit timp pentru mine și cred că a sosit timpul să pun capăt întâlnirilor noastre. Ar fi nedrept să fim văzuți împreună și ea să aibă de suferit. N-aș vrea să-i fac nici un rău. A motivat că se pregătește pentru sâmbătă: aniversarea a paisprezece ani de la căsătorie și inaugurarea apartamentului. E normal. Acum aveți bani să faceți un chef pe cinste. V-ați ales și cu o garsonieră, și cu ceva economii în bancă. Toți prietenii de familie sunt invitați la noua locuință. Lumini, râsete, discuții. Eu voi bea de unul singur sau voi fi în căutarea unei femei disponibile. Sau, cum se întâmplă cel mai des, voi suporta sporovăiala vreunui amic în preajma unui pahar cu vin. Negru. Iată, ceea ce părea pentru mine o biruință se transformă în eșec. Așa merg lucrurile. Rămâi cu bine, inocentule!

INCURSIUNI ÎN LITERATURA RUSĂ

de GEORGE BĂDĂRĂU

Criticul literar **Emil Iordache**, unul dintre cei mai valoroşi traducători din literatura rusă, ne-a atras atenţia în mod deosebit cu ultimele sale apariţii editoriale. Cea dintâi, ***Serghei Esenin. Omul şi poetul***, apărută la Editura POLIROM, Iaşi, 1998, este un studiu monografic profund, o sinteză a reflecţiilor despre poetul cunoscut mai ales printr-un vers care a făcut carieră: "*Sunt ultimul poet cu satu-n glas*".

Remarcăm, la o primă lectură, trei secţiuni importante: biografia spectaculoasă a poetului, aşa cum rezultă din diferite documente şi mărturii; o interpretare din perspectivă semiotică a poeziei eseniene; o antologie cu cele mai frumoase texte, în tălmăciri diferite. Elementele biografice stau uneori sub semnul incertitudinii, încât autorul studiului se întreabă în ce măsură unele evenimente au fost mai mult sau mai puţin falsificate de autorităţile vremii. Oricum, scenariul propus ne oferă un spectacol tensionat, de la banalităţi zilnice pînă la mitizarea poetului; o biografie caracteristică marilor artişti.

Subliniind caracterul naţional şi arhaic al liricii sale, exegetul observă că **teatralitatea** lui Esenin trece din biografie în operă şi invers. Analizează în ordine cronologică volumele, urmărind evoluţia temelor şi modalităţile de construcţie metaforică. Se referă, în mai multe rânduri, la gruparea **imaginiştilor,** grupare din care făcea parte şi Esenin care rivaliza, pe scena lirică, în special cu **futurismul.** Se pare că între autorul volumului ***Raduniţa*** şi **Maiakovski** ar fi avut loc un schimb dur de replici. **Esenin** îl acuza pe adversar că ucide poezia scriind teze agitatorice, iar **Maiakovski** îi replica lui Esenin că scrie teze referitoare la iepe. Evenimentele se succed cu repeziciune, sunt atât de spectaculoase încât 1-au determinat pe **Gorki** să afirme: "*Şi viaţa şi moartea lui sunt o adevărată operă de artă*".

În câteva fraze concluzive din subcapitolul ***Logica destinului biografic***, **Emil Iordache** consideră că Esenin a fost asumat de aşa-zisa "cultură de masă", cu cele două faze ale sale: una **semiotică** şi alta **iniţiatică.** Prima fază ar cuprinde: o insignă, o fotografie, o excursie la locul naşterii sau la mormântul poetului. Cea de-a doua fază, iniţiatică, este reprezentată de selecţii şi mitizări.

A doua secţiune a cărţii este un eseu, se adresează iniţiaţilor şi se intitulează ***Poezia maximalismului liric.*** Sunt relevate, rînd pe rînd, dominantele liricii eseniene, în ordinea apariţiei volumelor. **Religiozitatea** s-a reflectat în operele timpurii. În ***Raduniţa*** (denumirea populară a zilei pomenirii morţilor) se realizează o imagine tipică a Rusiei: un vast teritoriu în care se văd, din loc în loc, cupolele bisericilor. Interpretul observă că în această plachetă **schitul** este un element al peisajului şi că Esenin "citeşte" lumea în cheie religioasă. Două straturi ale culturii populare s-au contopit aici: cântecul duhovnicesc şi cântecul de lume. Acum are loc o contaminare a sacrului cu profanul, cînd "păcătoasa Rusie" devine "Sfânta Rusie". Dincolo de divinitate, în peisaj se observă cum **limba** este silită să "elaboreze" un nou sistem de imagini. O altă judecată de valoare este aceea după care prin Esenin poezia rusă **se elinizează.**

În volumul ***Seninul,*** în sistemul imagistic se impune **personificarea.** Astfel, ochii patriei sunt "de vacă", vaca fiind un simbol al Rusiei, al fertilităţii şi bunăstării. **Vaca,** dispersată în peisaj, devine un fel de totem poetic şi uciderea ei echivalează cu uciderea mamei. Se insistă asupra accepţiei cuvântului **patrie** (ţară şi loc de baştină). "Mica Patrie" îşi păstrează atributele de divinitate, iar "marea patrie" îşi are propriul infern, unde pribegii şi peregrinii care poartă cuvântul lui Dumnezeu au fost înlocuiţi cu hoţi şi ucigaşi.

După cum sugerează şi titlul, volumul ***Schimbarea la faţă*** reprezintă o schimbare de viziune în lirica eseniană. Acum, poalele Maicii Domnului se ridică de pe cupolele bisericilor şi tânărul poet are revelaţia Cosmosului. E o atmosferă cumplită, în care noua Sodomă arde. Eseistul consideră că acest volum trebuie citit în cheie politică. Atrage atenţia asupra a două fluxuri predicative: **fătarea** (cu sensul de început al lumii pentru fiinţa fragilă) şi **distrugerea** (brăzdarul cu colţi de aur care sfarmă stîncile).

Poetul este în acelaşi timp meşterul care-şi făureşte instrumentul de cântat. O impresie de agresivitate este susţinută şi de structura dialogică, "strigată", a poemului. Cum funcţionează în context **modelul Iisus**? Doar prin suferinţă, nu şi ca exemplu de verticalitate.

Pentru poemul ***Inonia***, Esenin a fost victima unor atacuri şi a primit porecla de huligan. Această construcţie poematică este dificilă, greu analizabilă din pricina eului liric hipostaziat (până la un punct) în Anticrist. **Inonia** fiind o cetate a logosului eseninean, nu se par fireşti asemenea versuri: "*Astăzi, precum găina, am ouat Oul de aur al cuvântului*". Lexicul lui Esenin se schimbă brusc. Întâlnim cuvântul "bolşevic" în poemul ***Porumbiţa de la Iordan*** şi "tovarăşul" care era desigur, Iisus. Implicaţiile în "contemporaneitate" îl împing pe poet la o serie de ratări, printre care se numără şi poemul ***Chemarea cîntătoare.***

Eseistul are în vedere mai ales capodoperele eseniene. În ***Cântecul căţelei*** simţim durerea mută a animalului, universalizată, în momentul când: "Deasupra casei luna i s-a părut, unul dintre căţeii ei". Subcapitolul ***Logica destinului poetic*** relevă nuanţele conflictului dintre Esenin şi Vladimir Maiakovski.

Partea a treia a cărţii este o antologie lirică, din lirica eseniană, în cele mai bune traduceri semnate de Ioanichie Olteanu, George Lesnea, George Popov, A. E. Baconsky, Igor Creţu. Această antologie este importantă cu atât mai mult cu cât Emil Iordache însuşi este un bun traducător, înzestrat cu sensibilitate şi inteligenţă deosebită, aşa cum demonstrează următoarea versiune: "Ce feerică-i noaptea pe văi! Încolţit sînt de gerul dulceag/ Câţi mesteceni cu sânii lor goil/ Aş tot strânge la pieptu-mi cu drag!/ O, silvestru şi dulce îndemn/ O, delir a-1 zăpezii, plăcut!/ Sălcii zvelte cu coapse de lemn/ Îmi dă inima ghes să sărut!".

La Editura MOLDOVA din Iaşi a apărut volumul **Evadări din Zoorlanda,** purtând semnătura aceluiaşi interpret subtil. Titlul cărţii trebuie înţeles ca evadări din modelul cultural stalinist. "Zoorlanda" este un toponim inventat de Vladimir Nabokov, în romanul **Clipa de curaj,** sinonim al Rusiei bolşevice. Aşadar, evadare echivalează cu rezistenţa culturală, neînglobare în sine a discursului ideologic, simplist şi populist. Aşa îşi explică titlul cărţii autorul eseurilor despre Merejkovski, Mandelştam, Mariengof, Nabokov, Platonov, Pasternak, Soljenîţîn, Iosif Brodski. Acestea vor fi, probabil, studii de referinţă în literatura de specialitate. În aproximativ 250 de pagini, eseistul şi-a propus să ne dezvăluie partea nevăzută a marii literaturi ruse contemporane.

Odiosul Merejkovski cuprinde probleme de teoria receptării operei literare. Interpretul se referă la starea precară a ediţiilor scriitorilor ruşi, exemplificând prin opera lui Gogol. Apoi, are în vedere cele două culturi care existau în Rusia: **linia narodnică** şi apoi marxistă care instiga Rusia la revoltă: Radiţcev - Belinski - Herzen - Cernîşevski - Plehanov şi **curentul moderat-religios** (Ceaadaiev, Dostoievski, Vl. Soloviov, Berdiaev, Merejkovski). Cea de-a doua orientare şi-a declarat neaderenţa la orice model bazat pe doctrina lui Marx.

Merejkovski este poet simbolist, romancier, traducător, critic literar, publicist. Împreună cu Zinaida Hippius alcătuiau o adevărată instituţie literară, apreciind tinerii talentaţi. Voiau să salveze gândirea socială şi spiritualitatea rusă de la degradare. Merejkovski s-a stabilit în Franţa, fiind considerat cea mai odioasă figură a emigraţiei; în publicistică atrăgea atenţia asupra pericolului bolşevismului. Acesta propune ideea de **critică creatoare**, care înseamnă emiterea de judecăţi de valoare asupra trecutului şi prezentului, dar şi profeţii asupra viitorului. În pagini memorabile comentează viaţa şi opera lui Gogol, ca o luptă permanentă cu diavolul. Lectura operei lui Gogol capătă nuanţe neaşteptate, fiind centrată pe doi eroi: **Hlestakov** şi **Cicikov.**

Într-un alt eseu întâlnim "figura" evreului Mandelştam, poet remarcabil, care a murit în lagăr. Soţia sa, Nadejda, 1-a urmat peste tot şi a scris trei cărţi de **Memorii.** Deşi la începutul activităţii sale creatoare a fost influenţat de simbolişti, O. Mandelştam se delimitează de aceştia prin refuzul limbajului esoteric, a-l miturilor feminine care transformă lumea în mister. Exegetul semnalează pătrunderea elementelor creştine în poezia lui Mandelştam. Soţia sa notează că, în viziunea poetului, creştinismul era legat de peisajul montan. Creaţia timpurie a acestuia s-a caracterizat prin meditaţii asupra "locului omului în Univers". Un colaj de citate prezintă teroarea în statul sovietic (***Manuscrisele nu ard?***).

Romanul fără minciună este titlul cărţii lui **Anatoli Mariengof**, cel mai tînăr dintre imaginiştii ruşi, dar cel mai radical practician al doctrinei grupării. Esenin, de pildă, este prezentat într-o altă lumină: relaţiile cu familia (cu mama) erau reci; iubirile lui (căsătoriile) aveau la bază interese materiale; scandalagiu şi bătăuş nu prea era din pricina staturii sale.

Nabokov (în Occident) şi **Platonov** (în Rusia) şi-au construit universul romanesc prin distanţare faţă de "comanda socială". În romanele lui Nabokov remarcăm lipsa de comunicare cu restul lumii. În ***Clipa de curaj*** se pune problema autodepăşirii eului, antrenarea lui pentru suprimarea în sine a fricii şi singularizarea acestui eu.

La **Andrei Platonov**, eseistul subliniază originalitatea limbajului, universul cel mai "materialist" din literatura rusă a secolului nostru, faptul că introduce un nou tip de erou, posesor doar al unui rudiment de biografie şi reflexivitate.

Pasternak a devenit foarte cunoscut prin ***Doctor Jivago.*** Exegeza internaţională la opera sa numără peste o sută de volume, la care se adaugă multe alte studii publicate în reviste de specialitate. În roman se stabileşte un raport alegorico-onomastic între "viaţă" şi "închisoare". Juxtapunerea episoadelor asigură calitatea de *text plural*. Paginile referitoare la Pasternak reprezintă şi un studiu de literatură comparată. Se fac apropieri şi deosebiri cu romanul ***Luntrea lui Caron*** de Lucian Blaga. În ambele romane, *erosul* este alternativa la putere. Tot un studiu de literatură comparată ar putea fi şi cel intitulat ***Spre trecut biletele nu se vînd,*** unde creaţia lui Soljenîţîn este interpretată în paralel cu romanul lui C. Stere, ***În preajma revoluţiei.*** Opera lui Soljenîţîn "mustreşte" de realitatea penitenciară. A avut impact prin etica, şi apoi prin estetica ei. Intelectualii pot comunica uşor cu neintelectualii atunci când folosesc limba internaţională a lagărului.

Informaţiile despre **Iosif Brodski** vor fi mai convingătoare dacă vă veţi cufunda în lectura cărţii ***Din nicăieri, cu dragoste,*** Editura TIMPUL, Iaşi, 1995, volum cuprinzând doar o parte din poemele excepţionale ale celui care a primit, în 1987, Premiul Nobel. Este doar una din cele peste douăzeci de cărţi traduse de universitarul **Emil Iordache.**

olavo de carvalho (brazilia)

„ROMÂNII (...) DEȚIN ARTA DE A SUPRAVIEȚUI ÎNTR-O LUME CRUDĂ, FĂRĂ A SE ANGAJA PREA TARE DE PARTEA CRUZIMII." (II)

Acordați civilizațiilor sud-americană sau est-europeană un statut aparte, sau credeți că trebuie să fie considerate ca părți integrante ale altor unități culturale și istorice ?

În momentul de față situația este foarte clară: o civilizație și mai multe culturi. Este evident faptul că utilizez termenii în sensul vechi al lui Spengler: civilizația ca o suprastructură tehnică, economică și administrativă, cultura - ca pe un mod de a vedea și a simți, proprii unui anume popor.

Civilizația care se intitulează „occidentală" se îndepărtează din ce în ce mai mult de bazele sale culturale mai ample (greco-latină, iudeo-creștină) pentru a deveni cât mai modernă, tehnologică și anglo-saxonă. Este o tragedie că acest lucru se petrece tocmai în momentul în care această civilizație se mondializează și începe să domnească din punct de vedere material peste toate culturile. În Statele Unite, țară ce se află în fruntea procesului civilizator, elitele se arată a fi din ce în ce mai puțin capabile să absoarbă moștenirea culturii occidentale și se închid în concepții improvizate, în aranjamente de ocazie, bazate pe raporturi și interese tehno-politice de moment. În universitățile americane capătă tot mai mult prestigiu monstruoasa teză, numită "autonomie filozofică", în baza căreia nu este nevoie să studiezi filozofiile anterioare ciclului intelectual iluminist, adică anterioare nașterii concepțiilor în vigoare acum în Statele Unite. În acest sens, filozofia ar începe, cel mult, cu Descartes. Pe scurt, cultura americană pare să devină tot mai limitată și provincială (provincială inclusiv în sensul temporal al îngustării conștiinței istorice), în același timp crescând importanta și dominația SUA ca lider al civilizației mondiale.

Țările din Europa Occidentală, deși mai atașate de rădăcinile lor culturale, se americanizează rapid și nu par a avea vigoarea necesară pentru a reacționa față de noua barbarie. Cauza stă în aceea că, obișnuite să identifice prestigiul cultural și puterea politico-economică, ele tind să se inhibe din punct de vedere intelectual în fața acelei țări care este mai puternică și se lasă conduse de către aceasta. Obișnuite să ducă într-o mână cârja (simbolul autorității spirituale) și în cealaltă sceptrul (simbolul puterii monarhice), în clipa în care pierd sceptrul se inhibă și se tem să mai utilizeze cârja sfârșind prin a pierde, pe lângă puterea materială, întreaga autoritate spirituală. În acest punct, culturi ca cea sud-americană (mai ales cea braziliană) și cea est-europeană (și mai ales cea română) pot juca un rol benefic și fundamental pentru evoluția lumii. Țările noastre n-au stăpânit niciodată lumea și de aceea în rândul nostru elevarea culturală și spirituală nu a fost asociată niciodată cu puterea materială. Tocmai din acest motiv suntem mult mai aproape de rădăcinile noastre (și, cu atât mai mult, de rădăcinile generale ale culturii occidentale) decât pot fi SUA sau Europa Occidentală. SUA și Europa se identifică prea mult cu momentul istoric pentru a putea trece în deplină libertate prin atmosfera spirituală a altor epoci: tind să le judece din punct de vedere cronocentric, ceea ce transformă ziua de azi în culme, iar istoria în judecător, fapt ce reprezintă o mare iluzie. Dimpotrivă, noi, sud-americanii, și est-europenii, ne simțim la largul nostru la Roma sau în Evul Mediu. Noi încă mai înțelegem ce vroiau să spună oamenii din acele vremuri și, de aceea, avem un simț mai ascuțit al valorilor eterne și care depășesc istoria. Astăzi doar noi putem împiedica pierderea pentru vecie, în vârtejul globalizant pe care națiunile cele mai puternice ni le impun în mod grăbit și cu inconsecvență, a acestor valori. Doar noi putem cere mai marilor zilei respectarea valorilor spirituale pe care ei, în vâltoarea prometeismului reformator, nici nu le mai înțeleg. Ei sunt asemeni unui rege foarte puternic și pe jumătate nebun ca urmare a contemplării euforice a puterii sale aproape nemărginite. Noi suntem bătrânul ascet înțelept ce-i poate reda regelui uzul rațiunii, pentru că noi vedem lucrurile din perspectiva unui timp mai îndelungat și evaluăm mai bine consecințele actelor omenești. În afară de aceasta, trebuie ținut seama de tezaurele psihologiei naționale pe care fiecare dintre popoarele noastre le păstrează ca pe o moștenire a înțelepciunii instinctive și pe care civilizația globalizată nu le cunoaște.

Românii, de exemplu, dețin arta de a supraviețui într-o lume crudă, fără a se angaja prea tare de partea cruzimii. Ați scăpat de naziștii voștri și de comuniștii voștri fără să îi persecutați, să-i împușcați, pur și simplu i-ați absorbit într-o nouă situație, la care ei participă din ipocrizie, dar fără a o prejudicia în mod grav. Acest lucru demonstrează o admirabilă înțelepciune, într-o lume în care se consideră că este absolut necesar să pedepsești crime politice comise cu 40 sau 50 de ani în urmă. Este o înțelepciune comparabilă cu cea a lui Mahomed, care spunea credincioșilor: "Ipocriții sunt prietenii noștri, nu dușmanii noștri". Purismul imbecil care vrea să aplice legea cu orice preț este mai rău decât ipocrizia: este prefăcătoria totală, minciuna absolută. Ce sens are să pedepsești un Maurice Papon pentru că a persecutat evrei acum 50 de ani, dar în același timp să continui să-i glorifici pe comuniști, care, susținând pactul germano-sovietic, au devenit complicii dezvoltării nazismului? În realitate, cel care strigă cerând condamnarea unui criminal, în general acoperă unul sau mai mulți criminali. Când Iisus a spus "Fericiți cei ce flămânzesc și însetează de dreptate", a vrut să-i proslăvească pe cei ce caută să fie drepți, ce încearcă să se abțină de la a face nedreptăți, iar nu pe acei ce încearcă să răspândească închisori, ghilotine și scaune electrice prin lume sub pretextul că fac dreptate.

Cred că acest sens al fragilității - și uneori al absurdului -, dreptății omenești este deosebit de dezvoltat la poporul român și în cultura românească.

În ceea ce îi privește pe brazilieni, care au fost scutiți de marile tragedii ale secolului, ei posedă un simț mai ascuțit al omului concret, care are mai multă valoare decât ideologia sa, clasa sa, grupul său rasial, moștenirea sa culturală etc. În Brazilia este ceva obișnuit, banal chiar, ca milionarii să fie prieteni cu oameni simpli, ca persoane aparținând unei rase să se căsătorească cu alții din altă rasă. Cât despre grupurile religioase, noi eram ecumenici mult înainte ca acest cuvânt să fi fost la modă. Tatăl meu frecventa când cultul catolic, când pe cel protestant și nimeni nu vedea în aceasta vreo contradicție. Chiar persoane total diferite pot convieți, mai mult decât în pace, într-o atmosferă de adevărată și sinceră cordialitate. Vedeți, mama mea, care a fost dintotdeauna o adevărată catolică și care a lucrat timp de câteva decenii împreună cu Arhiepiscopul de Sao Paulo, a fost scandalizată când un cuplu homosexual (un travestit cu "soțul" său) s-a mutat în blocul ei. Câteva săptămâni mai târziu a început să i se pară nostim și să ia lucrurile în glumă. După câteva luni, vizitând-o pe mama mea am găsit-o bând ceai cu travestitul, stând de vorbă ca două vechi prietene. Peste câțiva ani travestitul a murit de SIDA, iar mama mea a plâns zdravăn repetând: "Era o prietenă așa bună... " Un lucru extraordinar este faptul că, teoretic, mama mea continuă să fie și astăzi împotriva legalizării căsătoriilor homosexuale. Așa că nu din convingere ideologică îl accepta pe travestit fără discriminări și idei preconcepute, ci dintr-o legitimă afecțiune omenească, ce se suprapunea oricăror abstracțiuni ideologice. Sunt lucruri minunate ce doar în Brazilia pot fi întâlnite.

Încă mai credeți că revoluțiile joacă un rol istoric ?

Există în cultura mondială de astăzi o întreagă mitologie, o întreagă idealizare a revoluțiilor, ca și cum n-ar fi evenimente separate, ci etape în drumul spre libertatea în creștere. Poate fi desprins, de fapt, un sens general și unitar în succesiunea revoluțiilor, dar acesta nu indică direcția libertății crescânde, ci pe cea a creșterii puterii, a creșterii distanței dintre cel puternic și omul de rând. În Evul Mediu armele stăpânului de pământuri nu difereau mult de cele pe care un țăran înfuriat le putea folosi la nevoie: spada, securea, măciuca. În plus, el trăia printre țărani, participa la viața lor de zi cu zi și se afla la îndemâna lor. Puternicul zilei de azi dispune de arme mai presus de ceea ce omul obișnuit își poate închipui, având posibilitatea să distrugă de la distanță orașe întregi. El mai dispune și de o rețea de informatori, care, prin mijloace electronice, pot controla cetățeanul 24 de ore din 24, fără ca acesta să-și dea seama. În prezent, statul poate să afle imediat totul despre viața economică, profesională, socială, sexuală și mentală a oricărui cetățean. Viața omului de rând este lipsită de apărare și transparentă, în timp ce autoritatea a devenit opacă, insensibilă și omniprezentă. Este total ridicol să pretinzi că neînsemnatele drepturi cucerite de cetățean pot compensa această creștere disproporționată a autorității. Revoluțiile au fost, prin excelență, instrumentul procesului de extindere nelimitată a puterii. Ludovic al XIV-lea, pentru a recruta soldați, trebuia să meargă el însuși din oraș în oraș, implorând nobilii și plebea să se înroleze.

A reușit să adune 140.000 de oameni, cea mai mare armată din Europa.

Revoluția instaurează recrutarea militară obligatorie și în câteva săptămâni strânge un milion de soldați, cifră depășită imediat de trupele aflate în luptă, recrutate, de asemenea, cu forța, din Războiul Civil american, care completează opera Revoluției de Independență, consolidând statul american. Revoluția din Rusia duce la recrutarea obligatorie a femeilor și a copiilor, instaurând cel mai mare stat polițienesc din istorie. Capacitatea transformatoare a revoluțiilor provine mai puțin din violență și mai mult din haosul și din confuzia în care se petrec; în această atmosferă oamenii pierd simțul valorilor și al proporțiilor, simțindu-se dezorientați și fiind dispuși să accepte, pentru a scăpa de nesiguranță,

orice cerință absurdă venită din partea noii autorități. Frauda ce face ca un popor să accepte sclavia sub numele libertății ține de însăși esența revoluțiilor. Și cum revoluțiile au fost principalul mijloc de transformare a societății, este fatal ca această transformare să se îndrepte întotdeauna spre o amorțire a conștiinței, spre un soi de imbecilizare care îi transformă pe oameni în sclavi, îndreptându-și ura spre țapi ispășitori inofensivi. Dar este evident că nu trebuie să numim "revoluție" doar procesele violente de luare a puterii. Orice accelerare intenționată a transformărilor politice, care depășește capacitatea de înțelegere a poporului și care-l târăște într-o succesiune de evenimente, al căror sens acesta nu-l poate pricepe, este o revoluție. În momentul de față asistăm la o imensă revolutie mondială, ce instaurează o putere globală, a cărei natură puțini par s-o înțeleagă.

De-a lungul istoriei omenirii doar trei constante generale au fost observate: constanta lui Malthus, cu alte cuvinte - creșterea populației, constanta lui Huntington (mă refer la geograful Ellsworth Huntington și nu la politologul Samuel Huntington) - adică tendința de absorbire a civilizațiilor mai mici de către cele mari, până la mondializarea totală, și constanta lui Jouvenel - centralizarea puterii și creșterea mijloacelor de dominație, un proces doar aparent compensat de democratizarea instituțiilor. Populația n-a încetat niciodată să crească, contactele dintre civilizații au încetat niciodată să se intensifice, iar puterea n-a încetat vreodată să devină tot mai puternică și centralizată, pe seama suprimării puterilor intermediarilor. Aceste trei procese, independente la început, încep să devină interdependente din secolul al XVIII-lea, iar revoluțiile accelerează procesul global.

Populația n-a încetat niciodată să crească, contactele dintre civilizații n-au încetat niciodată să se intensifice, iar puterea n-a încetat vreodată să devină tot mai puternică și centralizată, pe seama suprimării puterilor intermediarilor. Aceste trei procese, independente la început, încep să devină interdependente din secolul al XVIII-lea, iar revoluțiile accelerează procesul global.

Ați vorbit despre globalizarea ignoranței. Care este părerea dumneavoastră despre fenomenul de globalizare și ce rol istoric joacă ignoranța ?

"Globalizarea" sau unificarea financiară a lumii nu este un proiect. Este un fapt consumat. Dar pentru a funcționa cu randament maxim ea trebuie să mai elimine anumite reziduuri ce țin de vechea autonomie a puterilor naționale. La aceasta este bună stânga și la nimic altceva.

În cadrul vastei strategii concepute de către stăpânii lumii pentru unificarea economică, morală, politică și administrativă a speciei omenești, așa-numitei "stângi" îi revine o sarcină bine definită, pe care o îndeplinește cu o admirabilă slugărnicie și disciplină. Această sarcină este triplă: în primul rând, slăbirea statelor naționale, prin susținerea unor revendicări care să nu poată fi satisfăcute prin intermediul resurselor existente în interiorul frontierelor sale și care să necesite ajutor extern, care, în mod fatal, le va face să fie și mai îndatorate organizațiilor internaționale. Sunt caracteristice, în acest sens, revendicările legate de ecologie, de distribuirea veniturilor, de drepturile muncitorilor migranți și ale minorităților naționale etc. În al doilea rând, prin boicotarea oricărei rezolvări locale a problemei banditismului, astfel încât aceasta să se agraveze, devenind necesară intervenția unor puteri transnaționale (unificarea în plan polițienesc și militar a lumii). În sfârșit, prin promovarea distrugerii tuturor valorilor și simbolurilor asociate ideii de patrie, familie, tradiții - baza psihologică a autonomiilor naționale. În acest sens, sunt decisive propoganda în favorea avortului, lupta pentru legalizarea căsătoriilor homosexuale și alte cauze asemănătoare, care treptat obișnuiesc popoarele cu noi standarde morale - uniforme la scară mondială și cu o intervenție tot mai mare a statului în viața particulară, astfel încât fiecare stat național să dețină o putere tot mai mare asupra cetățenilor săi, pe plan extern statul supunându-se tot mai mult puterilor internaționale. Într-un viitor pe care unii analiști îl prevăd foarte apropiat, parlamentele naționale vor legifera asupra circulației și asupra folosirii băilor publice, iar nu asupra chestiunilor economice sau de politică externă. Cu cât stânga va lupta mai mult pentru aceste trei obiective, cu atât va contribui mai tare la eficientizarea stăpânirii planetare, exercitate de câteva zeci de bancheri, de care deja depinde în prezent soarta națiunilor. În țările în care patosul stângist include și o puternică angajare a unui discurs naționalist, acest discurs nu numai că demonstrează în practică a fi inofensiv, dar mai și contribuie la a face invizibil, în ochii populației și chiar al stângii înseși, rezultatul global pe care eforturile de stânga îl favorizează în ultimă instanță. El servește la păstrarea militanților într-o stare hipnotică de falsă conștiință, necesară, prin definiție, oricărui nevinovat util.

Faptul că unificarea lumii se va face sub semnul capitalismului este un lucru ce nici nu mai merită să fie discutat. Problema este să știi ce tip de capitalism și care este locul ce va reveni națiunii în tabloul mondial. Prima problemă n-o pot discuta aici. Cât despre cea de-a doua, nimic nu împiedică economii puternic etatizate să se integreze bine în ansamblul capitalist al lumii: ajunge ca socialismul local să urmeze normele jocului internațional și să rezerve, pe teritoriul lor, un spațiu suficient acțiunii libere a întreprinderilor multinaționale. De altfel, China trăiește din acest lucru. Puterea mondială este dispusă să negocieze cu stânga din diferite țări, vânzând sprijin pentru cucerirea puterii locale, în schimbul unor bune servicii destinate globalizării. O stângă cuminte și ascultătoare își va concentra atunci forțele către lupta împotriva puterilor regionale, care, odată distruse, să cedeze locul lor uneia din cele două forțe ce vor rămâne atunci pe tabla de joc: statul și companiile multinaționale. Invadarea terenurilor în Brazilia, de exemplu, face ca agricultura să devină o activitate foarte scumpă și periculoasă, pe care peste câtva timp doar statul și companiile multinaționale o vor putea finanța. Iată de ce MST (Mișcarea celor fără Pământ), și nu proprietarii de pământ, primește bani din afară: este plata pentru serviciile prestate și nimic altceva. Este simplu: proiectul neoliberal despre care se spune că este pe cale să fie instaurat în lume nu este liberal. Este o combinație de elemente neoliberale și socialiste, ce are ca scop divizarea la nivel microcosmic, în cadrul fiecărei societăți pe care o guvernează, a teritoriului între stânga și dreapta, diviziune asemănătoare celei ce a dominat lumea încă de la încheierea acordului de la Yalta: economia revine capitaliștilor, cultura și politica - socialiștilor. Libertății pieței în sectorul economic i se alătură dirijismul socialist în tot ceea ce mai rămâne - educație, formarea psihologică a maselor, relațiile de familie, ecologie, morala publică și particulară, în sfârșit în tot ceea ce nu este legat de hotărârile economice ale marilor întreprinderi. Deturnând către aceste sectoare extra-economice strigătele de revendicare ce amenințau înainte să se reverse într-o economie socialistă, puterile multinaționale împart lumea conform uneia dintre cele mai comode metode: libertate pentru bani, birocrație de stat pentru ființele omenești. Și aceasta pentru că guvernele actuale, așa-zis neoliberale și de dreapta, cum ar fi cel condus de Fernando Henrique Cardoso, în timp ce fac eforturi pentru a privatiza întrerpinderi, sprijină cu entuziasm politici de stânga și revoluționare, cum ar fi avortul protejat de stat, furnizarea prin sistem de stat a drogurilor către populatie, legile de "affirmative action", etatizarea școlilor etc. Este formula perfectă pentru a cărei realizare colaborează astăzi cu o inconștiență ovină turmele celor fără de pământ, de militanți negri, de homosexuali, lesbiene și așa mai departe - falși rebeli, foarte bine apărați de păstorul stat și de către gălăgiosul câine de pază mediatic. Se îndoiește cineva că această orientare globală, atât de asemănătoare în toate țările, atât de convenabilă armoniei lumii, nu provine din aceleași surse ale atât de hulitei rețete economice a FMI ?

Trebuie să fii orb ca să nu percepi aceste lucruri în spatele diafanului văl de muselină pe care mass-media îl țese pentru a le ascunde.

Care este locul pe care îl atribuiți literaturii în cadrul culturii contemporane ?

Astăzi, ca și întotdeauna, funcția literaturii este aceea de a exploata și de a structura verbal lumea imaginarului, a posibilului. Alături de celelalte arte, literatura deschide o serie de posibilități ce delimitează lumea imaginară, în care trăiesc oamenii unei epoci. În acest teritoriu, și nu dincolo de el, oamenii își fac alegerile lor, își culeg ideile, își creează teoriile și tehnicile. Literatura, mai ales, delimitează imaginarul ce poate fi verbalizat și stabilește astfel întreaga suprafață a discuțiilor. Pentru mine nu există o separare duală, ci o perfectă continuitate între arte, filozofie și știință, care formează un copac, în care artele sunt rădăcina, iar știința este fructul. Operele filozofice și științifice fac parte, în acest sens, din "literatură" sau sunt o prelungire a acesteia. Dar este evident, că așa cum artele deschid un spațiu al imaginarului, la fel de bine îl pot închide, îl pot limita, sau face repetitiv și îl pot comprima.

Mare parte din literatura de mase actuală face exact acest lucru, dându-i poporului iluzia că devine cult, când în realitate doar asimilează ticuri mentale, scheme de valoare tipizate etc.

Știu că acordați o mare importanță operei lui Constantin Noica. Vorbiți-ne, vă rog, despre cum v-ați apropiat de el.

Nu cunosc în profunzime opera lui Noica, n-am citit decât câteva texte ale lui și am auzit câteva mărturii legate de el, dar cred că acest mare gânditor propune o nouă Paideia, în stare să formeze oameni care să poată înțelege ce se petrece în lume și să ajungă pe culmile auto-conștiinței omenești. În ultimii ani am citit puține cărți care să mă fi entuziasmat la fel ca **Șase maladii ale spiritului contemporan**, carte care încearcă să restaureze sensul filozofiei ca o medicină a spiritului și ca o recucerire a unității de conștiință - un obiectiv pe care l-am urmărit întreaga mea viață și care face din mine, sper, un frate mai mic al lui Constantin Noica.

Care sunt, după părerea dumneavoastră, figurile paradigmatice în plan uman ale acestui sfârșit de mileniu ?

Dintre personalitățile ultimelor trei decenii îi admir doar pe Ronald Reagan și pe Ioan Paul al II-lea, cu anumite rezerve în ambele cazuri. Dintre marile personaje politice ale secolului, pot spune, în general, că nu apreciez aproape pe nimeni, excepție făcând, poate, Charles de Gaulle. La ceilalți, coeficientul de șarlatanie, frivolitate și neglijență este prea mare pentru gustul meu. Marii oameni ai secolului al XX-lea au existat pe tărâmul cunoașterii și nu pe cel al acțiunii .Edmund Husserl este mai mare decât Hegel sau Kant. Puține secole s-au bucurat de prezența unor oameni spirituali de nivelul lui René Guénon, Râmana Maharshi și Franz Rosenzweig. Dar pentru mine, figura paradigmatică prin excelență este Viktor Frankl, medicul evreu care, în iadul lagărelor de concentrare, a redescoperit ideea de sens al vieții.

Cum vă construiți în momentul de față viitoarea operă politică și filozofică ? În jurul căror idei și situații este ea organizată ?

Pe scurt, încerc să reînvii valoarea conștiinței individuale a omului ca unic loc al cunoașterii universale și să fac, în numele său, critica radicală a culturii consensuale, versiunea academică a culturii de mase. Până acum mi-am concentrat munca de scriitor filozofic mai ales asupra a două domenii: critica culturală, care, după părerea mea este începutul și motivația de unde țâșnește o filozofie, și teoria cunoașterii, care este punctul de început al elaborării acestei filozofii. Ca profesor și conferențiar îmbrățișez, totuși, o sferă mult mai largă - de la filozofia religiei la teoria statului.

Interviu realizat de
Caius Traian Dragomir

tudor opriș

În aşteptarea lui Godot

Godot, Godot, ciudată mantră,
Ochi de gândac cu mii de fețe
Nemuritoare salamandră
Trecând prin foc ca prin fânețe;

Speranță fără de speranțe
Și vis nebun fără-ntrupare
Joc al fatidicei balanțe
Și-mpătimita așteptare

A unui dor sau poate-arome
A unei lumi care-o să vie
A unei hore de fantome
Sau sângerări de rană vie;

A unei mâini ce-o să ne deie
Edenic fruct ori poate-otravă
O prometeică scânteie
Sau întinericul de cavă.

Godot... un strop de apă vie
Picat pe buza veșnic arsă,
Un ciob de-azur și armonie
Înfipt în trup ca o intarsă;

Godot... curaj și libertate
Pe pragul dintre da și nu,
O sete de un suflet frate
Sau poate tu, sau poate tu...

De nu te-ai fi născut

De nu tea-i fi născut, eu, poate,
N-aș fi găsit izvorul viu
Ce mă-nfioară și mă scoate
Din țestul morții, cenușiu;

De nu mă ascundeai ca buna
Cordelie sub patrafir
Nevolnic mă strivea furtuna
Ca pe bătrânul rege Lear;

De nu-ți svonea copilăria
Cu clopoței de ierni suave
Nu-mi alerga, pruncind, solia
Prin crângul vârstei mele grave;

De n-ai fi pus o mână mică
Pe fruntea bulborind de lăvi
N-aș fi găsit nicicând potică
Să-mi urc cântările spre slăvi;

De sânul tău de rază scoică
Nu se lipea de buza-mi arsă
N-avea nici leagăn și nici doică
Lumina către tine-ntoarsă;

Și poate pietrele durerii
M-ar fi zidit, sleindu-mi tina
De nu te-ai fi născut cu merii
Să-mi înfloreşti în gând lumina...

---

horia zilieru

Triunghi

Cine după luis borges schimba-va
în forma **iadului** biblioteca?
(Poate) emirul (poate) alergând spre meka
pe gâtul lebedei ducându-i lava

lui macedonski și pinacoteca
rondelurilor. Pielea ca epava
o leapădă cucuta și otrava
o bei de sfântu-gheorghe pe poteca

zăpezii mieilor într-o florină
Subt coastă îngerul ți-a pus cuțitul
și lăcrimează ascuțișul rece.

Triunghiul isoscel cât asfințitul
închide craniul/spartă pianină
pe care praful veacului petrece.

Suspin

Florile dalbe. Blânda bătrânețe
reziduuri romantice sugrumă.
La tâmple lauri/brusturii de brumă
bat rimele iar stella în tristețe

rescrie textu-n forma lui postumă
ca ochiul tragic/comic să răsfețe
greșeli gramaticale. Trec prin piețe
slomnind un rest de limbă moctezumă
cu rădăcinile incașe. Unii
îmi iau în râs neliniștea abstractă
imagini invizibile contractă

și trag pe după grile grele funii.
Mai este dincolo de porți o pândă:
un orb cântând se roagă să mă vândă.

Rândunica

Zăbavnico, îți bate surd o pată
de sânge în poema zăvorâtă
în forme fixe. Urc într-o căruță
spre leagănul din cânepă. Odată
tu mi-l urzeai. Azi teama întărâtă
un guștere cu sigla extirpată
ce-mi zvârle-n ochi cu humă. Strânge-o toată
și cu scuipat din gușa amărâtă

subt streașină de schit încheagă cuibul
și crește-ți puii geniali în schimbul
orbirii mele în arsuri de slavă.

Aș vrea cândva să-mi înconjori mormântul
și găinațul sacru c-o octavă
să-mi piuie mai sus de morți cuvântul.

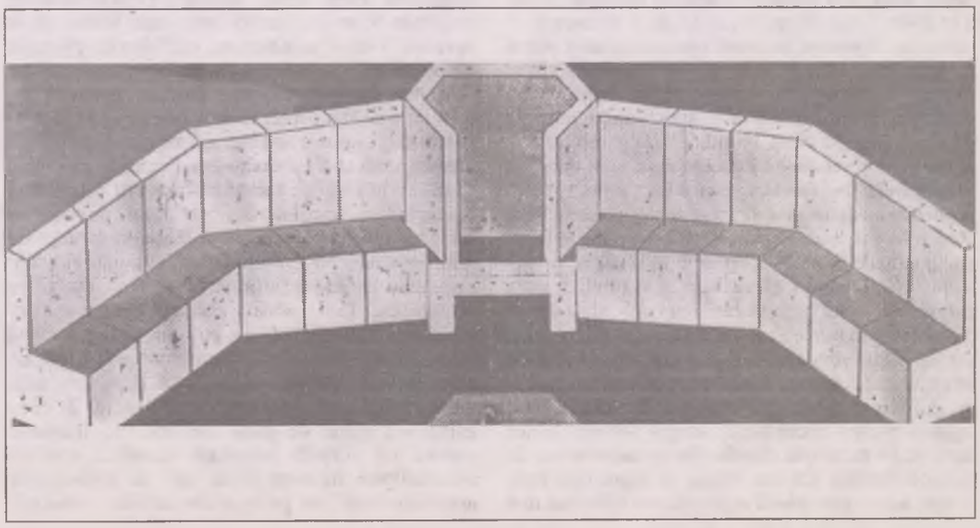

CUVINTE NOI ÎN LIMBA VECHE

de
MARIANA PLOAE-HANGANU

Migraţia cuvintelor s-a dovedit a fi un fenomen la fel de vechi ca şi existenţa limbilor, aşa că încă din vechime cuvintele au circulat dintr-o limbă în alta în funcţie de necesităţi, modă sau vecinătăţi. În momentul pătrunderii în limbă, cuvintele respective erau considerate noi, unele erau adaptate sistemului limbii, altele erau eliminate din limbă atunci când cauza care a generat împrumutul a încetat să mai existe,iar realitatea extralingvistică nu le mai îngăduia permanenţa.

Limba română cunoaşte primul val de cuvinte noi în scrierile cronicarilor moldoveni şi în opera lui Dimitrie Cantemir. Elemente lexicale împrumutate din latină au fost însă semnalate şi în textele bisericeşti din **Noul Testament de la Bălgrad** şi în lucrările lui Dosoftei. Majoritatea cuvintelor noi care pătrund în această perioadă în română provin din latină, varianta ei medievală, ecleziastică, apoi din limbile romanice, mai cu seamă italiana, franceza şi din limbile neromanice, maghiara şi neogreaca în special. De multe ori, o serie de cuvinte pătrund concomitent din mai multe limbi, fapt consemnat în dicţionarele de specialitate prin denumirea de etimologie multiplă, fenomen discutat de noi într-una dintre rubricile anterioare.

Orientarea limbii române vechi către domeniul latino-romanic dovedeşte independenţa unor reprezentanţi ai scrisului românesc din această perioadă de cultură veche, de natură bisericească în special, tributară modelului slav.

Încă de la mijlocul secolului al XVII-lea întâlnim în scrierile acestei epoci numeroşi termeni de origine latină: **alabastru, alan, epistolă, libertin, notariu, roman, samaritean** etc. În prima jumătate a secolului al XVIII-lea, numărul acestora devine mai mare, şi se întâlnesc cu precădere, în afara autorilor menţionaţi, şi în opera lui Miron şi Nicolae Costin, ca de exemplu: **dictatură, etică, malignă, potentat, transalpin** etc. Cei mai numeroşi în şi sunt termenii de origine latină din scrierile transilvănene sau din actele emise în Oltenia în timpul dominaţiei austriece: **apelaţie, arendator, brachium, comendatoriu, deputat, donaţie, fundaţie, indulghinţie, inventarium, limbus, matricolă, regulament, titulă** etc.

Deseori aceste împrumuturi din latină s-au făcut indirect, adică prin intermediul unei limbi romanice sau neromanice. Cele mai vechi şi mai frecvente împrumuturi din latină au intrat în română prin intermediul maghiarei, şi acest tip de împrumut este înregistrat în română încă din secolul al XVI-lea; numărul cuvintelor latineşti noi intrate astfel în română creşte considerabil în epoca următoare anului 1700; de atunci datează cuvinte ca: **evangheliom, lămpaş, papişte, tintă, virghină** etc.

bujor nedelcovici

PREMONIŢIA PERVERSĂ

30 august 1991

* Uneori, când plec de acasă şi închid uşa, îmi apare acelaşi gând: „Dacă în această clipă, când răsucesc cheia în broască, uit cu desăvârşire de mine, întrerup contactul cu viaţa şi cu exteriorul? Încetez să mai ştiu de mine! **Să ştiu că mai ştiu**. Şi după un timp - ani, luni, zile, - răsucind cheia în broască, refac contactul întrerupt şi îmi reiau viaţa, fără să-mi amintesc ce s-a petrecut în tot acest timp. Doar că am îmbătrânit cu câţiva ani..."

Acest gând îmi provoacă de fiecare dată fiori reci pe spate. Pare un coşmar trăit cu ochii deschişi. Plec de acasă, ies pe stradă, privesc în jur şi îmi zic: „Vezi! Încă mai ştii de tine! Ţi s-a mai acordat o zi! **Trăieşte-o din plin!**"

* Premoniţia este un avertisment pentru un fapt care - de cele mai multe ori - nu poate fi evitat. De fiecare dată cred că este o falsă alarmă. Dar el se produce şi eu regret că n-am avut mai multă încredere în intuiţia mea.

Ies din mare - după ce am înotat aproape o jumătate de oră - şi îmi zic: „Ce gafă o să mai fac?! Cum s-o evit?" Mă plimb pe ţărmul stâncos, văd câţiva peşti morţi, presupun că vor putrezi şi vor infecta locul cu mirosul lor respingător. Îi arunc în apă şi sunt mulţumit de treaba făcută. Continui să mă plimb pe ţărm. Un tânăr iese din mare - cu o mască pe faţă şi cu o harabletă de pescuit submarin - şi mă întreabă: „N-aţi văzut cine mi-a luat peştii?!" „Care peşti?" Răspund eu surprins. „Erau aici!" şi îmi arată locul unde găsisem peştii pe care îi considerasem abandonaţi şi în curs de putrefacţie. „I-am aruncat în mare", reuşesc eu să rostesc. „Nu se poate. Era tot ce am pescuit de azi-dimineaţă!" şi pe figura lui am citit o deziluzie atât de profundă, încât aş fi dăruit totul din lume pentru a-i reda peştii pierduţi.

Premoniţia are ceva pervers: apare, te trage de mână, vrei să eviţi „accidentul", dar nu reuşeşti. Inevitabilul este - uneori - de neevitat? Sau trebuie să crezi fără nici o rezervă în semnalele pe care le primeşti pe căi oculte, să nu le îndepărtezi şi să te supui lor?

* Când am fost la Madrid, am vizitat Muzeul Prado câteva zile în şir: Bosch, El Greco, Brugel, Murillo, Velasquez. L-am înţeles mai bine pe Goya, care a avut trei perioade de creaţie. **Prima a fost ludică**. Domina jocul, farsa, dansul, cântecul, culorile deschise, cerul albastru, lanul galben de grâu şi figurile anonime ale ţăranilor şi ale certăreţilor, cu expresia lor puţin tâmpă - gura zâmbind cu colţurile buzelor trase în sus. **A doua perioadă** a fost închinată tablourilor făcute lui Carol al IV -lea. Neşansa lui Goya - pictor de curte - a fost că familia regală era compusă din oameni urâţi. Regina Maria -Luiza avea un chip grotesc. **A treia perioadă** (spre sfârşitul vieţii), a fost dominată de subiectele coşmareşti în culori închise şi sumbre: „Saturn devorându-şi copiii", „Colosul", ori „Sabatul". Mi-a reţinut atenţia „Duelul": doi tineri, fiecare cu câte o măciucă în mână, se păruiesc la marginea satului. În depărtare se văd câteva case. Unul dintre tineri are chipul însângerat, celălalt pare şi el bine lovit. Amândoi stau în picioare, însă au intrat în pământ, până aproape de genunchi. Se luptă şi se vor bate până când pământul îi va înghiţi de vii.

Ura şi gâlceava lor m-au trimis cu gândul la români. Parcă tot timpul nu facem altceva decât să ne luptăm între noi - la marginea satului şi a lumii -, dominaţi de o discordie şi o dihonie fără de sfârşit. **Gâlceava neînţeleptului cu lumea.**

Bătrân, bolnav, surd, Goya a plecat în exil în Franţa şi a murit la Bordeaux. Poate se săturase să vadă lumea într-un permanent şi obositor conflict...

* Sfântul Jacques de Compostelle, fratele lui Ion, apostol şi evanghelist, s-a aflat în preajma lui Iisus când a coborât din Grădina Gheţimani. Sfântul Jacques a fost decapitat la Ierusalim în anul 43 (după H), de către Irod Agrippa. Pentru ca trupul lui să nu cadă în mâinile farisienilor, a fost luat pe ascuns de ceilalţi apostoli, aşezat într-o barcă şi dus la marginea mării. Printr-un miracol, trupul martirizat a fost purtat pe mare până în Nordul Spaniei. Mormântul lui a fost găsit în jurul secolului al IX-lea şi a devenit simbolul spaniolilor în lupta lor (**reconquista**) împotriva maurilor, pentru a recuceri peninsula iberică. Începând cu secolul al XI-lea, pelerinii din Franţa, Germania, şi Italia s-au îndreptat spre locul sfânt. Saint-Jacques de Compostelle (alături de Ierusalim şi Lourdes) este unul din locurile cele mai frecventate de credincioşi. Pelerinajul are un caracter de penitenţă, asceză, ritual, exil voluntar, drum de cunoaştere (autocunoaştere) şi iniţiatic, probă fizică şi morală, itinerar al memoriei colective, gest de sacralizare şi conştiinţă cosmică.

Chiar dacă Miguel de Unamuno a „îndrăznit" să afirme că mormântul Sfântului Jacques nu se află la Compostelle şi că este o simplă legendă, pelerinii nu au încetat să sosească aici în fiecare an.

Poetul Ovidiu a fost exilat la marginea Mării Negre - Tomis. A trăit şi a compus poeme în Dacia Felix şi a murit în anul 17 (după H). De ce prezenţa lui nu a căpătat un caracter mitic pentru români, „popor de poeţi"? De ce Tomis nu s-a transformat într-un Compostelle, loc de pelerinaj - dacă nu mistic cel puţin artistic - pentru cinstirea Primului Poet care a trăit pe pământul geţilor? Când n-ai sfinţi, îi inventezi printr-o legendă confirmată de istorie, aşa cum poate s-a întâmplat şi cu Sfântul Jacques.

Poate Ovidiu a fost lipsit de aura mistică a martiriului şi a sfinţeniei, iar noi nu am ştiut să-i atribuim „Sanctitatea Verbului" pentru că nu avem încă trimis semnul divin al sacrului.

Îmi imaginez un pelerinaj la Tomis în care tinerii ar recita cu voce tare versuri din **Triste** sau **Pontice**...

* Pentru azi, nimic deosebit.

Mâine va fi o nouă zi... Până atunci, rămâneţi fericiţi!

EXORCISTUL

Aflăm că dintr-un mai vechi manuscris, intitulat „Cititorul de drept comun", Echim Vancea și-a extras volumele „Fotografie după un original pierdut" (Ed. Litera, 1990), „Doctor fără arginți" (Ed. Dacia, 1997), cărora li se adaugă această recentă carte, „Abatere de la dialog" (Sighetul Marmației, Ed. Echim, 1998). Subintitulat **cartea celor patru poeme**, volumul probează că autorul n-ar putea supraviețui decât în și prin poezie. De data aceasta în rețeaua de simboluri întinsă de Don Quijote, nu fără să lase cititorului un mod de întrebuințare al lecturii în 19 puncte. Cine se va călăuzi după ele, va avea acces la viața și patimile din oglindă ale poetului. Cam sinuos, dar merită să te împărtășești din mărturia ieșirii din coșmar a unui oniric familiarizat cu „învierea pentru moarte", a unui expresionist generator de șarade terifiante și litanii erotice și funebre. Adevărul e că Echim Vancea își surprinde cititorii, dincolo de poza iremisibilei angoase, prin enigme, fandări și retrageri într-un joc al nebuniei bine temperate. Climat psihotic ce îngăduie frapante **revelații** prin suprapunerea unor nivele semantice violent contrastive: „**Cad cătușele nepăsării**./Lasă-le să cadă iubito !/necunoscut încă dau bice/drumului de liniște/și de piatră/jumătate grabă și lege romantică/în spatele unui giulgiu de sânge./dureroasă muzica-i toamna/risipită în greieri./ah blues/înviat de aproapele/când se descheie o bluză".

Permutarea și aleatoriul par să fie armătura tehnică a poemelor și totuși iscusința compoziției lucrează inconfundabil, generând frumusețea unică a viziunii: „fumul lumânărilor ne fură zilnic/culoarea morților./...iubito cuțitul îngropat/sub pieptul tatălui/nu e al nostru./Drumul - uitat e cineva în culoare?/Să mă cumpere nu-i dă mâna.../dansul stăpânit de tăcere/în bezna unui decor pomădat/înseamnă totul; **credință și spaimă**!" Rostirea e ca într-un sacerdoțiu ce abolește timpul și spațiul, istoria. Efectul Rilke e bine asimilat în concentrarea de epitaf: „singur cobor din vise pe jos/în mine sunt ca-ntr-un sicriu/și-n glas aud lătratul de câini" Poemul de dragoste (IX) și singurătate își reușește la fel de bine lui Echim Vancea, pe fundalul de stupefacție și finitudine metafizică. **Abaterea de la comunicare** este resimțită ca un păcat mortal față de existență și comuniune, dar și ca o ardere a etapelor pe drumul transcendenței, al unei superioare libertăți aproape inumane. Poetul este ispitit de **conștiința distanței**, de privilegiul de a veni de departe, dintr-o inteligență impersonală, aflată sub aripa sacrului.

Lupta se dă între principiul supraordonat în care ar vrea să se regăsească și centrul ființei ce se clatină. Încleștare ce destăinuie în parte alchimia poeziei lui Echim Vancea, ce nu zadarnic scrie parabola vieții și morții trandafirului: „vai ție trandafir nepregătit pentru/moarte !/în amurgul acesta purtat în/deschizătura/cămășii/ce vei face/în dimineața/în care se va zămisli o zi nouă/spânzurată de funia/ocărilor mele?/al tuturor aici/acolo al cui/trandafir/căzut în somnul funerar?"

Excelând în eresul și simbolistica prevestitoare de moarte, poetul nu face altceva decât să instituie un flux energetic apt să sublimeze, exorcizeze fantasmele, vedeniile și trapele aceleia, poemele cărții amintind în spirit obsesia eminesciană din „Mortua est". Da, moartea există, pare a ne spune Echim Vancea, și numai vizualizarea intimității ei o face guvernabilă: „ochii tăi sunt cărările/ce se usucă pe pietre/ mâinile tale mă apasă/așteptând ca o fiară/gura ta să-mi vorbească/din lemnele negre' (...) de zidul casei stă rezemat/un pieptene aspru./în curtea mea/sunt poteci împrejmuite/cu sârmă ghimpată./strâng în brațe răni otrăvite". O mare forță de umanizare a abstracțiunilor și de punere în abis a concretului face frumusețea și harul acestei poezii, ca de pildă „legată de beznă luna-i văpaie", „lumina lumânării desfrânate", „în liniștea pleoapei/preainelul Marelui Jupiter arde". O tentație a conceptismului gen Gongora, preluat de Jorge Guillen și Eugenio Montale, nu îi este străină poetului nostru din nord-vest, meșter al stilului lapidar: „se înnopta./nu se mai putea altfel./mirii au angajat clopotele și/se pregăteau să ucidă". Alb, negru și roșu, iubire-moarte, credință-nelegiuire, toate acestea sugerate în patru rânduri, chiar dacă în alte locuri poetul riscă primejdia ermetismului în sensul gratuității ininteligibile. Dar nu și în aceste versuri prea puțin transparente dar emoționante: „Un an până la scrum/caietele neterminate/numărându-te./Să nu îți mai poți ține suflarea/s-au pus chezași în alb/nascocirii născute din tine". În ciuda faptului că lectura versurilor din „Abatere de la dialog" nu este un traseu confortabil, cititorul n-are oum să nu prețuiască voluptoasa noblețe a unor gerame demne de el și de oro, sfâșiată de tristețea înfiorătoare și de stenică a neputinței omului dar nu și a poeziei în fața morții: „icoanei i-au scăpat genunchii/în fotoliile/lustruite de virginitatea/pânzei de ceară/viața se compromite cu moartea/când ar trebui să știe mai multe decât noi./dar ajunge respirația manechinelor./ajunge blândețea magnetică a lunii./rămâi acolo/că nu te mai știu./ești greu de fluturi/și-albită în muzici de greier". Scrisă sub pecetea tainei, cartea lui Echim Vancea, prin enigmatica viziune în tărâmul de dincolo, iluminează detaliile tărâmului nostru ce mereu ne scapă, spunându-ne că poezia va fi ezoterică sau nu va fi deloc, din simplul motiv că: „mai plouă peste amăgirea armurilor/și tot ce trebuie să fie pereche/rămâne-n priviri"

ÎN CONTRA SECULARIZĂRII MISTERULUI

Un succes evident la Târgul de Carte de la București a avut și colecția de poezie tipărită de Ed. Helicon din Timișoara. Să presupunem că am fi unul din mulții cititori-cumpărători ai volumului „Cetatea moartă" de Ioan Evu. În lipsa oricăror informații privind viața și bibliografia autorului, singurul poem datat „August 1990" fiind **Balada rozalie**, bănuim că doar spațiul geografic predilect, eventual natal, este Occidentul României, că cele 90 de poeme constituie o selecție din varii volume. Arhisuficient pentru a desprinde identitata unui poet profesionist, riguros și liber, versatil și inspirat, inventiv și stăpân pe idei și mijloace de expresie. Performant atât în poemele cu rimă cât și în cele versilibriste, Ioan Evu știe să sugereze climatul fatalității entropice din „Cetatea moartă", cât și serografii sonore și chiar olfactive din substanța și soarta poeziei în veacul de fier: „Albe corăbii de hârtie, vise/Ninsori căzând pe țărmuri interzise/Cu foșnet lin de manuscrise/Și gust de lacrimi niciodată scrise.../V-ați dus pe apa sâmbetei la vale,/Poeme-frunze îmbrăcate-n zale.../În lumea-n care se scumpiră toate,/Care-o fi prețul tău, singurătate?"

Fascinat de himera poeziei, poetul scrie sub un dicteu teatral, fastuos versuri pentru recitat spectacolul declinului, al unei glaciațiuni iminente. Un cântec neîntrerupt, melodios prozodic, susținut de combustia dicțiunii și gesticulației romantice, se întemeiază ca o armură în contra deosebitelor primejdii ce amenință viața, iubirea, poezia: „Auzi cum cad, femeie, în noapte peste noi,/din viscolite raiuri, zăpezi de altădată/cu clinchete de chei zvârlite în noroi/De-un zeu ce-a-nchis în urmă o poartă înghețată". Chiar dacă rimele constrâng la diluare și facilitate, stanțele, elegiile și baladele au un nume blazon al rostirii ceremoniase. Ioan Evu are propria mitologie telurică și siderală de sorginte blagiană. („Cântecul meu", „Balada șarpelui orb" ș.a.m.d.). Epigon și herald al lui Blaga, el scrie cu toate simțurile în alertă realizând rafinate sinestezii, în ciuda evidenței tropilor clasici: „Cum se înhamă raza la gloria seminței,/Capcane-n trupul florii vor zornăi târziu./Tot mai adânc, mai sigur, de nevăzut se-ntâmplă/Mari prăbușiri de ceruri sub fardul purpuriu./Timp ascultat cu sufletul. Călătorit cu pleoapa./Vreme de rupt sigilii de plumb de pe cuvânt./În miez adânc de flăcări să locuiești ca apa./Clopot să fii când limba îți este de pământ". Un înțeles amar are istoria în goana ireversibilă a timpului devastator. Sentimentul eclesiastului de vanitas vanitatum se adaugă coșmarului tehnologic și informațional al modernității, fundal pe care violența coexistă cu secularizarea misterului.

În apărarea și ilustrarea misterului ce cuprinde mitologemele vieții și poeziei se ridică Ioan Evu atunci când eternizează prezența mântuitoare a zăpezilor, a ierbii, a mieilor, a căruțelor cu mere etc. Iată o excelentă gravură de istorie națională: „Pe Strei în sus pe Hateg pe albia bătrână/Prin ceața cuibărită în sate din păduri,/Trec carăle-ncărcate cu pietre mari de râuri/Vegheate-n slăvi de zborul cezarilor vulturi./Se opintesc țăranii și iau în piept colina./C-o mână-și șterg ciorchinii de sare de pe frunți,/Cu alta țin gârbaciul și ard pe spate boii/Iar strigătele lor se sparg scrâșnind de munți". La fel de bine scrisă este și pantomima bacoviană cu rezonanțe din Ion Vinea, „Coșmarul unei nopți de iarnă". Sfârșitul de veac, părăsit prematur de zeitățile tutelare ale boemei artistice, înseamnă pentru poet nu numai o singurătate din ce în ce mai compactă dar și intuiția că în Decembrie 1989 s-a jucat: „Aceeași piesă, alți actori/Manipulați de alte sfori,/De tragi cu pușca după ei,/ Sar corbi din puf de porumbei/Și lupi din blănuri moi de miei/Alți câini se-ncaieră la os/Nu latră, behăie frumos/Pe limba lor de lemn de perestroica/Adună din taiga cu troica...". Am citat din deja amintita „Balada rozalie", aluzia la un anume simbol electoral fiind clară și necruțătoare. Ioan Evu face parte din rara rasă a poeților ce se simt liberi numai pe înălțimile poeziei, unde viața și scrisul se intercondiționează. Elanul poetic se întemeiază pe exigența maximă în plan expresiv, datorată altitudinii gândirii din care nu lipsesc valențele patrimoniului sufletesc. Sentimentala sa „Arhivă de lacrimi" în sensul ilustru al „poetului ca profesor de plâns al omenirii" introduce date noi despre identificarea panteistă a ființei cu figurile nemuritoare ale Tradiției („Ninsori la Clopotiva", „Viața în râu", „Recviem", „Mânăstire de zăpadă" ș. a.m.d.). Mai uman și mai puțin teatral, recitalul câștigă în dramatism și în forță testamentară. Adevărate obsesii sunt pentru poet toamna și iarna cu tot convoiul de brume, ploi, vânturi și zăpezi, simboluri vitale, tutelare, dar și ale declinului și dispariției în tonalități minore: „tăcuți precum copacii brusc desfrunziți de gânduri".

Pagină realizată de GEO VASILE

TRIBUNE ALE BUCUREȘTILOR VECHI ȘI NOI

de VLAICU BÂRNA

De la sala Dacia și Arenele Romane la Fundația Dalles● Comarnescu și Paul Sterian semnalați ca heralzi ai Criterionului● Cotruș - poet proletar și bard oficial al Legiunii● Nae Ionescu în vizită la tabăra legionară de la mare● Cioran se întoarce și zice● Afișe cu Vlad Țepeș, Grigore Forțu și Krishnamurthi.

Când am intrat în București, pe la începutul deceniului patru, sălile de întruniri își aveau fiecare clientela lor, de conferențiari și auditori. Am mai apucat și sala **Dacia** de care se vorbește în presa antebelică și în Caragiale, odinioară sala întrunirilor politice prin excelență. Ea decăzuse pentru că în 1932 aici se mai țineau, în zilele de duminică, doar întâlnirile și horele servitorilor români originari din Transilvania, când servitorimea de unguri și secui își celebra întâlnirile și jocurile tradiționale într-o sală a restaurantului **Amiciția** de pe strada Zalomit de lângă Cișmigiu. Tot o sală veche era și **Liedertafel** de pe strada Academiei, vis a vis de hotelul Majestic sau **Turnverein** de pe Brezoianu, din spatele clădirii Operei, care în 38 avea să ardă și ea. Dar clasica tribună și vadul principal al cuvântătorilor în public era aeum marea sală a **Fundației Carol I** de pe Calea Victoriei, peste drum de Palatul Regal, cu parter și două niveluri de balcoane.

Pe la începutul deceniului patru a fost inaugurată pe bulevardul Brătianu moderna clădire a **Fundației Dalles**, cu o sală de conferințe și cu un larg spațiu pentru expoziții de artă plastică. Aici la Dalles a avut loc, cu semnificația unui manifest, expoziția tinerilor artiști plastici organizată de Asociația **Criterion** în scurta, dar semnificativa ei existență. Activitatea **Criterionului** începuse în toamna lui, 32, dar ea fusese semnalată din iunie, același an, de un articol publicat de Mihail Sebastian în **Cuvântul**, care se intitula: **Doi scriitori convertiți la americanism** și se referea la Petru Comarnescu și Paul Sterian și la ideile pe care le profesau ei în publicistica vremii. De fapt Comarnescu, întors de curând din lumea nouă, unde își luase un doctorat în filozofie, publicase atunci o carte despre realitățile de acolo, făcând elogiul democrației americane și al spiritului colocvial din cercurile intelectuale și universitare respective. Mulți socotesc că de aici a pornit ideea **Asociației Criterion**. Dar cât de puțin limpezi și de amestecate au fost la început ideile și tendințele care au stat la baza acestei asociații, unde marxismul s-a întâlnit cu ortodoxia, liberalismul cu dictatura, pragmatismul cu mistica slavă, o dovedește faptul că unul din protagoniștii ei, Mircea Eliade, avea să scrie chiar în acea toamnă un articol destul de ambiguu intitulat **Cretinion**. Ideile care se baceau cap în cap în sânul asociației au și explodat curând împărțind generația în două, o parte pe direcția ideologică a Moscovei, cealaltă, pe tiparele mistice și misticoide ale dreptei extremiste cu șmeag de fascism și tămâie pravoslavnică.

Marile întruniri publice se țineau evident la Arenele Romane din Parcul Carol și erau patronate de partide, cu vorbitori faimoși ca Al. Vaida-Voevod, Ion Mihalache, Octavian Goga sau Doctorul Lupu. Conferințele ținute în săli aveau o tematică mai variată, procentul cel mai mare indicând temele culturale și de ordin social. La aceste tribune era destul de frecventă și prezența conferențiarilor străini, cei mai mulți francezi, dar și alții, cum a fost indianul Rabindranat Tagore, italianul Marinetti, germanul Hermann von Keiserling, maghiarul Bela Bartok etc...

S-a văzut de la început clar că lumea era interesată de ideile clamate de vorbitorii de la Asociația Criterion pentru că unele din conferințele lor s-au sfârșit cu încăierări și intervenția poliției. Așa a fost conferința programată despre Lenin din aula Fundației Carol I și cu o cuvântare pe care scriitorul D.V. Barnovski a ținut-o la Dalles despre nudism. Nu mai puțin furtunoase au fost, în anul grevei de la atelierele Griviță și mai pe urmă, șezătorile pentru muncitori organizate de tânărul comunist, compozitorul Matei Socor, la sala Barașeum din cartierul evreesc, unde, suit pe scenă, el citea și recita cu o gestică revoluționară din poezia lui Aron Cotruș. Dar n-au trecut apoi decât doi ani până când un tânăr regizor și două artiste foarte prețuite au organizat, în sala Fundației Carol I, un recital de poezie dat în numele mișcării legionare, în care tot verbul lui Cotruș, cu accentele lui detunătoare, era oferit publicului. Triodul acestor interpreți era format din Haig Acterian, Marieta Sadova și Lili Popovici. I-am ascultat și eu apreciindu-le talentul, dar ceea ce a mirat mai mult atunci a fost faptul că poetul proletar al iobagilor și muncitorilor era acum prezent în această manifestare și s-a aflat că el devenise bardul oficial al Legiunii Arhanghelului Mihail. N-au întârziat nici noile producții cotrușiene care făceau elogiul „pasului de bocanc ferecat" scoțând scântei pe șantierele de la mare și de la munte ale mișcării codreniste.

În agora timpului s-au refăcut simțite și ideile de largă deschidere și informare pe care le aducea școala sociologului Dimitrie Gusti, fondatorul **Institutului Social Român** care formase la catedra lui un grup de tineri străluciți ca: Anton Cleopenția, Brutus Coste, Traian Herseni, Octavian Neamțu, Ernest Bernea, Ionică și alții. Iar dacă orele de curs ale lui Nae Ionescu exercitau o mare atracție pentru studențimea care era mai prezentă la Casa Verde decât la celelalte lecții de la Universitate, în schimb în lumea învățăceilor de la Litere și Filozofie și a tinerilor cultivați circulau câteva cărți ale timpului, semnate de Julien Benda, Spengler, Berdiaev, Papini, Unamuno, Ortega Y Gasset și alții, desigur. Biblioteca la zi cu aparițiile de peste hotare, dar și cea mai frecventată era cea de la etajul Fundației Carol I, unde Cioran își petrecea toată ziua.

La cafenea, în societatea lui Victor Eftimiu, Scarlat Callimachi, Zaharia Stancu și Anton Dumitriu, asistam la luarea în râs a așa zisului **trăirism**, cum era catalogată filozofia lui Nae Ionescu. Pornită oarecum din vecinătatea acestei idei a fost socotită și discuția purtată în **Facla**, în care Eugen Ionescu, Arghezi și Vladimir Streinu și-au spus păreriledespre raportul între poezia estetizantă și cea vitalistă. Cred că era vara lui '35, și tot atunci Șerban Cioculescu, răspunzând la întrebarea pusă de același ziar: **de ce scrieți?**, răspundea: **„Pentru profilaxia literelor parazitate de șarlatanism"**. Criticul se referea la mistica mai mult sau mai puțin religioasă a dreptei din acel timp, a cărei figură proeminentă și enigmatică era același Nae Ionescu. Se aflase atunci că profesorul de filozofie se repezise într-o duminică la tabăra legionară de la mare să-i facă o vizită de curtoazie Căpitanului. Fusese primit acolo cu toate onorurile și cordiala întâlnire a lăsat să se vadă cât de obedient și de supus era marele sofist în fața celui care declarase că pentru el cărțile nu înseamnă mare lucru și nici n-are timp să citească. Iar când cei doi bărbați în costume de baie, întinși pe nisipul fierbinte stăteau de vorbă în mijlocul camarazilor, unuia dintre privitori i s-a părut și lui că atitudinea de supunere a profesorului era chiar exagerată.

Declarația ostilă cărții și culturii, Codreanu i-o făcuse tocmai lui Cioran, care se bălăcea zilnic în heleșteie de literă tipărită, dar el o înregistrase cu respect, fără nici o tresărire sau obiecție. Peste treizeci de ani, într-o convorbire cu Francois Bondy, Cioran a avut însă onestitatea să-și exprime impresia care-i contrazicea opțiunile tinereții, zicând: „Garda de fier, căreia de altfel nu i-am aparținut, a fost un fenomen foarte curios. Conducătorul ei, Codreanu, era, de fapt, slav, mai mult tipul unui hatman ucrainean. Gardienii morții erau în majoritate macedoni dezrădăcinați; în general în această mișcare ieșea la suprafață mai ales periferia României". Cu privire la această periferie a circulat la București, în anii patruzeci, o anecdotă mult grăitoare, pentru că cei care îngroșau coloanele marșurilor legionare erau majoritatea ucenici, băieți de prăvălie și vainburși. Astfel, anecdota zicea că o asemenea formație trecea într-o zi pe Calea Victoriei, pusă să strige lozinci împotriva masonilor și pentru glorificarea comandantului suprem, Horia Sima. Purtătorii cămășilor verzi din respectiva coloană contopiseră ambele teme într-o singură lozincă și strigau cât îi ținea gura: „Jos Nasoli, sus cu Sima! Jos Nasolii, sus cu Suma!" Un om de pe trotuar se adresează unui puști de la marginea coloanei cu întrebarea:

- Flăcăule, ia spune-mi, cine sunt ăia Nasolii?

Răspunsul a fost dat cu multă însuflețire:

- Nu știu, camarade, întrebați-l pe nea Ilie din față!

Anecdota era atât de adevărată că se confunda cu realitatea.

Dacă rumoarea străzii cu defilări și cântece era rău prevestitoare, nici adunările din sălile de conferințe nu se arătau mai aducătoare de liniște. Nume de noi partide, societăți și ligi, cu felurite nume și orientări, ca Liga Vlad Țepeș, scoteau manifeste și țineau adunări. Între inițiatorii acestora figura Griguță Filipescu, apoi un anume Emanoil Tătărescu și profesorul Grigore Forțu, care făceau multă gălăgie cu câte o conferință afișată într-o sală sau într-una dintre piețe, dar electoral acestea nu însemnau nimic. Forțu era însă un orator cu faimă.

Pe la mijlocul deceniului patru Bucureștiul a fost vizitat de de indianul Krishnamurthi, un tânăr frumușel cu o meșă ce îi juca pe frunte, recomandat ca filozof, care a cucerit tot coconetul din lumea bună. După o conferință în public și câteva întâlniri în cercuri de familie, s-a vorbit de doctrina acestui filozof, mistagog sau guru care era doldora de sfaturi înțelepte și a făcut destui prozeliți în capitala României. Între aceștia, două din doamnele care ocupau regulat canapeaua de la sediul Sburătorului, la ședințele cenaclului, Sorana Țopa și Zottoviceanu-Russu.

DIN NOU DESPRE DAN PIȚA

de MANUELA CERNAT

În 1982, Dan Piţa relua un scenariu „de sertar" scris în anii studenţiei şi, strecurându-se abil printre furcile caudine ale cenzurii de atunci, ne oferea **Concurs**, superb apolog al alienării fiinţei umane într-o lume abulică, bolnavă de indiferenţă. Ridicat la rang de principiu, sloganul *Nu e treaba noastră, noi avem alte sarcini*, deschidea calea oricăror nelegiuiri. Pornind de la un banal concurs de orientare turistică, cineastul diseca însăşi noţiunea de colectivitate, în ce are ea sublim şi grotesc,generos şi feroce, necesar şi nefast, de la solidaritate la anularea individualităţii, de la solicitudine la servilism, de la disciplină la apatie. Pe ecran, masa amorfă devenea pavăza şi scuza tuturor laşităţilor, tuturor abdicărilor personale. Refuzul implicării nu genera, dar facilita evident crima. Eliberată de responsabilitate morală, fiinţa umană, entitate neglijabilă într-un context depersonalizat, se releva capabilă de orice monstruozitate.

În creaţia regizorului Dan Piţa, **Concurs** marca nu numai un binemeritat triumf naţional şi internaţional, ci şi o radicală cotitură. Liderul „Generaţiei 70" renunţa la formula clasică a epicului tradiţional care, până atunci îi asigurase notabile izbânzi, ca **Tănase Scatiu**, în favoarea esenţializării discursului ideatic şi a experimentului *de autor*, concretizat în structuri epice tot mai elaborate. Din acel moment, întreaga lui filmografie a dobândit rezonanţă gravă, de clopot scufundat în adâncuri.

Marilor teme fundamentale ale existenţei - alienare, libertate, sacrificiu, moarte, le-au corespuns formule mereu mai cerebrale, mai sofisticate, în care voita estompare prin stilizare a realităţii cotidiene tindea să transfere în plan simbolic zbaterea oarbă a personajelor în plasa destinului.

Degrevate anume de elementul strict local, filmele lui Dan Piţa şi-au amplificat treptat proiecţia în universal şi dimensiunea metafizică. Cu toate dificultăţile cenzurii, cu riscul interzicerii totale - ca în cazul **Faleze de nisip** -, filmele lui păstrau un sâmbure subversiv în jurul căruia se ordona concentric întreaga povestire cinematografică. Procedeul, adoptat de majoritatea cineaştilor din ţările lagărului socialist, miza şi pe complicitatea spectatorului dispus să descifreze mesajul subliminal al imaginilor doar în aparenţă neutre sau inofensive pentru regim. Poate tocmai de aceea, după prăbuşirea dictaturilor comuniste în Estul European, critica occientală s-a întrebat în ce măsură creatorii acelui spaţiu, izbăviţi de obsesia cenzurii şi de exerciţiul obligatoriu al codificării, vor găsi tonul adecvat noilor realităţi politice şi sociale. Întrebarea avea aerul să spună că de aici înainte parabola avea să fie izgonită din arsenalul de mijloace al cineaştilor est-europeni.

Atare viziune simplificatoare avea să fie contrazisă cu brio chiar de Dan Piţa în magistralul lui eseu despre dictatură **Hotel de Lux**. La începutul anilor 90, într-o Românie din care instituţia cenzurii a dispărut, dar mare parte din structurile şi mai ales din mentalităţile vechi persistă, parabola rămâne o modalitate eficientă de focalizare şi de exorcizare a punctelor fierbinţi ale actualităţii. De altfel, în **Hotel de Lux** metafora este atât de transparentă încât ea trebuie luată ca formă de sintetizare a unei realităţi date, şi nicidecum ca eschivare de la asumarea unui limbaj direct.

Pornind tot de un scenariu „de sertar", redactat în anii dictaturii şi retuşat după 1990 doar atât cât a fie adus la zi faţă de ultimele convulsii social-politice ale României post-revoluţionare, Piţa propune în **Hotel de Lux** secţiunea pe verticală a infernului unui popor chinuit până dincolo de limitele umanului. A unei naţiuni umilite, strivite şi abrutizate cu ştiinţific profesionalism de un sistem piramidal clădit pe teroare. Abisul dintre privilegiile delirante ale puterii şi animalica mizerie a celor pe umerii şi pe truda cărora se reazemă această putere, este vizualizat în film prin contrastul dintre faraonica arhitectură a Casei Poporului şi miasmele insalubre ale atelierelor din subteranele acesteia.

Între cele două extreme pendulează un ins mărunt, pregătit din timp pentru a prelua frâiele puterii şi imprevizibil propulsat de cursul istoriei într-o conjunctură în care şi-ar putea mântui cu adevărat semenii dacă tentaţia autorităţii supreme nu şi-ar spune cuvântul. Fiul spiritual îşi ucide cu sânge rece părintele şi se instalează în scaunul acestuia în vreme ce, sub balconul palatului, poporul abrutizat şi zdrenţăros, victime şi călăi reuniţi într-o înşelătoare şi jalnică euforie, continuă să tremure de frig într-o lumină vânătă, prevestitoare de noi nenorociri.

Pe spiralele parabolei, trecutul şi prezentul se intersectează dureros. Finalul filmului are amărăciunea ieşirii din utopie. Nu din falsa utopie a comunismului, ci din utopica speranţă că decembrie '89 va fi spulberat coşmarul trecutului. Violenţa cu care o anumită parte a presei a întâmpinat **Hotel de Lux** a fost dovada cea mai limpede că naţia, marcată pentru totdeauna în însăşi fibra ei genetică, se află încă la jumătatea drumului între trecut şi viitor, oscilează incert în spaţiul dintre animalic şi divin.

Vizionar, Dan Piţa ne avertizează că este oricând posibilă recăderea în abis.

PAȘI FERICIȚI LA ÎNCEPUT DE CARIERĂ

de MARIA LAIU

Tot mai mulţi tineri regizori ajung să realizeze spectacole în teatre profesioniste încă din vremea studenţiei; destui chiar în Bucureşti. N-ar fi nimic, dacă această grabă de a cuprinde succesul cât mai curând şi cu orice chip nu i-ar costa deseori îndeajuns. Li se dau pe mână texte mai puţin ofertante şi pe care alţi regizori cu mai multă experienţă nu le vor, sau îşi aleg ei piese prea complicate pentru puterile lor şi îndură, punându-le în scenă, căderi, uneori nemeritate. De aceea cei mai „înţelepţi" dintre ei ocolesc cu grijă Capitala, crezând încă, probabil, în necesitatea unui stagiu făcut cât mai departe de o lume prea dezlănţuită, în atmosfera mai îngăduitoare a unor teatre din ţară. În categoria celor din urmă, se înscrie, cu siguranţă, Claudiu Goga, student la UATC, în anul al IV-lea, la clasa de regie e prof. univ. Valeriu Moisescu, lectori Mircea Cornişteanu, Nicu Mandea, care a pus, de curând, la Sala Studio a Teatrului „Sică Alexandrescu" din Braşov, **Conu' Leonida faţă cu reacţiunea** de I.L. Caragiale. O alegere tocmai potrivită pentru un artist cu un deosebit simţ al comediei (dovedit şi în montarea anterioară cu **Dictatorul** de Kiriţescu, la Studioul Casandra din Bucureşti), cu multe idei şi cu destulă imaginaţie pentru a construi un univers straniu, în care lipsa de perspectivă a personajelor este redată prin învârtirea lor în gol asemeni unui mecanism stricat, anacronic (după modelul pendulei aşezate în mijlocul peretelui din fundal, care bate cu regularitate orele, dar ale cărei minutare trebuie schimbate permanent, devenind, în acest fel, o preocupare de seamă a cuplului Leonida-Efimiţa).

Interesant, în acest spectacol, ni s-a părut cu deosebire a fi modul în care s-a transferat acţiunea (păstrându-se oarecum atmosfera mahalalei de început de veac) la timpul prezent. Într-o încăpere sordidă, realmente cotropită de ziare, „eroii" citesc ştirile şi le comentează după ureche, asta în timp ce sunt preocupaţi de tot felul de alte treburi mărunte, de cele mai multe ori chiar ridicole (cum ar fi îndelunga încercare a prinderii muştelor sau a statului pe oala de noapte...). Râdem mult, dar fără să ne veselim! Claudiu Goga a ştiut să amplifice până la exacerbare un ciudat sentiment de pustietate pe care îl creează în sufletele noastre comedia caragialiană prin vorbele lipsite de conţinut, prin faptele fără sens ale personajelor. Comportamentul lor în contextul creat de regizor pare menit să ne exaspereze. Ce-i drept, gesturile devin deseori mai penetrante decât replicile, şi nu credem că e tocmai potrivit să fie astfel. Fantezia regizorului, şi a interpreţilor deopotrivă, se zbenguie în voie, făcând tot felul de giumbuşlucuri, poate nu întotdeauna necesare. Semnele se repetă sau se lungesc nepermis, dând impresia unui ralanti. Pe de altă parte, această voită încetineală a derulării scenelor potenţează ideea de derizoriu, de lume fără de speranţă. Actorii - şi asta este extrem de important - îl urmează cu încredere şi devoţiune pe tânărul creator. Mircea Andreescu, cu ştiinţa folosirii amănuntului semnificativ, dă viaţă unui Leonida când supus cu candoare tabieturilor şi ticurilor unui biet bătrân rebegit, când perorând bombastic despre eroism, libertate şi binefacerile democraţiei ce va să vie, dovedindu-se însă până la urmă a fi mai fricos decât un iepure. Adrian Răţoi joacă o Efimiţă „copleşită" de „personalitatea" bărbatului care „ştie" şi „le face" întotdeauna pe toate, pentru ca în finalul reprezentaţiei să preia cu nonşalanţă frâiele casei. Este invenţia, cred, cea mai originală, această întorsătură neaşteptată a lucrurilor prin care Efimiţa pune cu totul stăpânire - de la înălţimea staturii sale impozante - pe casă, pe ziare, pe manevrarea acelor pendulei şi, fireşte, pe conu' Leonida. Bun actor de comedie, totuşi uneori Adrian Răţoi îngroaşă trăsăturile personajului său cam până la limita suportabilă. Apariţia, în final, a Ninei Zăinescu (Safta) este tonică şi plină de haz.

Scenografia semnată de Viorel Panişoară Stegaru serveşte întru totul demersul regizoral, accentuând detaliile şi, prin aceasta, creând dintru început o atmosferă apăsătoare, lipsită de speranţă.

Bine făcut şi bine interpretat, cu momente savuroase, cu greşeli scuzabile la începutul unei cariere, **Conu' Leonida...** este genul de spectacol care ne face să credem în destinul fericit al acestui regizor aflat la primii paşi într-o profesie deloc uşoară.

fapte culturale

„Ceea ce s-ar putea numi la noi clasa mijlocie, o pătură alcătuită din indivizi care au izbutit să-şi asigure un venit acceptabil, este plină de astfel de Dinu Păturică. Din rândul acestora au izvorât şi politicienii, atunci când aceştia nu s-au ivit din rândurile foşti şi trei ale fostei nomenklaturi comuniste. Nu există decât foarte puţini indivizi care bine nu în rău) este mai mult decât un lucru lăudabil. Însă a te manifesta în mod imoral, incorect, duplicitar şi egoist este mai mult decât condamnabil. Dacă ar fi să numesc aici un număr de astfel de personaje vii, care ne fac „deliciul" zilelor noastre triste, vă veţi putea convinge de această tristă realitate a existenţei modelului Dinu

fără comentarii

pot spune cu mâna pe inimă că au ajuns în linia de sus a societăţii româneşti pentru a pune umărul la schimbarea de care este nevoie. Cei mai mulţi vieţuiesc agonic în disperarea de-a pune mâna pe mai multe avantaje personale, de-a ocupa casa celor care i-au ales, sărăcindu-i pentru a se vedea ei căftăniţi şi protipendanţi. De la cele mai mici funcţii administrative până la cele mai înalte, Dinu Păturică îşi face prezentă existenţa şi modul de viaţă. A asimila un comportament civilizat, în parametrii unei societăţi dispuse să accepte schimbarea (în Păturică. Este şi mai trist, deoarece acest model este prioritar chiar în promovarea celor ce aspiră la confortul casei lui Andronake Tuzluk. Parveniţii sunt şi primii care s-au repezit spre acest confort. Este de ajuns numai să vă gândiţi la cei ce s-au repezit la casele naţionalizate (este doar un aspect) şi nu mai vor să iasă şi veţi vedea care sunt modelele vii ale lui Dinu Păturică. Cum oare am putea să deschidem ferestrele, cât de largi, ca să poată ieşi afară, prostia?"

(Gellu Dorian - „Hyperion")

radio

- Miercuri 30 septembrie, pe Canalul România Cultural (C.R.C.), la ora 9,50 - **Poezie românească.** Adrian Alui Gheorghe. Versuri în interprearea actorului Silviu Stănculescu. Redactor: **Ioana Diaconescu.**

- La 12,30, pe C.R.C. - **Cărţile vacanţelor de altădată.** Redactor: Dorin Orzan.

- La 20,30, pe C.R.C. - **Portrete şi evocări literare.** Amintiri din temniţele comuniste. Invitatul emisiunii: Dan Lucinescu. Redactor: **Onea Mateescu.**

- Joi 1 octombrie, pe C.R.C. la ora 9,50 - **Poezie românească.** Lucian Blaga. Versuri în interpretarea actriţei Lucia Mureşan.

- La 23,50, pe C.R.C. - Poezie universală. Din vechea poezie chineză: La Zi. Interpretează actriţa Irina Petrescu. Redactor: Dan Verona.

- Vineri 2 octombrie, pe C.R.C., la ora 21,30 - **Dicţionar de literatură universală.** Iubirea în poezia Secolului de Aur spaniol. De la idealizare la caricatură. Comentariu de Maria Roxana Teodorescu. Redactor: Florin Constantin Pavlovici.

- Sâmbătă 3 octombrie, pe C.R.C., la ora 9,50 - **Poezie românească.** Ilarie Voronca. Versuri în interpretarea actorului Ovidiu Iuliu Moldovan.

- La 11,30, pe C.R.C. **Cultură şi civilizaţie.** Renaşterea şi renaşteri în artele europene. Preambul la un ciclu de emisiuni privind Renaşterea, Barocul, Rococo-ul. Redactor: **Costin Nastac.**

- La 23,50, pe C.R.C - **Poezie universală.** Versuri de Juan de la Cruz în lectura actorului Victor Rebengiuc. Redactor: **Dan Verona.**

- Duminică, 4 octombrie, la ora 17,15, pe C.R.C., - **Revista literară radio.** Din sumar: Cronica literară de Alexandru Cistelecan. Poezii inedite de Liviu Ioan Stoiciu şi Magda Cârneci. Redactor: **Georgeta Drăghici.**

- Luni 5 octombrie, pe C.R.C., la ora 20,30 - **Atlas cultural.** Scriitori şi adrese. Descartes în Olanda, Marquez în Insula Toja, Freud la Londra. Colaborează Elsa Grozea şi Pop Simion. Redactor: **Victoria Dimitriu.**

concurs de poezie şi proză

Societatea Română de Radiodifuziune, Redacţia Literatură-Arte-Ştiinţă anunţă rezultatele Concursului de poezie şi proză în limbi străine, concurs sponsorizat de Institutul Internaţional de Cursuri prin Corespondenţă.

1. **Buteanu Ioan** - (28 de ani) Cluj Napoca - limba engleză - poezie.
2. **Cindea Radu-Cătălin** - (20 de ani) Bistriţa - limba engleză - poezie
3. **Doboş Monica**-(19 ani) Baia Mare - limba engleză - proză
4. **Galeriu Cristian** - (27 ani) Bucureşti - limba engleză - poezie
5. **Guran Raluca-Gabriela** Bucureşti - limba engleză - proză
6. **Moisa Camil-Mircea** - (29 ani) Craiova - limba franceză - proză
7. **Munteanu Daniel** - (18 ani) jud. Hunedoara, Deva - limba engleză - poezie.
8. **Vişan Ruxandra** - (19 ani) Bucureşti - limba engleză - proză
9. **Zaharia Florina** - (23 de ani) Galaţi - limba franceză - poezie
10. **Titianu Daniel** - (22 de ani) - premiu de încurajare Iaşi - limba engleză - poezie

Biblioteca noastră

1. **Utopie şi şi antiutopie** (Corneliu Barborică), eseuri, ed, Universităţii Bucurşti, 9600 lei.
2. **Remora** (Paul Eugen Banciu), proză, ed. Augusta, preţ neprecizat.
3. **Arta restituirii restului** (Iulia Braşoveanu), versuri, ed. Astra Nova, preţ neprecizat.
4. **Plecarea prin luptă** (Ilie Constantin), memorialistică, ed. Muzeului Literaturii Române, preţ neprecizat.
5. **Rana perfectă** (Ana Ştefănescu), versuri, ed. Marineasa, preţ neprecizat.
6. **Un trib glorios şi muribund** (Adrian Cristian-Kuciuk), proză, ed. Regală, preţ neprecizat.
7. **Pe apa Sâmbetei** (Nicolae Bălaşa), proză, ed. Horion, 20.000 lei.
8. **Motanul şi Zmeul** (Florica Bud), proză, ed. Clusium, preţ neprecizat.
9. **Elegii corvine** (Eugen Evu), versuri, Ed. Emia, preţ neprecizat.
10. **Dispariţia oraşului Iaşi** (Cătălin Mihuleac), proză, ed. Institutul european, 8568 lei.
11. **Valenţele ancestrale** (Radu Dănăilă), versuri, ed. Amurg sentimental, preţ neprecizat.
12. **Cearta cu umbra** (Florian Silişteanu), versuri, ed. Calende, preţ neprecizat.
13. **Eseuri lingvistice antitotalitare** (F. Funeriu), eseuri, ed. MArineasa, preţ neprecizat.
14. **Reportaj al clipei** (Teodora Moţet), versuri, ed. Amurg Sentimental, preţ neprecizat.

concursul mihail sadoveanu

Pentru Concursul Naţional de Proză „Mihail Sadoveanu", ediţia a XIII-a, manuscrisele literare (roman, proză scurtă, critică literară despre Sadoveanu), dactilografiate în 5 (cinci) exemplare şi însoţite de un scurt curriculum vitae, se primesc până la data de 15 octombrie 1998, pe adresa Centrului Creaţiei Populare al Judeţului Neamţ, B-dul Republicii nr. 22, Piatra Neamţ - 5600. Câştigătorului concursului i se va tipări volumul literar, pe cheltuiala organizatorilor. Au fost publicaţi până în prezent autorii Oma Stănescu (Brăila) şi Adrian Ţion (Cluj).

Număr ilustrat cu reproduceri din expoziţia lui Marin Gherasim

josef nesvadba

NĂTÂNGUL DIN XEENEMUENDE

În primul an de şcoală îl trimiseră înapoi acasă fiindcă era neatent, uituc, împrăştiat şi mereu pus pe harţă - până şi în învăţător aruncase cu o călimară. Era un caz evident de oligofrenie, iar medicii nu-şi exprimau nici o speranţă în vindecarea lui. Şi totuşi, soţia lui Habicht inginerul iubea acest copil al ei mai presus decât orice pe lume. Descoperise că îi mergea capul la aritmetică şi, înainte ca războiul să înceapă, îi angajă o guvernantă, o doamnă între două vârste, care se îngrijea de el de dimineaţa şi până seara. Numele nătângului era Bruno.

Un văr al meu, care fusese trimis să muncească la Xeenemuende în timpul războiului, mi-a spus toată povestea lui. Vărul meu locuia împreună cu un profesor de 70 de ani, care urma să ia locul severei guvernante a familiei Habicht, după ce aceasta fusese ucisă în misteriosul raid aerian de la 4 octombrie.

Până atunci, Xeenemuende nu fusese niciodată atins de bombardierele aliaţilor. Fiindcă acolo, după toate aparenţele, nici nu exista vreun obiectiv important. Exista doar uzina subterană şi nimeni nu ştia ce se produce acolo. În primele ore ale dimineţii de 4 octombrie o bombă de calibru mic lovi în plin casa unde locuia guvernanta lui Bruno şi n-o ucisese decât pe ea, întrucât bătrâna trăia acolo de una singură. Cei de la comandamentul local se jurară că, pe o rază de câteva zeci de kilometri, nu fusese detectat nici un avion inamic. Discutară despre artileria cu bătaie lungă. De ce artileria britanică de la Dover s-ar fi deranjat să tragă în casa guvernantei lui Bruno nimeni nu avea nici cea mai vagă idee.

Bătrânul profesor acceptă cu bucurie oferta doamnei Habicht. Cu meditaţiile îşi mai acoperea din cheltuieli, căci pensia lui era prea mică pentru a putea cumpăra ceva la bursa neagră, chiar şi cartofi. Nu-i spuseră, totuşi, că băiatul era slab la minte, şi nu descoperi aceasta decât în prima zi pe care o petrecură împreună. Bruno avea 15 ani, dar faţa lui semăna cu aceea a unui copil de 6 ani, iar câteva din deprinderi aparţineau unuia care de-abia învăţa să umble. În cursul primei ore, Bruno sări după o muscă şi o înghiţi cu un aer foarte firesc; îşi vârî stiloul în nas şi vărsă surogatul de cafea, pe care mama i-l făcuse profesorului, pe pantalonii sărmanului bătrân.

Acesta, desigur, declară imediat că nu mai rămâne în casa aia nici măcar o secundă. Mamei disperate îi trebui mult timp ca să-l convingă să rămână; făgădui să-i dea mai mult pe orele de meditaţii şi se oferi să-i servească o cină caldă în fiecare seară, numai să nu-i abandoneze copilul. Şi, ca şi cum s-ar fi hotărât pe neaşteptate să intre în graţiile profesorului, Bruno luă poziţia de drepţi şi recită cu voce tunătoare tabla înmulţirii, tabla împărţirii şi rădăcinile pătrate.

- Îi merge capul la aritmetică, o minunăţie, exclamă doamna Habicht. Nu uită nimic. Ştie cartea de telefon a oraşului pe de rost.

...a doua zi profesorul hotărî să arunce singur o privire în laboratorul lui Bruno. Intră pe poartă şi se duse întins la veranda din spatele casei. Băiatul nu se încuiase pe dinăuntru. Legase un pisoi fedeleş şi acum îl tortura cu curent faradic. Sărmana vietate era pe jumătate moartă când o salvă profesorul. Bruno nu vroia cu nici un chip să renunţe la pisoi şi cei doi şi-l disputară într-o tăcere întreruptă doar de mârâielile neinteligibile ale băiatului. Inima bătrânului începu să bată dureros. Nu mai rămânea decât o singură soluţie. Încercă să-l lovească pe băiat în cap. Bruno evită lovitura, se refugie într-un colţ şi îl fixă cu ochii plini de ură.

Şi Bruno recită imediat primele 60 de nume, adrese şi numere de telefon. Dar capul nu-i mergea deloc la gramatică, era lipsit de orice speranţă la istorie şi nu putea citi nici cea mai simplă propoziţie. Şi, nu uitaţi, băiatul avea 15 ani. Nefericitul profesor număra mereu minutele până la ora cinei; nicicând, în toată viaţa lui, lecţiile nu i se păruseră atât de lungi, nicicând nu avusese mai puţină tragere de inimă în a-şi instrui elevii.

Cam după o lună îl zări pe Bruno bătându-se în stradă cu o ceată de băieţi mai mici. Tocmai zvânta în bătaie câţiva puşti de opt ani, punându-le piedică şi lovindu-i cu picioarele în clipa în care cădeau la pământ.

- Bruno! strigă el de la distanţă, dar nu putu alerga fiindcă avea probleme cu respiraţia, aşa că de Bruno se ocupă nevasta măcelarului, care urmărise întreaga scenă de la fereastra prăvăliei.

Femeia îl înşfăcă pe băiat de guler - era o femeie muschiuloasă - şi îi făcu vânt peste gard, în grădina familiei Habicht. Aboi îi vârî pe ceilalţi copii în casa ei şi le obloji zgârieturile.

- Mereu face lucruri din astea, îi explică ea profesorului îngrozit. Un cretin, asta este. Ar trebui internat într-un ospiciu. De n-ar fi taică-său aşa de mare, de mult l-ar fi dus de aici. Toţi se miră că încă vă mai duceţi pe la ei.

În seara aceea cina de la familia Habicht se dovedi, totuşi, neobişnuit de gustoasă şi profesorul simţi chiar o urmă de cafea adevărată în ceaşca de surogat. Până şi Bruno stătea liniştit, holbându-se doar, îmbufnat, la un punct din colţul camerei, astfel încât bătrânul nu se putu hotărî să-şi anunţe intenţia de a renunţa la meditaţii.

În noaptea aceea întregul oraş fu deşteptat de zgomotul unei alte catastrofe. Măcelăria din faţa casei Habicht fu distrusă exact în acelaşi mod ca şi casa guvernantei: de o bombă de calibru mic sau de un proiectil de artilerie. Obuzul trebuie să fi intrat pe fereastră, explodând în cameră şi dărâmând-o. Măcelaria arse până în temelii.

A doua zi Bruno o ţinu tot într-un zâmbet, de la prima până la ultima lecţie. Profesorul începu să dea semne de neliniişte.

- Cine se îngrijeşte de băiatul dumneavoastră în restul zilei? o abordă prudent pe doamna Habicht, la ora cinei.

- Nimeni. E aşa de cuminte! Îşi petrece tot timpul pe veranda din spatele casei. Taică-său i-a amenajat acolo un mic atelier în care să-şi piardă şi el vremea.

- Aş dori să văd şi eu atelierul.

- Nu! izbucni băiatul cu o voce joasă, furioasă, întunecându-se la faţă.

- Nu lasă pe nimeni să intre acolo, explică mama lui. Acolo-i împărăţia lui, adăugă ea, făcând cu ochiul conspirativ. L-am urmărit din când în când pe gaura cheii, continuă ea în vreme ce-l conducea pe bătrân la poartă. Cât e ziua de lungă stă acolo şi se joacă de-a nu ştiu ce, cu nişte scule pentru copii şi cu nişte materiale pe care i le-a adus taică-său de la uzină. E doar o joacă nevinovată.

- Sunteţi chiar atât de sigură? replică bătrânul, privind peste drum la ruinele măcelăriei. Cu un copil ca al dumneavoastră nu se ştie niciodată. Cum să vă spun, băiatul dumneavoastră nu este sănătos. De fapt, cred că ar trebui internat undeva...

Aceasta o înfurie foarte tare pe doamna Habicht; vasăzică trecuse şi el de partea vecinilor care îl urau pe Bruno!

- Vai, nu, nici vorbă. Îmi este chiar drag. Şi-mi pare rău pentru el. Cred, totuşi, că ar fi mai fericit într-o casă de sănătate.

- Niciodată! Doamna Habicht bătu din picior mânioasă. Cât timp trăiesc eu, niciodată!

Aşa că a doua zi profesorul hotărî să arunce singur o privire în laboratorul lui Bruno. Intră pe poartă şi se duse întins la veranda din spatele casei. Băiatul nu se încuiase pe dinăuntru. Legase un pisoi fedeleş şi acum îl tortura cu curent faradic. Sărmana vietate era pe jumătate moartă când o salvă profesorul. Bruno nu vroia cu nici un chip să renunţe la

soi şi cei doi şi-l disputară într-o tăcere treruptă doar de mârâielile neinteligibile ale iiatului. Inima bătrânului începu să bată ireros. Nu mai rămânea decât o singură luţie. Încercă să-l lovească pe băiat în cap. runo evită lovitura, se refugie într-un colţ şi fixă cu ochii plini de ură.

- Krumme! bolborosi el. Tu, Krumme!

Trebuie să amintim aici că guvernanta lui runo fusese domnişoara Krumme. Numele rofesorului era Brettschneider şi băiatul ştia sta foarte bine. Bătrânul se simţi cuprins de o roază nedefinită. Nu făcu nici măcar o oră în iua aceea. Evitând-o pe doamna Habicht, se use să vorbească soţului ei, la uzină.

Se lăsă condus, de-a lungul unor nesfârşite oridoare subterane, de patru oameni înarmaţi, oi în faţă, doi în spate. Avea senzaţia că se fla într-un imens muşuroi de furnici. Inginerul ascultă impacientat.

- Ştiu că băiatul a pricinuit multe necazuri. o fire mai zburdalnică. Dar pur şi simplu nu-i pot imagina ce legătură ar putea avea el cu ele două tragedii.

- Bine, vom vedea, zise bătrânul. Nimic n-o să mă facă să dorm acasă în noaptea asta. Dacă vreţi, putem sta amândoi de veghe în grădină.

Profesorul locuia într-o căsuţă aproape de gară.

- Vă rog să mă scuzaţi, dar am alte probleme la care să mă gândesc. Probleme mai importante..., spuse domnul Habicht, refuzând propunerea.

Cu toate acestea, primul lucru pe care îl făcu a doua zi dimineaţă fu să se repeadă într-un suflet la casa profesorului. În cursul nopţii fusese distrusă de un mic proiectil care căzuse chiar lângă patul profesorului.

Ascuns în grădină, profesorul văzuse destul de clar traiectoria incandescentă a proiectilului, care nu era mai mare decât mâna lui şi care lăsase în urmă o dâră lungă de fum.

- Mă duc imediat la comandant, îi zise el lui Habicht. Vreţi să veniţi cu mine?

La vremea aceea, comandant era maiorul von Schwarz, care avea şi uzina sub control. Cei doi primiră permisiunea să se prezinte în faţa lui.

- O poveste absolut extraordinară. Aproape incredibilă. Şi dumneata chiar crezi că e posibil aşa ceva? întrebă maiorul,întorcându-se spre domnul Habicht. Chiar crezi că fiul dumitale ar putea avea o legătură cu aceste catastrofe?

Inginerul se bâlbâi, mai întâi se înroşi, apoi se albi şi nu ştiu ce să spună până nu urlă maiorul la el.

- Domnule maior, trebuie să mărturisesc că acum câteva săptămâni am dus acasă planurile noii noastre arme secrete, Vergeltungswaffe zwei. Aveam atâta de lucru în biroul de proiectare, că nu mai puteam face faţă. S-ar putea ca băiatul să se fi uitat prin hârtii. Are o memorie formidabilă. Şi e destul de înzestrat pentru anumite lucruri. Nimeni nu poate fi sigur ce se petrece, de fapt, în capul ăla al lui...

Aceste cuvinte hotărâră soarta bătrânului profesor. Dăduse, fără să ştie, de un secret - ce anume se producea în uzina subterană. În plus, fiul inginerului era acum mai de preţ pentru autorităţi decât cel care îl denunţase. Profesorul dispăru într-un lagăr de concentrare. Fapt care îi şi salvă viaţa în cele din urmă.

- Asta înseamnă că băiatul e un geniu, zise von Schwarz, în timp ce se ducea să-l vadă pe Bruno, însoţit de Habicht şi de bucătarul regimentului.

- E debil mintal, spuse tatăl, putem dovedi cu certificat medical.

- Nu ţi-a trecut niciodată prin capul ăla sec ce-a fost în stare să facă băiatul tău? Tu, şi încă vreo duzină ca tine, vă chinuiţi de nu ştiu când să dirijaţi rachetele noastre spre o ţintă anume. Habar n-aveţi să le lansaţi. Şi uite un băiat de 15 ani care poate să lovească o ţintă - o fereastră - de la distanţă, cu o aproximaţie de nici o jumătate de metru. Chiar nu înţelegi cât de avantajos ar fi pentru noi dacă rachetele noastre V2 ar putea distruge anumite obiective din Londra, în loc să cadă la întâmplare?

Inginerul nu răspunse la această întrebare.

- Dar niciodată n-am dus acasă sistemul de construcţie a traiectoriei...

- Bineînţeles că nu l-ai dus, pentru că nici nu există aşa ceva. Asta e tocmai ce a calculat fiul tău...

Şi maiorul von Schwarz ordonă bucătarului să despacheteze prăjiturile pe care le adusese. Pentru prima oară, în patru ani de război, omul fusese pus să facă frişcă pentru un tort de ciocolată, să umple eclere, să ungă dulceaţă pe biscuiţi.

Bruno se repezi asupra bunătăţilor ca un porc. Întocmai ca un porc, vârându-şi nasul adânc în frişcă şi în glazura ce împodobea prăjiturile. Bucătarul rămase ca trăsnit, iar doamna Habicht începu să se lamenteze că băiatul se va îmbolnăvi de atâta dulce. În cele din urmă, Bruno râgâi satisfăcut şi dădu de înţeles că vrea s-o şteargă.

- Aşteaptă o clipă, îl opri maiorul, înşfăcându-l cu o mână de fier. Poţi să mănânci prăjituri din astea în fiecare zi, dacă ne spui cum ai făcut.

- Cum a făcut ce? întrebă mama în locul lui. N-a făcut nimic. E băiat cuminte.

Maiorul o îmbrânci cât colo.

- Cum îţi dirijezi rachetele? ţipă el în urechea lui Bruno. Spune adevărul, altfel te belesc de viu!

Şi îşi trase din cizmă vechea lui cravaşă. Pocni din ea o dată şi doamna Habicht leşină. Nimeni nu se îngriji s-o readucă în simţiri. Băiatul se holba ursuz într-un colţ, iar limba lui neobişnuit de lată lingea de zor fărâmiturile de prăjitură din jurul gurii. Era clar că nu înţelegea. Nu opuse rezistenţă când maiorul îl bătu cu cravaşa. Continua doar să privească în aceeaşi direcţie.

Până la urmă maiorul îşi rupse cravaşa în două. Acum era acoperit de sudoare şi respira greu. Dădu drumul băiatului, se îndreptă de spate şi zbieră la Habicht.

- Până dimineaţă să afli cum a făcut băiatul, altfel întreaga ta familie va fi trimisă în faţa curţii marţiale. Împreună cu toate rudele tale, adăugă el în timp ce ieşea pe uşă.

Afară, SS-iştii săreau deja în maşini şi ocupau poziţii în jurul casei. Von Schwarz încă mai înjura în timp ce se urca în maşină. În noaptea aceea nu se mai duse să doarmă la primărie, preferând să stea cu soldaţii. Nu mai rămase nimeni în biroul de la primărie, în afară de fermecătoarea lui secretară, venită cu el din Italia la începutul războiului.

Secretara îşi pierdu viaţa în noaptea aceea, când primăria fu distrusă de un mic proiectil care, de data asta, trecu prin acoperiş şi arse întreaga clădire până în temelii.

În cazarmă răsuna alarma, maiorul îşi prinse pistolul, un Parabellum masiv, de centură, şi se îndreptă cu toată viteza spre casa familiei Habicht.

- Unde e Bruno? îl întrebă el scurt pe inginer.

Cu voci tremurătoare soţii Habicht spuseră că fiul lor se dusese la culcare. Băiatul fu găsit pe verandă cu jucăriile lui - şinele de cale ferată - în timp ce făcea ultimele retuşuri la o altă rachetă de pe rampa de lansare.

Von Schwarz îl împuşcă din spate, cu un glonţ în ceafă. Doamna Habicht se aruncă asupra ofiţerului, încercând să-i apuce pistolul. Era înnebunită de durere şi începu să-şi smulgă părul şi să-şi rupă hainele de pe ea.

- Ce rău ţi-a făcut? Ucigaşule!

Maiorul încercă să-i explice situaţia.

- Nu putem lăsa pe nimeni să-şi omoare vecinii doar fiindcă aceştia îl necăjesc cu ceva. Şi cu tehnică modernă pe deasupra. Fiul dumitale era cretin.

- Dar tu, ce faci? Câţi oameni ai omorât în Londra cu rachetele tale? Ţi-au făcut englezii ăia vreun rău? N-ai nici o scuză pentru crimele tale. Voi sunteţi cretini, voi toţi, fiecare dintre voi...

Von Schwarz vru s-o aresteze pe loc, dar în momentul acela începură să sune sirenele ce anunţau un raid aerian.

- Nu, strigă el în receptorul telefonului, nu mai e nevoie să daţi alarma. Am îndepărtat sursa de pericol...

În replică, peste partea rezidenţială a oraşului începură să cadă bombe incendiare. Aliaţii descoperiseră secretul de la Xeenemuende. Un sfert din locuitori îşi pierdură viaţa în acel prim raid aerian. Printre ei se afla şi inginerul Habicht. Unii spun că moartea lui a fost o mare pierdere. Habicht era un inginer extraordinar, aşa se spune. Unul dintre părinţii armelor-rachetă. Un geniu.

- Nu ţi-a trecut niciodată prin capul ăla sec ce-a fost în stare să facă băiatul tău? Tu, şi încă vreo duzină ca tine, vă chinuiţi de nu ştiu când să dirijaţi rachetele noastre spre o ţintă anume. Habar n-aveţi să le lansaţi. Şi uite un băiat de 15 ani care poate să lovească o ţintă - o fereastră - de la distanţă, cu o aproximaţie de nici o jumătate de metru. Chiar nu înţelegi cât de avantajos ar fi pentru noi dacă rachetele noastre V2 ar putea distruge anumite obiective din Londra, în loc să cadă la întâmplare?

În româneşte de
Petru Iamandi

hellmut seiler (germania)

POLITICA MICILOR PAȘI

Răspândirea literaturii românești în Germania ocupă din mai multe privințe o poziție cu totul aparte și, în general, favorabilă:

1. Există un viu interes - al marilor edituri - pentru această parte a Europei. Cred că fiecare dintre cei ce pot da o privire cât de cât de ansamblu asupra scenei literare actuale, a și fost consultat de o editură sau alta în acest sens.

2. Există un număr considerabil de mesageri, intermediari și mediatori în persoanele traducătorilor germani originari din România care sunt la rândul lor scriitori și pentru care limba constituie adevărata lor patrie și prin ea mijlocirea unor valori culturale specifice acestui spațiu pe care l-au părăsit.

3. S-a făcut deja un remarcabil început materializat în cărțile deja apărute și prezența recentă a României ca țară-oaspete la Târgul Internațional de Carte de la Leipzig 1997. Vă las pe d-voastră să apreciați dacă această șansă a fost folosită optim sau ratată. În ce privește cărțile recent apărute mă opresc doar la două ce s-au bucurat și se bucură de succes: romanul *Nostalgia* al d-lui Mircea Cărtărescu în traducerea dlui Gerhard Csejka și importanta „biblie a poeziei contemporane românești", antologia *Serpentine periculoase,* editată de Dieter Schlesak în colaborare cu mai toți traducătorii-poeți sau critici germani originari din România, care a stârnit de-a dreptul valuri de entuziasm în mediile din Germania.

4. Există posibilități de suport financiar al traducerilor din literaturile sud-est-europene prin Programul special destinat acestui scop al fundației Literarisches Colloquium Berlin. .

Cu toate aceste premise vreau să previn așteptările exagerate. Un act cultural ca răspândirea unei literaturi nu se poate concepe și duce la capăt de către un stat major urmând o anume strategie și tactică. Raporturile autor-traducător-editor sunt firave, deseori aleatorii și se înfiripă urmând legile lor proprii, deosebit de sensibile. De afirmat nu se va afirma o literatură națională, ci autori singulari, cu cât mai bine individualizați, cu atât mai probabil.

Căi noi de urmat nu cunosc. Aș recomand doar, dacă permiteți, a se intensifica ș consolida raporturile interumane și cel intereditoriale deja existente dincolo de euforie trecătoare; a se transforma provizor în temeinicie și a se învăța câte ceva de la ce ce sunt mai departe în astfel de organizări. A menționa în acest sens strădaniile colegilo maghiari, care în Germania sunt deosebit d bine reprezentați în ceea ce privește beletristic lor; de asemeni sunt demne de urmat eforturil lor în vederea calității de „Schwerpunkt" (țar cu ponderea principală) la Târgul de Carte d la Frankfurt din 1999. V-aș sfătui, d asemenea, să îmbunătățiți în proiectele D voastră fluxul informațional, ca toți ce implicați să fie ținuți la curent și să poat comunica între ei - prin schimburi la timp d materiale, adrese etc. Pe cât de lăudabile sun astfel de întâlniri ca acest colocviu, nu vă așteptați la rezultate imediate.

Cred că o politică a pașilor mici promit cel mai mult. Și perseverența este, în acest caz mama înțelepciunii.

În final doresc să menționez că dup aproape zece ani de absență și după ce m-am dezmeticit a patra zi aici, înconjurat mai to timpul de câini vagabonzi, mi-am amint d un personaj drag mie, constatând absența lui ș am găsit o cheie, o metaforă a situației actual a țării: „În așteptarea lui Švejk".

eul poetic disciplinat

când spun eu
e vorba de o persoană
fizică și juridică/identificabilă/certificată
un ins domiciliat/stabil/ce ocupă
spațiu/repartizat
ce figurează/și cotizează/regulat

un ins flotant/cu profesie și ocupație/calificat
multilateral/dezvoltat/preventiv/condus/
oarecum/dus
integral/întors/cu fața/ pe dos
îndrumat/încadrat/orientat/detașat
înrubricat/catalogat/notat/și clasat
informat/edificat/și lămurit
absent/motivat/cumulat/compensat/cotat ca
atare
omogenizat/omologat/declarat naturalizat
antiaerian alarmat/reciclat/gradat avansat/
înregistrat/observat și sesizat

o persoană ce intră în unele statistici
(nu și la apă sau cumva la bănuieli)
ieșită din comună/pe interval/la iveală
un ins demografic/funcțional/în veci învecinat
contactat/până la un punct documentat/la o
adică abonat
luminat/frigorific aspirat și ventilat
impozabil/ștampilat/fiscal marcat

o persoană de sex/reciproc avantajos
fără semne particulare
un ins/proprietar/vezi doamne
acționar/posesor
consumator/purtător/chiar deținător/și - de ce
nu? -
uneori turistic/romantic virgulă revoluționar
de turistic
fotografiat/patru per șase

în orice caz
electoral/sfătuit/popular/autoimpus/amenajat
deratizat/semipreparat/agroalimentat/raționat/
raționalizat
organizat/la ședințe așezat/concret/ însărcinat
un eu foarte radio-ascultător și tele-vizionar

un ins ce face obiectul/căruia i s-a
prelucrat/care a luat act
căruia i s-a pus în vedere/și îi pare bine/de
luare la cunoștință
ce răspunde chemării: „the call of the wild"/
un ins
citat: „cunoaște limbi străine
ho-pa!"

când spun eu/e vorba de o persoană
fizic și juridic/convocată/și înfățișată
deseori concentrată/centralizată/și înglobată
un ins reglementat/în curs de/în deplină
posesie
a facultăților/pe parcurs/desființate
un ins aprobat/și refuzat/cu acte-n regulă
un eu circumscris/depistat
și totuși în viață

iar în cele din urmă
la urmă de tot
de un eu poetic
care e mort punct
și urlă mai departe puncte puncte

o carieră asigurată

(*în românește de autor și Doina Pasca*)
sancțiunile ți se acordă
de către superiorii tăi
într-o succesiune ferm determinată
invariabilă și irevocabilă
(căci trebuie să întărim ordinea în toate)

după o admonestare colegială
urmează mustrarea în fața colectivului
apoi mustrarea scrisă cu avertisment
reținerea din salariu însoțită de o notă
informativă către forul tutelar
apoi - last not least, totul e bine
dacă se termină cu bine -
inevitabil, ești dat afară

acestea sunt deci - dacă îți iei munca în serios
dacă nu te pripești și nu pornești vreo acțiune
necugetată
sărind vreuna din aceste trepte -
viitoarele puncte de sprijin ale
carierei tale

se mai miră cineva
dacă tresar bucuros de îndată ce-mi
aud numele

am să fac carieră

ÎNĂBUŞIREA CUVÂNTULUI

De curând, a avut loc la Mensk (denumirea belorusă a oraşului Minsk) Congresul Uniunii Scriitorilor Beloruşi. Reprezentanţii puterii au acuzat scriitorii pentru neînţelegerile apărute între ei şi putere. Mai mulţi scriitori au arătat că divergenţele sunt provocate mai ales de politica lingvistică şi naţională a statului, de rezultatul îndoielnic al referendumului privind statutul limbii ruse. Activiştii de stat nu cunosc limba belorusă; în această limbă nu se întocmesc acte oficiale; învăţământul în limba belorusă este pe cale de dispariţie. S-a propus chiar ca preşedintele Lukaşenka să emită un decret prin care să se asigure de către stat egalitatea în drepturi a limbii beloruse cu cea rusă. Unul dintre cei mai cunoscuţi poeţi beloruşi, Nil Ghilevici, a subliniat că acum, ca şi cu 32 de ani în urmă, trebuie să vorbească despre problemele existenţei limbii beloruse. Apreciind că spiritul de înbăuşire a cuvântului belorus se intensifică, a menţionat că numai aparent existenţa a două limbi de stat (belorusă şi rusă) este o soluţie echitabilă, ducând în realitate la decăderea limbii beloruse. Prima obligaţie a unui scriitor belorus, a spus Ghilevici, este de a lupta pentru un Belarus independent şi suveran. Astăzi are loc un atac global al forţelor antibeloruse asupra statului, suveranităţii limbii beloruse. Scopul final al acestuia este unirea Belarusului cu Rusia şi crearea unui stat rus unic, distrugând poporul belorus. O adevărată frăţie între popoarele slave va exista numai când în Belarus va domina limba belorusă. Ideea renaşterii naţionale ar putea mobiliza forţele spirituale ale poporului. Cu amărăciune, Ghilevici a comentat că nici un reprezentant al culturii ruse nu a protestat pentru ceea ce se întâmplă astăzi cu cultura belorusă. De fapt aceştia sprijină etnocidul poporului belorus. Uniunea Scriitorilor Beloruşi se afla în pragul sciziunii, scriitorii ruşi şi rusofili fiind hotărâţi să se despartă de ceilalţi. Cu toată prezenţa unei delegaţii ruseşti, venită special pentru aceasta, sciziunea nu a avut loc.

Atitudinea autorităţilor faţă de scriitori este demonstrată şi de preluarea de către administraţia preşedintelui Lukaşenka a Casei Scriitorilor (cu puţin timp înainte de preluarea reşedinţelor unor ambasadori străini).

Congresul a adoptat o hotărâre, redată în cele ce urmează:

Hotărârea celui de al 12-lea congres al Uniunii Scriitorilor Beloruşi

Uniunea Scriitorilor Beloruşi - o organizaţie socială de creaţie, în conformitate cu Statutul şi sarcinile sale, confirmă unitatea şi integritatea sa, bazată pe comunitatea intereselor profesionale (exista pericolul divizării Uniunii, în pro-ruşi şi pro-beloruşi - n.t).

Congresul hotărăşte:

1. Uniunea Scriitorilor Beloruşi împărtăşeşte ideea libertăţii cuvântului şi alte drepturi ale omului, aceleaşi pentru orice cetăţean al statului, bazate pe non-violenţă şi dreptate.;

2. Congresul constată că se intensifică atacul împotriva a tot ce este belorus, începând cu simbolurile istorice. Nu se opreşte lichidarea în mod practic a grădiniţelor de copii, claselor şi şcolilor în limba belorusă, se reduce editarea de cărţi în limba belorusă, ceea ce înseamnă îndepărtarea cititorului de munca noastră, de creaţia noastră;

3. Întregii lumi îi este cunoscut faptul că nu există limbă maternă -, nu există naţiune -, nu există stat naţional. Belarus a ajuns aproape de această limită. Spunem întregului popor belorus: „Să ştiţi despre acest pericol, care atârnă deasupra pământului nostru strămoşesc, salvează-ţi limba, sufletul tău!"

4. Uniunea Scriitorilor Beloruşi ca organizaţie obştească nu intră nici prin totalitatea ei, nici prin secţii, organizaţii regionale sau filiale, în nici un fel de partid sau mişcare politică, dar are dreptul de a-şi spune părerea privind toate acţiunile şi problemele politice, economice şi culturale, care se petrec în Republica Belarus;

Uniunea Scriitorilor nu interzice nici unuia din membrii săi să susţină, cu caracter personal, vreun partid sau mişcare politică;

5. Congresul consideră util să afirme în faţa întregii populaţii dreptul legal al Uniunii Scriitorilor Beloruşi privind proprietatea sa imobiliară. Casa Scriitorilor trebuie să-şi păstreze statutul de centru literar şi cultural cu toate serviciile tehnice şi de creaţie necesare pentru aceasta.

Congresul speră în sprijinul beloruşilor conştienţi şi în înţelegerea structurilor de putere privind activitatea sa umanitară.

(după revista „Literatura i mastaţtva")

În româneşte de
Tiberius Puiu

WILLIAM FAULKNER, ÎN ACTUALITATE

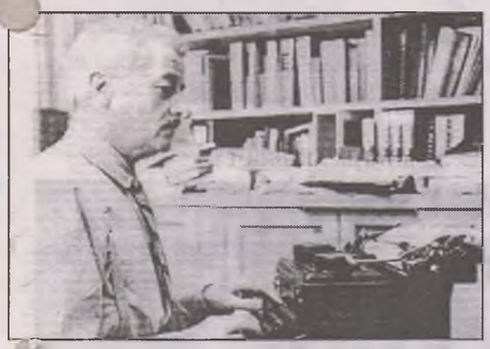

Aniversarea de acum a lui William Faulkner - care a fost şi continuă să fie unul dintre cei mai studiaţi scriitori ai secolului de către critici şi imitaţi de către colegi sau de către cei care l-au urmat - pare că ar veni într-un moment nepotrivit al posterităţii sale. Numărul de teze, monografii şi analize universitare nu a scăzut prea mult în ultimii ani, însă unele tendinţe sau şcoli, predominante azi în ţara sa de origine, se străduiesc să-l omită, să-l marginalizeze şi să încurajeze uitarea lui, el fiind vinovat de cele patru păcate capitale ale paşnicelor şi oportunistelor noastre timpuri, adică: era bărbat cu adevărat, era alb, era anglo-saxon, şi nu este greu a-l învinui - atât pe el, cât şi literatura sa - de a fi antifeminist (de lucrul acesta poate fi uşor învinuit oricine după cele mai simpliste, fanatice şi înşelătoare baremuri utilizate azi). Literatura, textele sale, au fost transformate, în mod uluitor, într-un element secundar în clipa studierii şi valorificării literaturii şi a textelor. De asemenea, el este vinovat de un al cincilea păcat foarte grav: este mort.

Însă este adevărat, dacă atenţia critică şi universitară postumă reprezintă o condiţie indispensabilă pentru perenitatea unei opere, totuşi nu este o condiţie suficientă, deoarece există cazuri - adevărat, nu prea multe - în care itinerariul s-a făcut invers. Insistenţa cititorilor din întreaga lume în a continua să citească şi să admire **InsulaTezaurului** şi **Straniul caz al doctorului Jekyl şi Mr. Hyde** au obligat catedrele să devină serioase şi să se ocupe, cu întârziere, de Robert Louis Stevenson, cel care a fost dispreţuit timp de decenii. Unii vedeau în el un povestitor pentru copii, fericit creator al unui mit, cel al făţărniciei, tot atât de puternic ca ale lui Don Juan, Don Quijote sau Faust.

Nu susţinem că Faulkner ar fi avut legiuni nesfârşite de cititori, nici măcar după ce obţinuse Premiul Nobel, în 1950. Lectura operelor lui era obligatorie pentru orice scriitor din a doua jumătate a secolului al XX-lea şi pentru orice amator serios al prozei acestei perioade. Nu de mult timp numele lui era pronunţat de scriitorii cei mai importanţi ai noilor generaţii de atunci: de Cabrera Infante, de Gabriel Garcia Márquez, de Onetti, de Rulfo, de Vargas Llosa, de Borges, de Juan Benet; în cazul acestuia cu stăruinţă, fără disimulări, nici tocmeli. Asta pentru a menţiona doar câţiva scriitori de limbă spaniolă. Toţi aceşti autori nu că şi-ar fi exprimat entuziasmul lor şi ar recunoşte influenţa lui, nu că s-ar fi confesat vreodată că s-au dedicat scrisului descoperindu-l pe Faulkner, dar reiese clar că respectivele lor opere izvorăsc în mare măsură din Faulkner, cel puţin la începuturile carierei lor, cu excepţia lui Borges, care era aproape contemporan cu el.

Fapt este că orice persoană se poate dispensa de o carte sau alta, oricât de importantă ar fi ea, ba chiar de toate cărţile, şi nu din acest motiv ea ştie mai puţin despre sine însăşi sau despre lume decât cel mai anchilozat şoarece de bibliotecă. Însă cine a constatat sau a descoperit că în cărţi există prea multe pentru a renunţa la ele, şi se hotărăşte a le lua în seamă, trebuie să renuţe la toate prostiile şi la toate noutăţile a căror unică valoare este de a fi astfel, trebuie să lase deoparte această formă de narcisism, care constă în a dori să se vadă reflectat, portretizat şi alintat în romanele pe care le citeşte şi în filmele pe care le priveşte. Pentru lucrul acesta îi sunt suficiente ziarele şi televiziunile cu ale lor portretişti, şi lăudători cu ale lor pălăvrăgeli, investigări şi melodrame ieftine. Şi ar trebui să simtă curiozitate pentru cele mai înalte şi perfecţionate reuşite din lungul drum parcurs de scriitori în investigaţia umbrelor, a ceea ce nu este evident nici circumstanţial, pentru ceea ce în mod frecvent se ascunde privirilor noastre fricoase.

Cine are această curiozitate nu poate să nu cunoască succesul lui William Faulkner. Acum douăzeci de ani, autori ca aceia pe care i-am menţionat îl ştiau bine şi din propria lor experienţă. Azi, în schimb, nu rareori citim despre Faulkner fraze dispreţuitoare, pronunţate de critici leneşi şi de scriitori imbecili şi mediocri cărora - lucrul acesta îl ştiu, nu sunt chiar atât de imbecili în piscinele or - existenţa şi amintirea unei opere, ca aceea a lui Faulkner, ameninţă direct şi trebuie să se scoată din ea tot ce e interesant.

Este inevitabil ca lucrări ca **Absalom, Absalom!** sau **Lumină de August** să nu arate şi să nu sublinieze banalitatea şi trivialitatea majorităţii, dacă ne-am referi doar la texte.

Din cauza aceasta se caută a se da cât mai puţină atenţie operei lui.

Traducere şi adaptare de
Ezra Alhasid

SEMINARUL DE LA NEPTUN

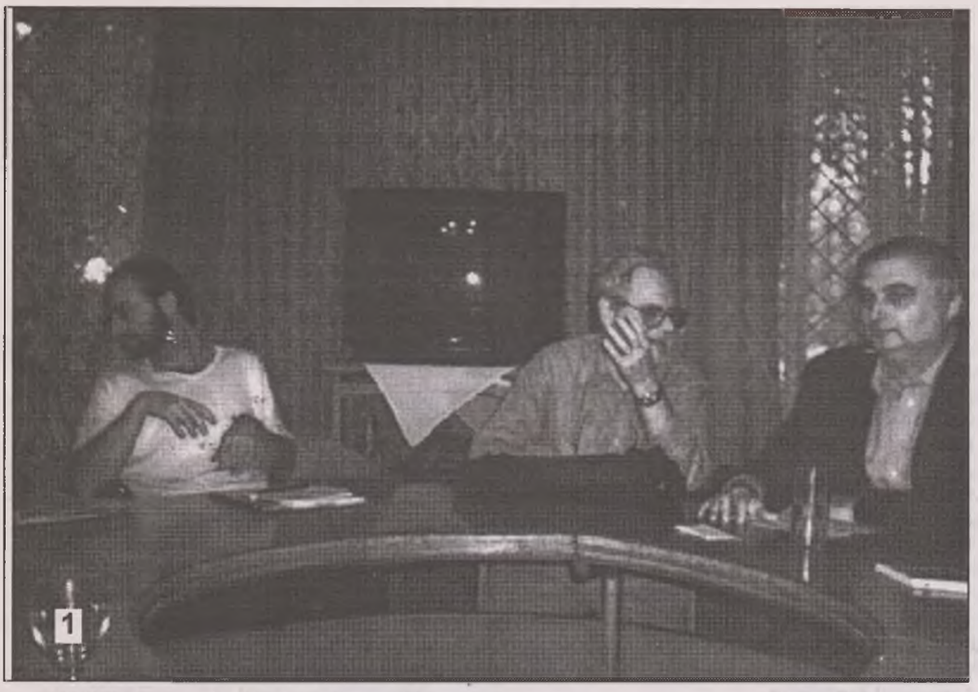

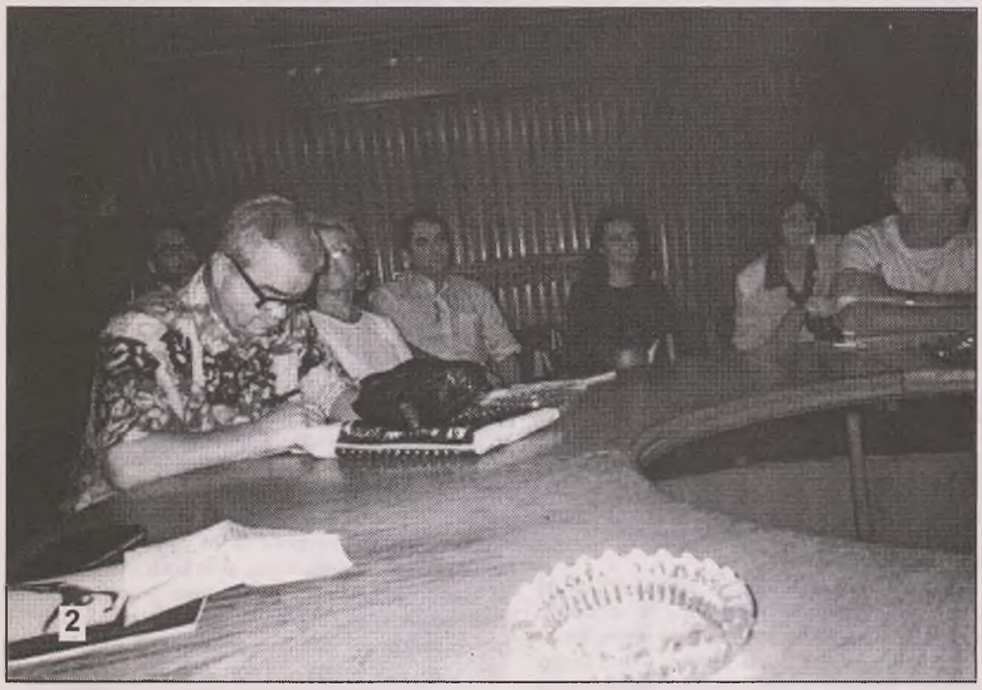

1). Prof. Marco Cugno are siguranța că literatura română nu și-a pierdut actualitatea. E de aceeași părere Eugen Uricaru.

2). Ion Miloș, româno-sârbo-suedez, e la el acasă oriunde s-ar afla. În imagine, își consultă traducerile, încă în manuscris.

3). Intrată la mijloc, Micaela Ghițescu face față cu greu privitorilor.

4). Poetul și traducătorul din Brazilia, Luciano Maia, e mereu în formă ca și compatriotul său Ronaldo..

5). Parizienii Dumitru Țepeneag și P. Otshanosckovski au, la Neptun, dezinvoltura de pe malul Senei..